

ЧЕРНІВЕЦЬКА ОБЛАСНА ДЕРЖАВНА АДМІНІСТРАЦІЯ
ЧЕРНІВЕЦЬКА ОБЛАСНА ВІЙСЬКОВА АДМІНІСТРАЦІЯ
УПРАВЛІННЯ ЕКОЛОГІЇ ТА ПРИРОДНИХ РЕСУРСІВ

Регіональна доповідь про стан навколишнього природного середовища в Чернівецькій області у 2021 році

2022 рік

ЗМІСТ	
Вступне слово	7
1. Загальні відомості	
1 Географічне розташування та кліматичні особливості території	8
2 Соціальний та економічний розвиток території	11
2. Атмосферне повітря	
1 Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря	12
Динаміка викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря	12
Основні забруднювачі атмосферного повітря (за видами економічної діяльності)	12
2 Транскордонне забруднення атмосферного повітря	15
3 Якість атмосферного повітря в населених пунктах	16
4 Стан радіаційного забруднення атмосферного повітря	16
5 Вплив забруднюючих речовин на здоров'я людини та біорізноманіття	16
6 Державна політика та заходи у сфері поліпшення та відновлення стану атмосферного повітря	18
3. Зміна клімату	
1 Тенденції зміни клімату	19
2 Політика та заходи у сфері скорочення антропогенних викидів парникових газів та адаптації до зміни клімату	20
3 Політика та заходи у сфері охорони озонового шару	21
4 Національна система оцінки антропогенних викидів та абсорбції парникових газів	21
4. Водні ресурси	
1 Водні ресурси та їх використання	22
Загальна характеристика	22
Водокористування та водовідведення	25
2 Забруднення поверхневих вод	26
Скидання забруднюючих речовин у водні об'єкти та очистка стічних вод	26
Основні забруднювачі водних об'єктів (за сферами діяльності)	27
Транскордонне забруднення поверхневих вод	29
3 Стан поверхневих вод	29
Екологічний стан та потенціал масивів поверхневих вод	29
Хімічний стан масивів поверхневих вод	30
Мікробіологічна оцінка якості вод з огляду на епідемічну ситуацію	30
Радіаційний стан поверхневих вод	31
4 Екологічний стан Азовського та Чорного морів	31
5 Державна політика та заходи щодо поліпшення стану водних об'єктів	31

5. Збереження біологічного та ландшафтного різноманіття, розвиток природно-заповідного фонду та формування національної екологічної мережі	
1 Збереження біологічного та ландшафтного різноманіття, формування національної екологічної мережі	32
Загальна характеристика	33
Загрози та вплив антропогенних чинників на структурні елементи екомережі, біологічне та ландшафтне різноманіття	34
Заходи щодо збереження біологічного та ландшафтного різноманіття	36
Формування національної екомережі	37
Біобезпека та поводження з генетично модифікованими організмами	40
2 Охорона, використання та відтворення рослинного світу	40
Загальна характеристика рослинного світу	40
Охорона, використання та відтворення лісів та інших рослинних ресурсів	41
Охорона та відтворення видів рослин та грибів, занесених до Червоної книги України, та тих, що підпадають під дію міжнародних договорів	44
Інвазійні чужорідні види рослин у флорі в межах адміністративно-територіальної одиниці	46
3 Охорона, використання та відтворення тваринного світу	46
Загальна характеристика тваринного світу	46
Стан і ведення мисливського господарства	46
Стан і ведення рибного господарства	48
Охорона та відтворення видів тварин, занесених до Червоної книги України, та тих, що підпадають під дію міжнародних договорів	49
Охорона, використання та відтворення водних біоресурсів	58
Інвазійні чужорідні види тварин у фауні в межах адміністративно-територіальної одиниці	59
4 Природоохоронні території та об'єкти, що підлягають особливій охороні	60
Стан і перспективи розвитку природно-заповідного фонду	60
Водно-болотні угіддя міжнародного значення	63
Біосферні резервати та Всесвітня природна спадщина	63
Формування Смарагдової мережі	63
5 Еколого-освітня та рекреаційна діяльність у межах територій та об'єктів природно-заповідного фонду	64
6 Державна політика та заходи збереження біорізноманіття	60
6. Земельні ресурси та ґрунти	
1 Структура та стан земель	67
Структура та динаміка основних видів земельних угідь	68

Стан ґрунтів	69
Деградація земель	69
2 Основні чинники антропогенного впливу на земельні ресурси та ґрунти	70
3 Державна політика та заходи у сфері охорони земель	71
Практичні заходи	71
Нормативно-правове, фінансове та інституційне забезпечення, міжнародне співробітництво	71
7. Надра	
1 Мінерально-сировинна база	73
Стан та використання мінерально-сировинної бази	73
2 Система моніторингу геологічного середовища	82
Підземні води: ресурси, використання, якість	82
Екзогенні геологічні процеси	83
3 Дозвільна діяльність у сфері використання надр	83
4 Геологічний контроль за вивченням та використанням надр	84
5 Державна політика та заходи щодо геологічного вивчення та раціонального використання надр	84
8. Відходи	
1 Структура утворення та накопичення відходів	85
2 Поводження з відходами (збирання, зберігання, утилізація та видалення)	90
3 Транскордонне перевезення небезпечних відходів	96
4 Державна політика та заходи у сфері поведження з відходами	96
9. Екологічна безпека	
1 Екологічна безпека як складова національної безпеки	98
2 Об'єкти підвищеної небезпеки	98
3 Радіаційна безпека	99
Стан радіаційного забруднення території адміністративно-територіальної одиниці	99
Поводження з радіоактивними відходами	100
Стан радіаційної безпеки у зоні відчуження і зоні безумовного (обов'язкового) відселення	100
4 Тимчасово окуповані території	100
5 Державна політика та заходи з забезпечення екологічної безпеки	101
10. Промисловість та її вплив на довкілля	
1 Структура та обсяги промислового виробництва	101
2 Вплив на навколишнє середовище	102
Гірничодобувна промисловість	102
Металургійна промисловість	102
Хімічна та нафтохімічна промисловість	102
Харчова промисловість	102
3 Державна політика та заходи з екологізації промислового	103

виробництва	
11. Сільське господарство та його вплив на довкілля	
1 Тенденції розвитку сільського господарства	104
2 Вплив на навколишнє середовище	105
Внесення мінеральних і органічних добрив на оброблювані землі та під багаторічні насадження	105
Використання пестицидів	109
Зрошення та осушення земель	111
Тенденції в тваринництві	111
3 Органічне сільське господарство	114
4 Державна політика та заходи з екологізації сільського господарства	116
12. Енергетика та її вплив на довкілля	
1 Структура виробництва та використання енергії	118
2 Ефективність енергоспоживання та енергозбереження	121
3 Вплив енергетичної галузі на навколишнє природне середовище	123
4 Використання відновлювальних джерел енергії та розвиток альтернативної енергетики	123
5 Державна політика та заходи щодо зменшення впливу енергетики на навколишнє природне середовище	124
13. Транспорт та його вплив на довкілля	
1 Транспортна мережа адміністративно-територіальної одиниці	124
Структура та обсяги транспортних перевезень	124
Склад парку та середній вік транспортних засобів	124
2 Вплив транспорту на навколишнє середовище	128
3 Державна політика та заходи щодо зменшення впливу транспорту на навколишнє середовище	128
14. Стале споживання та виробництво	
1 Тенденції та характеристика споживання	129
2 Запровадження елементів сталого споживання та виробництва	129
15. Державне управління у сфері охорони навколишнього природного середовища	
1 Національна та регіональна екологічна політика	132
2 Удосконалення нормативно-правового регулювання у сфері охорони навколишнього природного середовища	134
3 Державний нагляд (контроль) у сфері охорони навколишнього природного середовища	135
4 Виконання державних цільових екологічних програм	137
5 Державна політика у сфері моніторингу навколишнього природного середовища	139
6 Оцінка впливу на довкілля	144
7 Економічні засади природокористування	145
Економічні механізми природоохоронної діяльності	145
Стан фінансування сфери охорони навколишнього природного	146

середовища	
8 Технічне регулювання у сфері охорони навколишнього природного середовища, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки	149
9 Державне регулювання природокористування	150
10 Стан та перспективи наукових досліджень у сфері охорони навколишнього природного середовища	151
11 Участь громадськості в процесі прийняття рішень з питань, що стосуються охорони навколишнього природного середовища	153
12 Екологічна освіта та інформування	155
13 Міжнародне співробітництво у сфері охорони навколишнього природного середовища	158
Висновки	162

Вступне слово

На цей час сформовано стратегічні цілі стану довкілля, якого Україна має досягнути в 2030 році це прописано у Законі України «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року»

Визначені основні пріоритетні напрями екологічної політики держави, серед яких - формування в суспільстві екологічних цінностей та засад сталого споживання і виробництва, забезпечення сталого розвитку природно-ресурсного потенціалу України, забезпечення інтеграції екологічної політики в процес прийняття рішень щодо соціально-економічного розвитку України, зниження екологічних ризиків для екосистем та здоров'я населення до соціально прийняттого рівня, удосконалення та розвиток державної системи природоохоронного управління.

На рівні регіону норми Основних засад (стратегії) державної екологічної політики України на період до 2030 року впроваджуються Стратегією розвитку Чернівецької області до 2027 року, програмою соціально-економічного розвитку Чернівецької області на 2020-2021 роки, Комплексною програмою з охорони навколишнього природного середовища «Екологія» у Чернівецькій області на 2019-2021 роки та іншими законами України та нормативно правовими актами.

З кожним роком все більшого значення набуває охорона рослинного, тваринного світу, водних та земельних ресурсів, ландшафтів, особливо цінних природних територій та об'єктів, зростає їх роль в житті біосфери та суспільства. Насамперед, цінні природні території та об'єкти є основою екологічної мережі, формування якої спрямоване на забезпечення екологічної рівноваги регіонів та України в цілому. До екологічної мережі входять природно-заповідні території, які є її ядром, території, що охороняються, зелені зони міст, а також природна рослинність, яку людина використовує регламентовано - ліси, луки, пасовища тощо.

Розвиток рекреаційної діяльності, створення сприятливих екологічних умов для здоров'я людини також нерозривно пов'язані з розвитком екологічної діяльності. Доведено, що, наприклад, вартість екологічних і рекреаційних функцій природних ресурсів, а також темпи росту значимості цих функцій є значно вищими за сировинні ресурси.

Екологічні послуги, які надають екосистеми, викликають сьогодні підвищену суспільну увагу. Це зумовлено тим, що вони довгий час залишались недооціненими. Сьогодні на суспільному рівні сформувалось розуміння того, що вони не лише стрімко знижуються, але й взагалі можуть бути втраченими. В свою чергу це призведе до виникнення нових екологічних небезпек і додаткових витрат для суспільства як на місцевому так і глобальному рівнях.

Національна система екологічної безпеки, запобігання і реагування на аварії, катастрофи інші надзвичайні ситуації природного і техногенного походження дає можливість конструктивно вирішувати питання екологічної безпеки.

Забезпечення екологічної безпеки і підтримання екологічної рівноваги на території України та регіону передбачає перегляд основних стратегічних завдань державної екологічної політики, що базуються, перш за все, на виявлених кореневих причинах екологічних проблем та фінансовій спроможності країни до їх вирішення.

Ідентифіковано стратегічні цілі державної екологічної політики, що задекларовані в офіційних документах України за період її незалежності, в результаті яких охарактеризовано вектори державної екологічної політики та встановлено їх конкретизацію, що свідчить не лише про загострення екологічних проблем, а і усвідомлення їх у процесі здійснення державно-управлінської діяльності.

Узгодження взаємодії суспільства з природою потребує спеціальних знань в тому числі і з контролю за станом довкілля. Державний екологічний контроль, насамперед, встановлює закономірності у взаємовідносинах між людиною, об'єктами господарювання, живими організмами і довкіллям, а також визначає порядок застосування законодавчих і нормативних документів у природоохоронному контролі, оцінці екологічного стану об'єкту, ступеню і характеру його впливу на довкілля, дотримання цим об'єктом вимог законодавства, норм і правил у галузі охорони природи для своєчасного вживання заходів з усунення виявлених порушень та попередження негативного впливу на довкілля.

Встановлено, що правовий механізм є основою державного управління у сфері реалізації екологічної політики, який має забезпечувати реалізацію науково обґрунтованих принципів охорони навколишнього природного середовища, раціонального використання природних ресурсів і екологічну безпеку життєдіяльності людей, встановлювати науково обґрунтовані правила поведінки людей, підприємств і організацій у галузі екології.

1. Загальні відомості

1. Географічне розташування та кліматичні особливості

Чернівецька область – унікальний край, в якому поєднані історично долі Північної Буковини та частини Бессарабії. Розташована на перехресті

магістральних шляхів Центральної, Південної та Східної Європи, на південному заході України у передгір'ї Карпат за течією рік Дністер і Прут. Вперше назва краю зустрічається в 1392 році. Почергово Північна Буковина перебувала в складі Київської Русі, Галицько-Волинського князівства.

Після розпаду Галицької держави землі сучасної Чернівецької області потрапили під владу Угорської корони. Згодом, в середині XIV століття тут виникло Молдавське князівство, яке невдовзі потрапило у васальну залежність від Туреччини. У кінці XVIII – початку XIX століття вони зазнали панування найбільших, наймогутніших імперій свого часу – Російської (Бессарабія) та Австро-Угорської (Буковина).

Область одна з наймолодших в Україні, утворена 7 серпня 1940 року в результаті возз'єднання північної частини Буковини та Хотинського повіту Бессарабії.

На півдні та сході проходить державний кордон протяжністю 404,7 км, в тому числі з Румунією – 234,7 км, з Республікою Молдова – 170 км. Область межує з Івано-Франківською, Тернопільською, Хмельницькою та Вінницькою областями України, займає вигідне транспортно-географічне положення, має досить щільну мережу залізниць, автомобільних шляхів, трубопроводів та ліній електропередач. Відстань від Чернівців до Києва: залізницею - 624 км, шосейними дорогами – 538 км.

Площа - 8,1 тис. кв. км, що становить 1,3% загальної території країни.

Згідно фізико-географічного зонування території рельєф області достатньо складний. В Чернівецькій області знаходиться три зони: гірська, передгірна, лісостепова.

Гірська частина - Буковинські Карпати розташована на крайньому південному заході області і займає приблизно 1/4 території. Гори тут середньої висоти, від 500 м до 1600 м, з характерними мікрокліматичними умовами. Їх розсікають вузькі долини Сірету і Черемошу. Притоки цих річок протікають переважно паралельно хребтам у повздожніх долинах. Гори вкриті листяними і хвойними лісами.

Клімат гірської та високогірної частини характерний тривалою зимою зі стійким сніговим покривом та прохолодним дощовим літом.

В карпатському регіоні в структурі сільськогосподарських угідь рілля і багаторічні насадження займають менше одного відсотка.

Між Карпатами і річкою Прут розташована похила передгірна рівнина з розчленованим горбистим рельєфом. На загальному більш-менш рівнинному фоні виділяється Хотинська гряда висотою 400-500 м над рівнем моря, яка тягнеться широкою дугою від Чернівців до Хотина.

Західна частина передгір'я за кліматичними особливостями відноситься до зони “оптимального комфорту” – клімат м'який без сильних вітрів з достатньою кількістю сонячних днів ранньої весни і пізньої осені.

В цій зоні розташовані цілющі мінеральні джерела і грязі.

В передгір'ї переважають сільськогосподарські угіддя, а в складі сільськогосподарських угідь - кормові угіддя і рілля.

Гірський Карпатський район і частина передгір'я по природному ландшафту є надзвичайно цінною зоною для всієї України.

На північному-сході області, вздовж річки Дністер, розташована рівнинна частина. Це хвиляста рівнина з долинно-балковим рельєфом ерозійного типу. Існує кілька підвищень в Кельменецькому районі, що створилися внаслідок виходу на поверхню давніх третинних вапняків.

Долина Дністра має ширину від 0,5 км до 2,0 км, а місцями до 6,0 км. Дністровсько-долинні ландшафти за своєю красою, рекреаційною та науково-пізнавальною цінністю являють надзвичайно багатий музей природи.

Тут зосереджено неповторні геологічні пам'ятки: єдиний в Україні та в Європі безперервний стратегічний розріз у вигляді суцільного оголення від докембрійських порід до середнього палеозою, прийнятий міжнародним симпозиумом 1968 року як еталон геологічного розрізу Європи і світу; стратиграфічні розрізи та оголення порід з численними палеонтологічними ділянками; збережені древні ландшафти у вигляді викопних решток пустелі і древніх рифів, скелі, стовпи вивітрювання; в оголеннях порід кембрію, сілуру, девону і антропогену є викопні рештки тварин і рослин (морські мідії, раки, скорпіони, панцирні риби, медузи).

В лісостеповій зоні переважають сільськогосподарські угіддя, а в їх складі - рілля. В області сільськогосподарські угіддя представлені в основному, ріллею (40,1%), меншою мірою – сіножаті і пасовищами (13,5%), багаторічні насадження (3,8%). Загальна площа сільськогосподарських угідь - 469,7 тис. га, що становить 58,0% до загальної площі території. Інтенсивний розвиток сільського господарства, хвилястий рельєф території призвів до значної ерозії ґрунтів: з 92,3 тис. га в 1959 році до понад 250 тис. га за останні роки. Це більше половини всіх сільськогосподарських угідь області. Піддані водній ерозії 142,42 тис. га. Це 17,6 % від загальної площі регіону.

Територія Карпатського регіону більше як на 50% вкрита лісами: Путильського району – 68, Вижницького – 58 та Сторожинецького – 47 відсотків, тоді як лісистість Кельменецького становить 9, а Новоселицького – тільки близько 5 відсотків. Загалом лісистість області становить 29,2 відсотка.

Чернівецька область вирізняється помірним кліматом, перехідним до помірно-континентального.

Середньорічна температура повітря коливається від +9,3 °С на північному сході до +5,6 °С у гірській частині.

За даними Чернівецького обласного центру з гідрометеології, річна кількість опадів у Чернівцях у 2020 році становила 693,0 мм. За багаторічними спостереженнями в середньому у рівнинній частині кількість опадів становить 557,0 мм, у гірській – 752,0 мм.

2 Соціальний та економічний розвиток території

Населення

Чисельність наявного населення у Чернівецькій області, за оцінкою, на 1 січня 2022р. становила 890457 осіб.

Упродовж 2021р. чисельність населення зменшилася на 6109 осіб.

Залишається суттєвим перевищення кількості померлих над кількістю живонароджених: на 100 померлих – 55 живонароджених.

Ринок праці

За результатами обстеження робочої сили в 2021р. кількість зайнятого населення у віці 15 років і старше становила 379,7 тис. осіб, а у віці 15–70 років – 368,1 тис. осіб. Кількість безробітного населення віком 15 років і старше та у віці 15–70 років становила 37,9 тис. осіб.

Рівень зайнятості населення віком 15 років і старше становив 51,3%, а серед населення віком 15–70 років – 55,6%. Рівень безробіття серед робочої сили віком 15 років і старше становив 9,1%, а серед осіб у віці 15–70 років – 9,3%.

Доходи населення

Середня заробітна плата (номінальна) штатного працівника підприємств, установ та організацій у січні 2022 р. становила 11326 грн, що в 1,7 раза вище рівня мінімальної заробітної плати (6500 грн).

Порівняно з груднем 2021р. розмір середньої номінальної заробітної плати зменшився на 20,9%, а за останні 12 місяців (відносно січня 2021р.) – збільшився на 16,8%.

Індекс реальної заробітної плати у січні п.р. порівняно із груднем 2021р. становив 78,0%, а відносно січня 2021р. – 107,1%.

Ціни

Ціни на споживчому ринку області в січні 2022р. порівняно з груднем 2021р. зросли на 1,5%, в Україні – на 1,3%.

Суттєво подорожчали продукти харчування, утримання та ремонт житла.

Промисловість

У грудні 2021р. порівняно з листопадом 2021р. індекс промислової продукції становив 107,3%, порівняно з груднем 2020р. – 100,1%.

У 2021р. порівняно із 2020р. індекс промислової продукції становив 96,1%, у т.ч. у добувній промисловості та розробленні кар'єрів – 112,3%, переробній – 95,3%, постачанні електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря – 96,5%.

Сільське господарство

У 2021р. індекс сільськогосподарської продукції становив порівняно з 2020р. 110,0 %. у т.ч. у підприємствах – 122,0%, у господарствах населення – 105,5%.

Будівництво

Обсяг виробленої будівельної продукції (виконаних будівельних робіт) підприємствами області у 2021р. становив 1648365 тис.грн. Індекс будівельної продукції порівняно з 2020р. становив 64,1%. В тому числі житлові будівлі - 81,5% до попереднього року, нежитлові – 52,1%, інженерні споруди – 73,1%.

Зовнішня торгівля товарами

У 2021р. експорт товарів становив 207308,8 тис.дол. США або 123,1% порівняно з 2020р., імпорт – 194501,1 тис.дол. або 113,8%. Позитивне сальдо складало

12807,7 тис.дол. (у 2020р. негативне – 2462,2 тис.дол.).

Коефіцієнт покриття експортом імпорту становив 1,07 (у 2020р. – 0,99).

Зовнішньоторговельні операції проводились із партнерами зі 102 країн світу.

Внутрішня торгівля

Обсяг роздрібного товарообороту підприємств роздрібною торгівлі у 2021р. становив 10908,0 млн.грн, що на 19,8% більше, ніж у 2020р. У структурі роздрібного товарообороту підприємств роздрібною торгівлі переважала частка продажу непродовольчих товарів. Їх питома вага становила 71,5% або 7793,9 млн.грн, що на 19,4% більше, ніж у 2020р. Обсяг продажу продовольчих товарів збільшився на 21% і становив 3114,1 млн.грн.

Транспорт

Обсяг перевезених вантажів автомобільним транспортом у 2021р. становив 1821,0 тис.т., що складає 157,5% до 2020р.

Кількість перевезених пасажирів автомобільним транспортом становила – 12969,3 тис. (98,4% до 2020р), тролейбусним – 10031,8 тис.(100% до 2020 р.).

2. Атмосферне повітря

1 Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря

Регіональна екологічна політика у сфері охорони атмосферного повітря виконується відповідно до Програми соціально-економічного розвитку Чернівецької області та Стратегії розвитку Чернівецької області на період до 2021 року. Управлінням та галузевим відділом забезпечувались заходи з покращення відповідних показників та їх стабілізації.

Основними завданнями управління екології та природних ресурсів у сфері охорони атмосферного повітря є видача дозволів на викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами для об'єктів, які належать до другої або третьої групи; реєстр звітів про інвентаризацію викидів забруднюючих речовин підприємств; визначення величин фонових концентрацій забруднюючих речовин в атмосферному повітрі.

Чернівці із показником 4,8 (індекс забруднення атмосфери) потрапили до списку територій із низьким рівнем забруднення атмосфери.

Останніми роками за рахунок спаду виробничої діяльності та переходу з твердих видів палива на газоподібні спостерігалось зменшення викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря. У 2021 році викинуто 1,66 тис. тонн шкідливих речовин від стаціонарних джерел (у 2020 році – 1,8 тис.т).

Динаміка викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря

Основним джерелом забруднення атмосферного повітря в Чернівецькій області є викиди від пересувних джерел (відпрацьовані гази автотранспорту). Введення в експлуатацію об'їзної дороги для обласного центру дозволило покращити стан атмосферного повітря в м. Чернівці.

Динаміка викидів в атмосферне повітря

Таблиця.1

Показники	2019 рік	2020 рік	2021 рік
1	2	3	4
Загальна кількість суб'єктів підприємницької діяльності, що здійснюють викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря, од.	166	141	127
Загальна кількість суб'єктів підприємницької діяльності, поставлених на державний облік, од.			
Загальна кількість суб'єктів підприємницької діяльності, що мають дозвіл на викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря, од.	184	58	79
Потенційний обсяг викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел за суб'єктами підприємницької діяльності, поставленими на облік, тис. т			
Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних та пересувних джерел, тис. т			
у тому числі:			
від стаціонарних джерел, тис. т	2,4	1,8	1,66
від пересувних джерел, тис. т			
у тому числі від автомобільного транспорту, тис. т			
Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних та пересувних джерел у розрахунку на км ² , т			
Викиди забруднюючих речовин в розрахунку на одиницю валового регіонального продукту, т/млн. грн.			
Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел у розрахунку на км ² , т	0,3	0,2	0,2
Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел у розрахунку на одну особу, кг	2,6	2,0	1,9
Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря від пересувних джерел у розрахунку на км ² , т			

В середньому по області одним підприємством було викинуто по 13,0 т шкідливих речовин.

Графік 1

Основні забруднювачі атмосферного повітря (за видами економічної діяльності)

Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел забруднення за видами економічної діяльності у 2021 році (тон)

Таблиця.2

	Обсяги викидів	
	т	2021 % до 2020
Усі види економічної діяльності	1667,6	95,0
Сільське, лісове та рибне господарство	283,7	73,2
Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	33,3	178,1
Переробна промисловість	692,5	81,6
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	155,7	105,6
Водопостачання; каналізація, поводження з відходами	6,5	122,3
Будівництво	3,8	61,6
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	77,1	285,8
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	43,9	111,7
Тимчасове розміщення й організація харчування	–	–
Інформація та телекомунікації	0,5	81,5

Фінансова та страхова діяльність	0,1	106,3
Операції з нерухомим майном	9,2	94,6
Професійна, наукова та технічна діяльність	–	–
Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	2,7	100,0
Державне управління й оборона; обов'язкове соціальне страхування	287,5	151,0
Освіта	53,8	106,4
Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	17,3	78,3
Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	–	–
Надання інших видів послуг	–	–

За видами економічної діяльності найбільші обсяги викидів припадають на переробну промисловість (41,5% до загальної кількості викидів), а також на державне управління, оборону та обов'язкове соціальне страхування – 17,2%. На сільське, лісове та рибне господарство – 17,% до загальної кількості викидів.

2 Транскордонне забруднення атмосферного повітря

Вплив викидів в атмосферне повітря Чернівецької області підприємствами сусідніх держав Румунії та Молдови мінімальний у зв'язку з відсутністю підприємств у прикордонній зоні зазначених країн, які могли б здійснювати значний вплив на стан атмосферного повітря області. Цьому також сприяє переважання на території області рози північно-західних вітрів.

Транскордонні системи спостережень

Таблиця 3

№ з/п	Країна-партнер, з якою проводиться спільний моніторинг	Кількість точок спостережень	Показники, за якими проводяться спостереження	Періодичність проведення спостережень
1	2	3	4	5
1	Республіка Молдова	3	20 (хімічні та фізико-хімічні показники, згідно Постанови №758 від 19.09.2018)	щомісяця
2	Румунія	2	20 (хімічні та фізико-хімічні показники, згідно Постанови №758 від 19.09.2018)	щомісяця

3 Якість атмосферного повітря в населених пунктах

Викиди в атмосферне повітря від стаціонарних джерел забруднення по районах у 2021 році

Таблиця 4

	Обсяги викидів, т	2021% до 2020	У тому числі			
			діоксиду сірки		діоксиду азоту	
			т	2021% до 2020	т	2021% до 2020
Чернівецька область	1667,6	95,0	123,8	66,6	234,2	96,5
райони						
Вижницький	66,0	117,0	3,3	54,5	9,9	106,7
Дністровський	154,8	212,5	1,0	76,4	18,1	162,1
Чернівецький	1446,8	88,9	119,5	66,9	206,2	92,8

4 Стан радіаційного забруднення атмосферного повітря

Спостереження за радіоактивним забрудненням атмосферного повітря в Чернівецькій області проводиться на трьох метеорологічних станціях Чернівецького обласного центру з гідрометеорології:

- “АМСЦ Чернівці”, розташована на території Чернівецького міжнародного аеропорту по вул. Чкалова, 30;

- “Озерна Новодністровськ”, розташована в м. Новодністровськ, Сокирянського району;

- “М Селятин”, розташована в с. Селятин, Путильський район.

Визначаються наступні показники: максимально разовий рівень, (мкР/год), кількість перевищень максимально разового рівня (дні), середньомісячне значення радіоактивного забруднення, (мкР/год).

Максимально разові значення гамма-фону впродовж року були в межах 12-16 мкР/год. Середньомісячні значення гамма-фону впродовж року були в межах 10-13 мкР/год, що значно нижче рівня природного фону.

5 Вплив забруднюючих речовин на здоров'я людини та біорізноманіття

За інформацією Чернівецького обласного центру з гідрометеорології про стан атмосферного повітря міста Чернівці в 2021 році було проведено 17020 спостережень за станом атмосферного повітря обласного центру, які проводились на трьох стаціонарних постах: ПСЗ №1, вул. Заводська, 34; ПСЗ №3, вул. Головна, 265А та ПСЗ №4, вул. О. Гузар. Із них 16853 проби

проаналізовано в ЛСЗА і 167 проб для визначення вмісту важких металів відіслані на аналіз до ЦГО ім. Срезневського.

Аналіз проводився по наступним домішкам: пил, двоокис сірки, окис вуглецю, двоокис азоту, окис азоту, фенол, фтористий водень, хлористий водень, формальдегід, по групі металів (кадмій, залізо, марганець, мідь, нікель, свинець, хром, цинк) окрім бенз(а)пірену. Визначались: середньорічна концентрація домішки (відносно середньодобової ГДК, Q_{CP}), максимально разова концентрація домішки (відносно максимально разової ГДК, $Q_{макс}$), кількість спостережень (n), відношення випадків перевищення максимально разової ГДК до загальної кількості спостережень, відношення випадків перевищень 5 ГДК до загальної кількості спостережень.

Q_{CP} по місту по вказаних домішкам була нижче нормативу. $Q_{макс}$ по місту перевищувала норматив по “фенолу” (2,4 ГДК), “фтористому водню” (1,4 ГДК), “хлористому водню” (3,8 ГДК), “формальдегіду” (1,5 ГДК), “двоокису азоту” (1,1 ГДК), “пилу” (1,4 ГДК). По важких металах Q_{CP} та $Q_{макс}$ були значно нижче ГДК.

Чернівецьким обласним центром контролю та профілактики хвороб Міністерства охорони здоров'я України досліджено 164 проби атмосферного повітря в м. Чернівці, а саме: 28 проб на пил, 16 проб на формальдегід, 38 проб на азоту діоксини, 36 проб на ангідрид сірчистий, 38 проб на вуглецю оксид та 8 проб на сірководень. Перевищення гранично допустимих концентрацій не встановлено

Забруднення атмосферного повітря впливає на здоров'я людини та біорізноманіття різними шляхами – від прямої негайної загрози до повільного поступового руйнування різних систем життєзабезпечення організму.

Першочерговими наслідками атмосферних забруднень є розвиток специфічних захворювань і отруєнь.

Постійні атмосферні забруднення несприятливо впливають на загальну захворюваність населення. Доведено прямий зв'язок між інтенсивністю забруднення повітря і станом здоров'я, а також ростом хронічних неспецифічних захворювань, зокрема таких, як атеросклероз, хвороби серця, рак легенів тощо. Забруднене повітря значно знижує імунітет. Забруднення впливають на органи дихання, сприяючи виникненню респіраторних захворювань, катарів верхніх дихальних шляхів, ларингіту, ларинготрахеїту, фарингіту, бронхіту, пневмонії. Вони спричиняють серцево-судинні та інші захворювання, зумовлюють виникнення віддалених наслідків, тобто мутагенну, канцерогенну, гонадотоксичну, тератогенну, алергенну, ембріотоксичну і атеросклеротичну дію.

Темпи росту загальної захворюваності за останнє десятиріччя зросли на 35-40% переважно за рахунок злоякісних пухлин, серцево-судинних хвороб, бронхіальної астми, цукрового діабету, алергій. Це результат антропогенного забруднення природного середовища. Цьому могли б певною мірою зарадити зелені насадження, раціональне проектування та забудова міста.

У 2021 р. по м. Чернівці померло 14376 осіб (природне скорочення становить – 6540 осіб).

6 Державна політика та заходи у сфері поліпшення та відновлення стану атмосферного повітря

Станом на 01.01.2022 р. загальна кількість суб'єктів підприємницької діяльності, що здійснюють викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря 127од. (у 2020 р. - 141 од.).

Основними забруднювачами повітря в області у 2021 р. були такі підприємства: ПАТ “Чернівецький олійно-жировий комбінат”, СТЗОВ “Котелеве” Новоселицький р-н, «Чернівцітеплокомуненерго», ПАТ «Чернівецький цегельний завод №3» м. Чернівці.

Впродовж 2021 року у сфері охорони атмосферного повітря державною екологічною інспекцією Карпатського округу проведено 532 ресурсних перевірки (в т.ч. перевірено 395 пересувних транспортних засобів). За виявлені порушення до адмінвідповідальності притягнуто 146 осіб на загальну суму 43,928тис.грн., які сплачено. Підраховано та пред'явлено 8 претензій на добровільне відшкодування завданої шкоди на загальну суму 49, 373 тис.грн.

Забруднення атмосфери викидами автотранспорту залежить від технічного стану автомобілів, якості паливно-мастильних матеріалів, технічного стану шляхів, від режимів швидкості дорожнього руху. Для зниження інтенсивності забруднення атмосферного повітря викидами автомобільного транспорту необхідно вирішити наступні питання: зменшити інтенсивність руху автомобільного транспорту на центральних вулицях населених пунктів, впровадити систему «зелена хвиля», забезпечити якісний ремонт асфальтового покриття вулиць та проведення регулярного вологого прибирання вулиць в теплий період року.

3. Зміна клімату

Зміна клімату є, можливо, найбільш важливою та складною проблемою в сфері охорони навколишнього середовища, яка спіткала людство за останнє століття. Підписання Рамкової Конвенції ООН про зміну клімату представниками 150 країн свідчить про те, що зміна клімату є нагальною загрозою екології Землі та економічному розвитку людства. Головна мета Конвенції полягає в “стабілізації концентрацій парникових газів в атмосфері на такому рівні, який не допускатиме небезпечного антропогенного впливу на кліматичну систему”. Україна підписала Конвенцію в червні 1992 року, ратифікувала її в жовтні 1996 року, а в серпні 1997 року стала Стороною Конвенції. Відповідно до статті 4.2b цього документу Україна прийняла 1990 рік як базовий для оцінки антропогенних емісій вуглекислого газу та інших парникових газів, які не контролюються Монреальським протоколом.

На сьогоднішній день на території області підприємств, які б здійснювали значний вплив на зміну клімату (викидали – CO₂, CH₄, N₂O) немає.

1 Тенденції зміни клімату

За даними ННГФ обсерваторії Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича найчастіше аномально високі середньорічні температури повітря спостерігались протягом 1990-2019 років. Чітка тенденція до підвищення середніх річних температур повітря почала з'являтися після 1989 року і простежується наразі по 2018 рік включно. Період потепління, що триває вже 25 років, не є монотонним. Його можна поділити на два відрізки меншої тривалості: 1989-1994 та 1998-2017 рр., межею яких є 4-річний (1995-1998 рр.) період похолодання.

Підвищення середніх річних температур в Чернівцях було наслідком підвищення значень середніх місячних і, відповідно, середніх сезонних температур повітря. Протягом останніх 25 років спостерігалось підвищення середніх значень температур усіх місяців року. Найбільш помітним було зростання температур зимових і весняних місяців, яке складало +1,5-2,5°C. Теплішими стали і літні місяці, для яких підвищення температур становило +1,5-1,6°C. Значно теплішими стали зими і весни, помірно потеплішали літньо-осінні сезони.

Аналіз даних всіх метеостанцій української частини басейну річки Прут за 1990–2020 роки показує, що порівняно з нормою середня річна температура повітря у басейні річки Прут за цей період підвищилася на 0,5–1,1°C.

Внаслідок потепління у Чернівцях почали зміщуватись часові границі кліматичних сезонів. Дати початку періоду стійкого переходу середніх добових температур повітря через 0°C у бік підвищення (початок весняного кліматичного сезону) змістилися на більш ранні терміни, тобто спостерігалось зменшення тривалості зимового сезону.

Але змін зазнала не лише середня температура, а й кількість опадів, напрямок вітру, терміни формування снігового покриву тощо.

Останній 10-річний період, протягом якого клімат Чернівців зазнавав впливу глобального потепління, характеризувався річними сумами опадів, що на 12% перевищували багаторічну норму.

Аналіз характеру змін вітрового режиму в Чернівцях показав, що протягом останнього 12-річного періоду на 5-7% зменшилась кількість випадків вітрів північно-західного напрямку, проте суттєво – на 10-12% – збільшилась кількість вітрів північного і південного напрямків.

Основними проявами та наслідками глобальної зміни клімату, які вже спостерігаються, є:

- посухи;
- висихання дерев (дуб, ялина, берест, смерека);
- поширення видів - вселенців;
- збільшення інтенсивності явищ підтоплення та затоплення;
- деградація ґрунтів;
- зменшення виробництва електроенергії малими ГЕС (внаслідок пониження рівня у водосховищах) ;
- зменшення водності малих рік;

- зменшення сніжності (гірський регіон) ;
- паводки;
- зменшення рівня ґрунтових вод;
- зміна біорізноманіття;
- зміна екосистем;
- посилення екстремальних явищ;
- збільшення кількості критичних паводків.

За даними показників метеостанцій можна зробити висновок, що в найближчі роки (2022–2023 рр.) буде спостерігатися переважаюча тенденція збільшення кількості опадів та температури в українській частині басейну річки Прут.

2 Політика та заходи у сфері скорочення антропогенних викидів парникових газів та адаптації до зміни клімату

Найбільш ефективними є заходи, пов'язані зі зниженням втрат природного газу, з впровадженням засобів контролю та автоматизованого управління енергопостачанням, реалізацією міжгалузевих програм енергозбереження. У 2021 році обсяг викидів діоксиду вуглецю становив 0,1 млн. т.

Основними заходами із скорочення зазначених викидів є реконструкція котелень МКП “Чернівцітеплокомуненерго”, із заміною котлів з ККД – 75% на котли з ККД до 92%, які працюють на газі. Адсорбція парникових газів передбачається, насамперед за рахунок збільшення площі зелених насаджень у населених пунктах, а також збільшенням площі лісів та природно-заповідного фонду області.

Для запобігання шкідливих наслідків зміни клімату в області вживаються наступні заходи:

- виконуються заходи з пом'якшення антропогенного впливу на довкілля у рамках Комплексної програми з охорони навколишнього природного середовища “Екологія” у Чернівецькій області на 2019-2021 роки;
- здійснюються спостереження за станом довкілля у рамках регіональної системи моніторингу довкілля Чернівецької області;
- впроваджуються заходи з комплексної програми протипаводкових заходів.

Для вирішення існуючої проблеми щодо покращення навколишнього природного середовища, зменшення обсягів викидів парникових газів управління житлово-комунального господарства облдержадміністрації, відповідно до державної концепції та сучасних вимог запропонувало регіональний інноваційний проєкт – здійснити поступову модернізацію нерентабельних, фізично та морально застарілих очисних споруд каналізації (встановлення біореакторів) та впровадити будівництво нових сучасних очисних споруд каналізації за замкнутим циклом виробництва та самоокупністю шляхом встановлення наеробних реакторів для виробництва біогазу за рахунок використання стічних вод (мулові відкладення) побутових

відходів (харчові продукти), відходів лісового та сільського господарства. Для цього задіяти фінансову підтримку Загальнодержавної цільової соціальної програми «Питна вода України на 2022-2026 роки» та скористатися можливостями державно-приватного партнерства, транскордонного співробітництва та допомогою міжнародних фінансових організацій.

Впровадження зазначеного регіонального інноваційного проєкту дасть змогу покращити санітарно-епідеміологічний та екологічний стан, виконати заходи із зменшення обсягів викидів парникових газів, забезпечить дешевою тепловою та електричною енергією підприємства водопровідно-каналізаційного господарства та частково населення.

3 Політика та заходи у сфері охорони озонового шару

Заходи пом'якшення наслідків спрямовані на зниження викидів парникових газів, такі як перехід до відновлюваних джерел енергії, наприклад, сонячної, та зменшення обсягу спалюваного викопного палива.

Для цього:

- Зберігайте енергію та природні ресурси, а водночас – і кошти.
- Зменшіть користування автомобілем до мінімуму. Віддавайте перевагу прогулянкам пішки, велосипедам/самокатам, громадському електротранспорту.
- Зменшуйте, використовуйте знову та переробляйте відходи.
- Вживайте локальні екологічні продукти, бажано рослинного походження.
- Споживайте власну «зелену» енергію.
- Дбайте про природні екосистеми.

4 Національна система оцінки антропогенних викидів та абсорбції парникових газів

Парникові гази утворюються в процесі використання (головним чином, спалювання) викопних видів палива. Саме парникові гази, потрапляючи в атмосферу, створюють тепличний ефект, внаслідок чого відбувається підвищення середньорічної температури.

Упродовж 2021 року викиди в атмосферу здійснювали 127 підприємств області (у 2020 році - 141), з яких більше третини розташована в м.Чернівці. В 2021 р. стаціонарними джерелами цих підприємств викинуто в повітря 1,66 тис. т. забруднюючих речовин, що складає 92% до попереднього року.

В середньому по області одним підприємством було викинуто 13,0 т шкідливих речовин (у 2020 році – 12,7 т).

Основними забруднювачами атмосферного повітря області як і у попередні роки були підприємства переробної промисловості.

Щільність викидів від стаціонарних джерел забруднення в розрахунку на 1 км² території області склала 0,2 т шкідливих речовин. У розрахунку на одну особу населення області в середньому припадало 2,0 кг шкідливих викидів.

Парникових газів (вуглецю) було викинуто 0,1 млн.

4. Водні ресурси

1. Водні ресурси та їх використання Загальна характеристика

Річкова мережа області належить до басейнів трьох річок Прута, Сірету і Дністра, які займають, відповідно, 49,2%, 25,5% і 25,3% її території. Річки басейну Дністра представлені невеликими водотоками, кількість і довжина яких становлять, відповідно, 4,5% та 10% від сумарних щодо області показників.

Густота річкової мережі області становить $1,11 \text{ км/км}^2$, у тому числі у басейнах Прута – $1,32 \text{ км/км}^2$, Сірету – $1,34 \text{ км/км}^2$, Дністра – $0,46 \text{ км/км}^2$, Сучави – $1,66 \text{ км/км}^2$.

В залежності від площі басейну річки поділяються на великі, середні і малі. До великих належать водотоки, які мають водозбірну площу понад 50 тис. км^2 , середніх – більше 2 і до 50 тис. км^2 і малих – до 2 тис. км^2 .

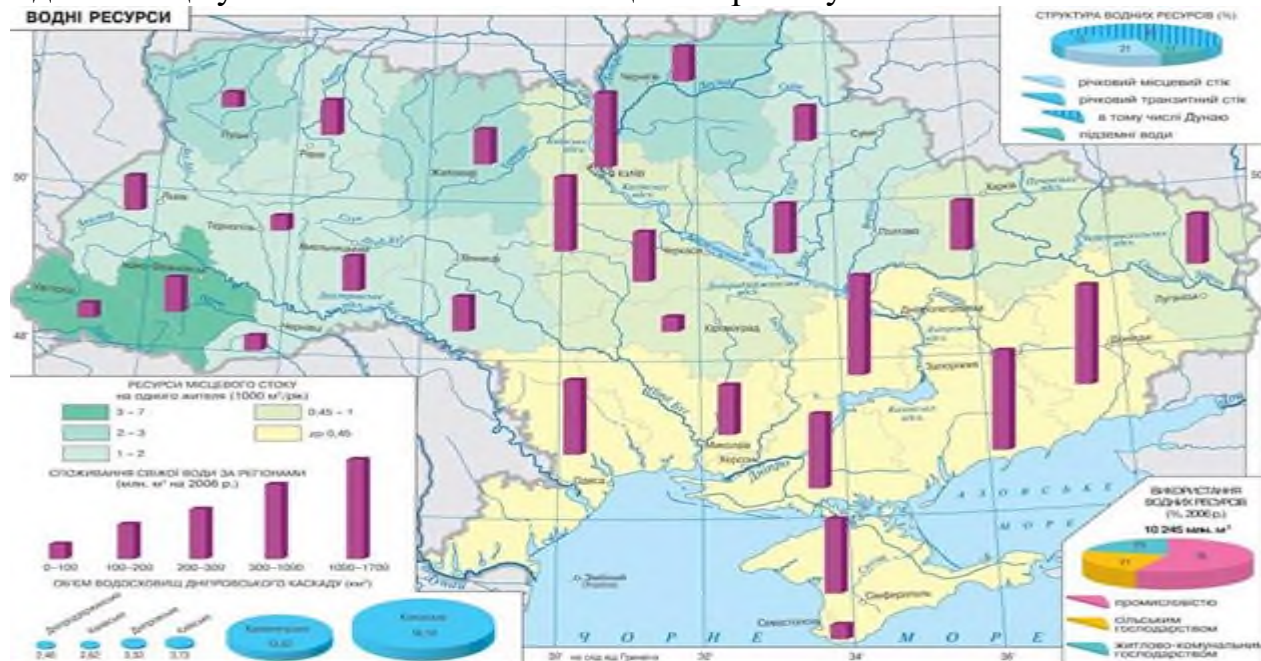

Відповідно до цієї класифікації на території області виділяються:

- 1) одна велика річка:
  - р. Дністер загальною площею басейну 72100 км^2 (в межах області – 2046 км^2) і довжиною 1352 км (в межах області – 290 км);
- 2) чотири середні річки:
  - р. Сірет загальною площею басейну 47600 км^2 (в межах області – 2070 км^2) і довжиною 513 км (в межах області – 100 км);
  - р. Прут загальною площею басейну – 27500 км^2 (в межах області – 3980 км^2) і довжиною 989 км (в межах області – 108 км);
  - р. Черемош загальною площею басейну 2560 км^2 (в межах області – 1036 км^2) і довжиною 80 км. Річка повністю протікає на межі з Івано-Франківською областю;
  - р. Сучава загальною площею басейну 2400 км^2 (в межах області – 351 км^2) і довжиною 140 км (в межах області – 28 км);

3) 4235 малих річок загальною довжиною 8360 км. До них належать 104 водотоки довжиною 10 і більше кілометрів кожний загальною протяжністю 1762,5 км та 4131 - довжиною менше 10 км кожний загальною протяжністю 6597,5 км.

Також на території області розташовані 5 водосховищ сумарною площею 6136 га і орієнтовним об'ємом 1200,92 млн. м³. До них належать Дністровське, Буферне та Верхнє у басейні р.Дністер, водосховище на р.Черлена і водосховище у с. Костичани Новоселицького району.

В області за даними інвентаризації нараховується 1591 ставки загальною площею 4,675 тис. га та орієнтовним об'ємом 46,75 млн. м³.

Крім того, на території області нараховується 17 озер загальною площею 57,53 га і орієнтовним об'ємом 0,575 млн. м³. Ці водні об'єкти поширені у заплавах річок та карстових пониженнях Прут-Дністровського межиріччя. Більше половини їх загальної площі знаходиться у Хотинському районі, де розташовано 8 водойм сумарною площею 38,8 га.

Загальні відомості про водні об'єкти та водні ресурси Чернівецької області

Таблиця 5

№ п/п	Показники	Од. вим.	К-сть
1	2	3	4
1.	Кількість річок	шт	4240
2.	Їх загальна довжина	км	8966
	в тому числі:		
3.	Кількість річок. Включаючи струмки, водостоки довжиною менше 10 км	шт	4131
4.	Їх загальна довжина	км	6597,5
5.	Кількість річок довжиною 10 і більше км	шт	104
6.	Їх загальна довжина	км	1762,5
7.	Кількість малих річок (S басейну до 2 тис. км ²)	шт	4235
8.	Їх загальна довжина	км	8360

9.	Кількість середніх річок (Прут, Черемош, Сірет, Сучава) (S басейну 2000,1 50000 км ²)	шт.	4
10.	Їх довжина в межах області	км	316
11.	Кількість великих річок – Дністер (S басейну більше 50 тис.км ²)	шт.	1
12.	Довжина в межах області	км	290
13.	Поверхневий стік, що формується в межах області:		
	В середній щодо водності рік	млн. м ³	1296,3
	Маловодний рік 75% забезпеченості	млн. м ³	979,6
	Маловодний рік 95% забезпеченості	млн. м ³	669,6
14.	Кількість водосховищ	шт	5
15.	Їх загальна площа водного дзеркала	тис.га	6,136
16.	Їх загальний об'єм – повний	млн.м ³	1200,92
17.	Їх загальний об'єм – корисний	млн.м ³	803,26
	в тому числі:		
18.	Кількість водосховищ, об'ємом до 10 млн. м ³	шт.	3
19.	Їх загальна площа водного дзеркала	га	168
20.	Їх загальний об'єм – повний	млн.м ³	7,83
21.	Їх загальний об'єм – корисний	млн.м ³	4,90
22.	Кількість водосховищ об'ємом від >10 до 100 млн. м ³	шт	1
23.	Загальна площа водного дзеркала	га	458,0
24.	Їх загальний об'єм - повний	млн.м ³	29,0
25.	Їх загальний об'єм – корисний	млн.м ³	22,55
26.	Кількість водосховищ об'ємом більше 100 млн. м ³ - Дністровське	шт.	1
27.	Загальна площа водного дзеркала	тис.га	5,51
28.	Загальний об'єм – повний	млн.м ³	1164,09
29.	Загальний об'єм - корисний	млн.м ³	775,81
30.	Кількість ставків	шт.	1591
31.	Їх загальна площа водного дзеркала	га	4675
32.	Їх загальний об'єм	млн.м ³	46,75
	в тому числі:		
33.	Кількість ставків в оренді	шт	792
34.	Їх загальна площа водного дзеркала	га	32922,089
35.	Їх загальний об'єм	млн.м ³	33,07
36.	Кількість озер	шт.	17
37.	Їх загальна площа водного дзеркала	га	57,53
38.	Їх загальний об'єм	млн.м ³	0,058
39.	Кількість паспортизованих річок	шт.	70
	їх загальна довжина	км	1373,0
	їх загальна площа водозборів	км ²	4597,0
	кількість водогосподарських паспортів	шт	32

Річкова мережа

Таблиця 6

Головна річка (велика, середня)	Площа басейну, км ² *	Довжина річки, км *	Кількість малих річок, шт.		Сумарна довжина малих річок, км		Густота річкової мережі, км/км ²
			Всього	В т. ч. L < 10 км	Всього	В т. ч. L < 10 км	
Дністер	<u>72100</u> 2046	<u>1352</u> 290	191	176	643	432	0,46
Прут	<u>27500</u> 3980	<u>989</u> 108	2584	2523	5078	3947	1,32
в т. ч. Черемош	<u>2560</u> 1036	<u>80</u> 80	1601	1582	2398	1940	2,40
Сірет	<u>47600</u> 2070	<u>513</u> 100	1460	1432	2639	2218,5	1,34
в т. ч. Сучава	<u>2400</u> 351	<u>140</u> 28	350	343	371,5	307	1,66
Разом по області:	8096	606	4235	4131	8360	6597,5	1,11

* - в чисельнику – вся площа і довжина, в знаменнику – в межах області.

Водокористування та водовідведення Забір та використання води

Таблиця 7

Показники	Одиниця виміру	2019 рік	2020 рік	2021 рік
1	2	3	4	5
Забрано води з природних джерел, усього	млн м ³	63,95	50,095	63,273
у тому числі:				
поверхневої	млн м ³	43,18	44,075	56,185
підземної	млн м ³	20,76	6,020	7,088
морської	млн м ³	-	-	-
Використано свіжої води, усього	млн м ³	48,62	34,724	31,708
у тому числі на потреби:				
питні і санітарно-гігієнічні	млн м ³	23,23	8,771	8,415
виробничі	млн м ³	24,95	25,357	21,717
зрошення	млн м ³	0,184	0,141	0,754
Втрачено води при транспортуванні	млн м ³	14,09	13,744	14,626
	% до забраної води	22	27,43	23,12
Скинуто зворотних вод, усього	млн м ³	41,76	41,467	38,600
Скинуто зворотних вод у поверхневій водній об'єкти, усього	млн м ³	38,70	41,141	38,330
з них:				
нормативно очищених, усього	млн м ³	17,44	17,786	14,964
у тому числі:				
на спорудах біологічного очищення	млн м ³	15,49	15,280	14,915
на спорудах фізико-хімічного очищення	млн м ³	-	-	-
на спорудах механічного очищення	млн м ³	1,949	2,506	0,049
нормативно чистих без очистки	млн м ³	19,61	21,659	21,990
забруднених, усього	млн м ³	1,366	1,697	1,375
у тому числі:				
недостатньо очищених	млн м ³	0,613	0,586	0,547
без очищення	млн м ³	0,753	1,111	0,829

Враховуючи потенційні запаси поверхневих та підземних вод у межах області водозабезпеченість на одного мешканця становить 0,75 тис. м³/рік.

Виткористання води за видами економічної діяльності у 2021 році та двох попередніх

Таблиця 8

Види економічної діяльності	2019 рік		2020 рік		2021 рік	
	усього, млн. м ³	% економії свіжої води за рахунок оборотної	усього, млн. м ³	% економії свіжої води за рахунок оборотної	усього, млн. м ³	% економії свіжої води за рахунок оборотної
Усього за регіоном	48,62	49,42	23,338	28,596	31,708	34,271
За видами економічної діяльності						
у тому числі:						
промисловість	11,09	68,35	14,373	65,33	12,532	64,87
сільське господарство	24,42	-	7,164	-	5,648	-
житлово та побутова	13,15	-	-	12,477	-	-

2. Забруднення поверхневих вод

Скидання забруднюючих речовин у водні об'єкти та очистка стічних вод

Таблиця 9

Показники	Одиниця виміру	2019 рік	2020 рік	2021 рік
1	2	3	4	5
Скинуто зворотних вод, усього	млн. м ³	41,76	41,467	38,600
у тому числі:				
у підземні горизонти	млн. м ³			
у накопичувачі	млн. м ³	3,065	0,326	0,271
на поля фільтрації	млн. м ³			
у поверхневі водні об'єкти	млн. м ³	35,54	41,14	38,33
Скинуто зворотних вод у поверхневі водні об'єкти,				
усього	млн. м ³	38,70	41,14	38,33
з них:				
нормативно очищених, усього	млн. м ³	17,44	17,786	14,964
у тому числі:				
на спорудах біологічного очищення	млн. м ³	15,49	15,28	14,915
на спорудах фізико-хімічного очищення	млн. м ³			
на спорудах механічного очищення	млн. м ³	1,949	2,506	0,049
нормативно (умовно) чистих без очищення	млн. м ³	19,61	21,659	21,99
забруднених, усього	млн. м ³	1,366	1,697	1,375
у тому числі:				
недостатньо очищених	млн. м ³	0,613	0,586	0,547
без очищення	млн. м ³	0,753	1,111	0,829
Скинуто зворотних вод у поверхневі водні об'єкти у розрахунку на одну особу	м ³	42,53	45,63	41,54

Скинуто зворотних вод всього – 38,6 млн. м³. Фактичний скид стічних вод у поверхневі водні об'єкти склав 38,33 млн. м³, з них 1,375 млн. м³ забруднених, 21,99 млн. м³ нормативно (умовно) чистих без очищення.

На балансі житлово-комунальних підприємств області знаходиться 27 каналізаційних очисних споруд, 31 каналізаційна насосна станція (більшість насосно-силового обладнання працює з високим амортизаційним зносом). Каналізаційні мережі і запірна арматура фізично застарілі та потребують заміни.

У 2021 році у поверхневі водні об'єкти області скинуто всього 0,547 млн. м³ недостатньо очищених зворотних вод, а також – 0,820 млн. м³ без очищення, що негативно впливає на екологічний стан навколишнього природного середовища. Для капітального ремонту і реконструкції існуючих очисних каналізаційних споруд у м.Чернівці та районах області необхідні значні кошти. Вишукуються кошти для проведення реконструкції та будівництва очисних споруд у містах Новоселиця, Сокиряни, Сторожинець, Глибока, Заставна, Герца, Кострижівка. Внаслідок зношеного насосного обладнання насосні станції працюють не ефективно.

Основні забруднювачі водних об'єктів (за сферами діяльності)

Скидання зворотних вод та забруднюючих речовин основними водокористувачами - забруднювачами поверхневих водних об'єктів

Таблиця 10

Найменування водокористувача-забруднювача	Наявність, потужність (м ³ /добу), ефективність використання (використання потужності) очисних	2019 рік			2020 рік			2021 рік		
		об'єм скидання зворотних вод, тис. м ³	у тому числі об'єм скидання забруднених (без очищення) та недостатньо очищених зворотних вод, т	кількість забруднюючих речовин, що скидаються разом із зворотними водами, т	об'єм скидання зворотних вод, тис. м ³	у тому числі об'єм скидання забруднених (без очищення) та недостатньо очищених зворотних вод, т	кількість забруднюючих речовин, що скидаються разом із зворотними водами, т	об'єм скидання зворотних вод, тис. м ³	у тому числі об'єм скидання забруднених (без очищення) та недостатньо очищених зворотних вод, т	кількість забруднюючих речовин, що скидаються разом із зворотними водами, т
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
(водний об'єкт)										
ДКП Чернівціводоканал		15630	Б/О - 675 НДО-75	13636,1 3	15636,9	Б/О -785,2	10968,9 7	15430	Б/О-824	8786,18
КП Сторожинецьке ВУЖКГ		167	НДО-167	141,261	158,7	НДО -158,7	137,23	158	НДО-158	116,45
Глибоцьке ВУЖКГ		92	НДО-92	107,248	83,4	НДО -76,0	82,51	92	НДО-92	87,12

Скидання забруднюючих речовин із зворотними водами
у поверхневі водні об'єкти

Таблиця 11

Скидання забруднюючих речовин за регіоном	2019 рік	2020 рік	2021 рік
	обсяг забруднюючих речовин, тис. т	обсяг забруднюючих речовин, тис. т	обсяг забруднюючих речовин, тис. т
1	2	3	4
Перелік скинутих забруднюючих речовин			
Азот амонійний	0,034	0,055	0,028
БСК ₅	0,254	0,263	0,238
Завислі речовини	0,285	0,294	0,254
Нітрати	0,610	0,576	0,600
Нітрити	0,005	0,004	0,007
Сульфати	1,553	1,486	1,787
Сухий залишок	10,26	7,877	5,930
Хлориди	1,769	1,665	1,62
ХСК	0,503	0,511	0,530
Залізо	0,001	0,001	0,001
Нафтопродукти	0,0007	0,0007	0,0006
СПАРИ	0,004	0,004	0,004
Фосфати	0,023	0,0216	0,022

Транскордонне забруднення поверхневих вод
Транскордонні системи спостережень

Таблиця 12

№ з/п	Країна-партнер, з якою проводиться спільний моніторинг	Кількість точок спостережень	Показники, за якими проводяться спостереження	Періодичність проведення спостережень
1	2	3	4	5
1	Республіка Молдова	3	20 (хімічні та фізико-хімічні показники, згідно Постанови №758 від 19.09.2018)	щомісяця
2	Румунія	2	20 (хімічні та фізико-хімічні показники, згідно Постанови №758 від 19.09.2018)	щомісяця

3 Стан поверхневих вод

Екологічний стан та потенціал масивів поверхневих вод

Рівень забрудненості поверхневих вод визначався за даними спостережень, які надійшли у 2021 році від організацій – суб’єктів РСМДРічка Дністер та Дністровське водосховище.

За проведеними розрахунками води р. Дністер віднесені до категорії “слабко забруднені” з коефіцієнтами $K_{\text{Дністр}}=1,17$.

Одиничні перевищення санітарних норм у пробах припадають на теплу пору року. Усереднені дані на протязі року – в межах норми. Суттєвих перевищень санітарних норм не спостерігалось. Метеоумови (помірне підвищення температур та часті опади) сприяли відносно задовільному стану вод в усьому басейні.

Порівнюючи якість вод Дністра у 2021 році з аналогічним періодом минулого року, можна стверджувати, що якісний стан річки не змінився.

У порівнянні з минулим роком гідрохімічний та радіологічний стан практично не змінився. В басейні Дністра концентрація вмісту цезію-137 знаходилась в межах допустимих рівнів в діапазоні 0,3 – 0,5 Бк/л, стронцію-90 - в межах допустимих рівнів в діапазоні 0,2 – 0,4 Бк/л. В басейні Дунаю концентрація вмісту цезію-137 знаходилась в межах допустимих рівнів в діапазоні 0,2 – 0,5 Бк/л, стронцію-90 - в межах допустимих рівнів в діапазоні 0,2 – 0,4 Бк/л.

Якість води Дністровського водосховища по деяким показникам відповідає першому класу, це відноситься до таких показників як кислотна реакція середовища (рН), вміст солей. По групі біогенних сполук якість води переважно відповідає третьому класу, але на окремих створах і в окремі місяці якість води погіршувалась до четвертого класу.

Річка Дністер на території Чернівецької області належить до Середньо-Подільської частини басейну. Враховуючи те, що основне русло річки приймає забруднення з приток та водозбірної площі, можна стверджувати, що якість поверхневих вод в цілому відображає загальну екологічну картину басейну.

Басейн р. Дунай.

За проведеними розрахунками води р. Прут віднесені до категорії “слабко забруднені” з коефіцієнтом $K_{\text{Прут}}=1,21$, поверхневі води р. Сірет і р. Черемош також віднесені до категорії “слабко забруднені” з коефіцієнтами відповідно $K_{\text{Сірет}}=1,2$.

На території Чернівецької області у минулому році в басейні всі показники відповідали нормам, на транскордонних річках Прут та Сірет екологічна ситуація в порівнянні з аналогічним періодом минулого року залишається стабільно доброю.

Відсутність значних антропогенних джерел забруднення сприяє тому, що води даних річок, згідно інтегральної оцінки якості, відповідають “доброму” класу за станом, та характеризуються як “чисті” за ступенем чистоти, як за найгіршими, так і за середніми значеннями досліджуваних показників.

Хімічний стан масивів поверхневих вод

В цілому у 2021 році якість вод Дністра суттєво не змінилась у порівнянні із попереднім роком. Враховуючи те, що основне русло річки приймає забруднення з приток та водозбірної площі, можна стверджувати, що якість поверхневих вод в цілому відображає загальну екологічну картину басейну.

У 2021 році інструментально-лабораторний контроль якості поверхневих вод здійснювався лабораторією БУВР в 14 постійних створах за 20 показниками.

В порівнянні з аналогічним періодом минулого року якість поверхневих вод річок Прут, Сірет, Черемош спостерігається тенденція до покращення якісного стану в місцях питних водозаборів на річках Прут та Сірет. Вода в місцях питних водозаборів є придатною для використання в господарсько-побутових цілях.

Мікробіологічна оцінка якості вод з огляду на епідеміологічну ситуацію

Впродовж 2021 року ДУ “Чернівецький обласний лабораторний центр Міністерства охорони здоров’я України” проводив постійний лабораторний контроль за якістю поверхневих вод водних об’єктів області, у тому числі проводилась мікробіологічна оцінка якості вод з огляду на епідеміологічну ситуацію.

З метою оцінки безпечності впливу на людину хімічних та біологічних факторів навколишнього середовища Центром у 2021 році досліджено за санітарно-хімічними показниками 184 проби води з відкритих водойм, у тому числі 13 проб на вміст пестицидів, 13 проб на вміст важких металів, 35 проб на вміст СПАР, 160 проб за бактеріологічними показниками, 136 проб за

паразитологічними та 2 проби за радіаційними показниками. Із досліджених проб не відповідали вимогам санітарних норм 3 проби – 1,6% (2020 р. - 2,8%) за санітарно-хімічними показниками, 11 проб – 6,9% (2020 р. - 12,4%) за бактеріологічними показниками.

Радіаційний стан поверхневих вод
Радіаційний стан поверхневих вод у 2021 році

Таблиця 13

№ п/п	Пункти спостереження	Цезій-137, Бк/кг				Стронцій-90, Бк/кг			
		I квартал	II квартал	III квартал	IV квартал	I квартал	II квартал	III квартал	IV квартал
1	р. Дністер, Заставнівський р-н., смт. Кострижівка				0,5				0,2
2	р. Дністер, Заставнівський р-н., с.Митків (водозабір)				0,3				0,3

4 Екологічний стан Азовського та Чорного морів

5 Державна політика та заходи щодо поліпшення стану водних об'єктів

Аналіз антропогенного навантаження та екологічного стану річок Дністер, Прут та Сірет на основі проведених вимірів згідно з Державною програмою моніторингу вод, здійснення моніторингу транскордонних вод, експедицій, а також інспекторських перевірок з дотримання вимог Водного законодавства України, дав можливість виявити актуальні проблеми, які потребують вирішення. Серед цих проблем основними є такі:

1) береги річок (в тому числі берегова лінія Дністровського водосховища) забруднені сміттям (переважно пластик);

2) існує стала тенденція щодо більшого забруднення водних об'єктів внаслідок неупорядкованого водовідведення стічних вод населених пунктів та господарських об'єктів (є велика кількість застарілих очисних споруд і технологічних схем очистки з амортизованих каналізаційних мереж, які знаходяться в аварійному стані; колектори та очисні споруди водопровідно-каналізаційного господарства потребують капітального ремонту та реконструкцій). Це призводить до погіршення якості води, навіть в умовах значного спаду виробництва;

3) заростання прибережної акваторії Дністровського водосховища синьо-зеленими водоростями та відсутність захисних лісонасаджень, закріплення меж прибережно-захисних смуг;

4) недостатнє фінансування для проведення ефективного контролю за здійсненням моніторингу вод, а також технічно-застарілі засоби вимірювальної техніки і їхня недостатність в лабораторіях моніторингу вод.

Для вирішення вищезазначених проблем необхідно провести ряд заходів для поліпшення стану якості води і використання водних ресурсів:

1) розробити технологічні норми споживання і використання водних ресурсів на водогосподарських об'єктах;

2) скоротити обсяги споживання і скидання забруднених стічних вод за рахунок удосконалення технологічних процесів у різних галузях промисловості;

3) удосконалити систему моніторингу та контролю за станом водних об'єктів;

4) придбати необхідні технічні засоби для очистки берегів та заток від сміття (пластикові пакети, пляшки);

5) провести необхідні водоохоронні заходи в прибережних смугах та природоохоронних зонах, а саме: закріплення їх меж, створення захисних лісонасаджень та травостою, здійснення постійного контролю за дотримання режиму їх використання, регламентованого законодавством;

6) виділити кошти на придбання сучасних засобів вимірювальної техніки, у тому числі мобільної для проведення експрес-аналізів.

На проведення природоохоронних заходів з обласного фонду охорони навколишнього природного середовища кошти у 2021 році виділялись на проведення очистки замулових насосів водойми орнітологічного заказника «Чорторійський» на території Брусницької ОТГ Вижницького району в сумі 1314,654 тис. грн.

Протягом звітнього періоду у сфері охорони та використання водних ресурсів державною екологічною інспекцією Карпатського округу здійснено 200 ресурсних перевірок. За виявлені порушення складено 162 протоколи, до адміністративної відповідальності притягнуто 162 особи на загальну суму 26,095 тис. грн., які сплачено в повному обсязі. Підраховано та пред'явлено 20 претензій на добровільне відшкодування завданої шкоди на загальну суму 520,490 тис. грн.

5. Збереження біологічного та ландшафтного різноманіття, розвиток природно-заповідного фонду та формування національної екологічної мережі

1 Збереження біологічного та ландшафтного різноманіття, формування національної екологічної мережі

Ідея збереження біологічного різноманіття як фундаментальної властивості живого, спричинила необхідність обґрунтування нових підходів до реалізації практичних засад охорони природи, які забезпечили б збереження сталості умов середовища за неминучого нині збільшення антропогенного впливу на природне довкілля й подальшої трансформації ландшафтів. У відповідь на вирішення цих завдань сформувалася ідея екологічної мережі як

основи збереження ландшафтної і біотичної різноманітності в умовах антропогенно трансформованих ландшафтів і домінування вторинних екосистем у біогеоцентричному покриві.

Поняття «екологічна мережа» в Україні розкривається у двох законодавчих актах – Закон України «Про екологічну мережу України» та Закон України «Про Загальнодержавну програму формування національної екологічної мережі України на 2000-2015 роки». Відповідно до статті 3 Закону України «Про екологічну мережу України» екологічна мережа (далі - екомережа) – це єдина територіальна система, яка утворюється з метою поліпшення умов для формування та відновлення довкілля, підвищення природно-ресурсного потенціалу території України, збереження ландшафтного та біорізноманіття, місць оселення та зростання цінних видів тваринного і рослинного світу, генетичного фонду, шляхів міграції тварин через поєднання територій та об'єктів природно-заповідного фонду, а також територій, які мають особливу цінність для охорони навколишнього природного середовища і відповідно до законів та міжнародних зобов'язань України підлягають особливій охороні.

Загальна характеристика

Розвиток екомережі є одним з важливих пріоритетів в діяльності управління екології та природних ресурсів Чернівецької обласної державної адміністрації.

Управлінням вживаються відповідні заходи стосовно виконання завдань, визначених чинним законодавством, Державною стратегією регіонального розвитку на період 2021-2027 років, Регіональної стратегії розвитку Чернівецької області до 2027 року, в частині виконання індикативних показників та приведення їх до загальноєвропейських норм та формування екологічної мережі Чернівецької області. Систематично проводяться наради, як під керівництвом заступників голови обласної державної адміністрації так і під керівництвом управління щодо реалізації завдань розвитку природно-заповідного фонду області до яких залучалися всі зацікавлені сторони, в т.ч. і представники національних природних парків, Чернівецького обласного управління лісового та мисливського господарства і Головного управління Держгеокадастру в Чернівецькій області, Державної екологічної інспекції Карпатського округу, управління Державного агентства рибного господарства у Чернівецькій області.

В даний час площа природно-заповідного фонду області становить 12,8% її території.

Розподіл територій та об'єктів природно-заповідного фонду (ПЗФ) за їх значенням, категоріями та типами (станом на 01.01.2022року)

Таблиця 14

Категорії територій та об'єктів ПЗФ	На 01.01.2022	
	Кількість, шт.	Площа, га
1	4	5
Природні заповідники	-	-
Біосферні заповідники	-	-
Національні природні парки	3	27801,6
Регіональні ландшафтні парки	2	36473,3
Заказники загальнодержавного значення	10	1261,8
Заказники місцевого значення	47	42875,1
Пам'ятки природи загальнодержавного значення	9	192,1
Пам'ятки природи місцевого значення	193	1334,66
Заповідні урочища	38	1072,5
Ботанічні сади загальнодержавного значення	1	3,5
Ботанічні сади місцевого значення	-	-
Дендрологічні парки загальнодержавного значення	2	22,3
Дендрологічні парки місцевого значення	4	41,2
Зоологічні парки загальнодержавного значення	-	-
Зоологічні парки місцевого значення	-	-
Парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва загальнодержавного значення	-	-
Парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва місцевого значення	40	243,9
РАЗОМ:	349	104326,35
в тому числі:		
загальнодержавного значення	25	29281,3
місцевого значення	324	75045,05
Фактична площа ПЗФ		
% фактичної площі ПЗФ від площі адміністративно-територіальної одиниці		12,8

Загрози та вплив антропогенних чинників на структурні елементи екомережі, біологічне та ландшафтне різноманіття

1. Основною проблемою при створенні нових об'єктів ПЗФ – відмова землекористувачів надавати погодження на створення нових заповідних об'єктів, навіть якщо при цьому не передбачається вилучення земельної

ділянки та зміни її цільового призначення. Пояснюється це, насамперед, небажанням отримати нові проблеми у вигляді посилених вимог природоохоронного законодавства щодо утримання заповідної території.

2. Вплив процесу приватизації земель на розширення природно-заповідного фонду:

- приватизація негативно впливає на процес розширення ПЗФ. Як правило, для заповідання вибираються найкращі ділянки ландшафтів (саме для їх збереження і створений природно-заповідний фонд), але внаслідок їхньої естетичної цінності, саме вони і є найбільш привабливими для інвесторів в плані розвитку туристично-розважальної галузі.

3. Визначення в naturі (на місцевості) меж територій та об'єктів природно-заповідного фонду. Відсутність державних актів іноді провокує територіальні претензії суміжних землекористувачів в процесі приватизації.

4. Недостатність фінансування на утримання територій та об'єктів природно-заповідного фонду, а також на виготовлення державних актів та винесення меж на місцевості.

5. Складне економічне становище більшості землекористувачів, у віданні яких знаходяться об'єкти ПЗФ, не сприяє утриманню територій та об'єктів у належному стані. Методи адміністративного впливу на землекористувачів, як правило, позитивних результатів не дають. Це стосується підприємств, установ і організацій всіх форм власності, а також органів місцевого самоврядування (міських, сільських і селищних рад), в кошторисах (бюджетах) яких фінансування природоохоронних заходів (в т.ч. утримання об'єктів ПЗФ) не закладено. В результаті спостерігається погіршення стану територій та об'єктів, збіднення видового складу фауни та флори.

6. Недостатність фінансування наукових досліджень та пошукових робіт. Фактичне припинення (на даний час) науково-пошукових робіт є потенційною загрозою для повноцінного моніторингу загального стану природно-заповідного фонду (та його складових), а також створення екомережі.

Для зменшення техногенного і антропогенного впливу на ліси Чернівецьким обласним управлінням лісового та мисливського господарства проводиться відповідна робота. За даними Чернівецького обласного управління ЛМГ упродовж 2021 року державними лісогосподарськими підприємствами області забезпечено відтворення лісів на площі 1474,8 га. На ділянках лісовідновлення природним шляхом, вжито заходи зі сприяння природному поновленню лісу на площі 1038,9 га.

Зважаючи, що головною загрозою для збереження біорізноманіття є антропогенний вплив на лісові екосистеми і зниження їх біологічної стійкості, визнано, що для вдосконалення системи ведення лісового господарства необхідно провести експериментальну перевірку технологій організації рубок головного і проміжного користування, способів відтворення лісів, реалізацію принципів цілісного лісокористування, розвивати систему малих охоронних територій. Найпильнішої уваги потребують гірські ліси, які є найбільшими осередками збереження біорізноманіття і, одночасно, найуразливішими лісовими екосистемами щодо екстремальних проявів клімату (селі, вітровали

тощо) та головними чинниками зміцнення гірських схилів та регуляції вологообігу. Єдиним напрямком оптимізації системи ведення лісового господарства у горах є перехід на принципи оптимізації водозборів.

На території лісового фонду області застосування хімічних препаратів для захисту рослин від шкідників та хвороб лісу не здійснювалося, масового ураження лісових масивів не виявлено.

Заходи щодо збереження біологічного та ландшафтного різноманіття

Протягом року було опрацьовано із причетними управліннями проєкт плану дій щодо збереження осетрових риб в Україні на 2021-2030 роки. Напрацювання та пропозиції направленні Міністерству захисту довкілля та природних ресурсів України. Вживаються заходи спільно з Басейновим управлінням водних ресурсів річок Прут та Сірет, органами місцевого самоврядування щодо належного зимування лебедів-шипунів в с.Чорторія Кіцманського району.

Управління екології та природних ресурсів цього рік долучалося та висвітлювало акції екологічного спрямування, а саме. Операція «Первоцвіт» – Всеукраїнська екологічна акція, яка проводиться щорічно в Україні протягом лютого-квітня з метою попередження незаконного збирання, транспортування та продажу рідкісних ранньоквітучих рослин. А також спільно з еколого-просвітницьким центром збереження біорізноманіття кафедри ботаніки та лісознавства Чернівецького Національного університету імені Ю.Федьковича видано плакат «Орхідеї Буковини».

Міжнародний День Чистих Берегів 2021 - традиційно в треті вихідні вересня світова екологічна спільнота організовує масштабні екологічні заходи у рамках «Міжнародного дня чистих берегів», з метою привернення уваги громадськості до проблем засмічення відходами водних ресурсів, дбайливого ставлення до довкілля та підвищення екологічної свідомості населення.

Висвітлено Всеукраїнський екологічний проєкт «Озеленення України» та акцію «Мільйон дерев за 24 години». Всесвітній день заповідників і національних парків - Заповідати – означає передавати у спадщину щось дороге і цінне. Заповідники є найвищою формою охорони природи в нашій державі та інше.

В сфері охорони, використання та відтворення природно – заповідного фонду державною екологічною інспекцією Карпатського округу протягом 2021 року здійснено 13 перевірок щодо додержання вимог природоохоронного законодавства. За результатами проведених перевірок 26 осіб притягнуто до адмінвідповідальності на суму 8,687 тис.грн, які сплачено та підраховано збитки завдані довкіллю на загальну суму 3598,495 тис.грн.

Загалом, розширення, відновлення, збереження, підтримання загального екологічного балансу та приведення площі природоохоронних територій до європейського рівня є одним із пріоритетів роботи органів виконавчої влади та місцевого самоврядування.

Формування національної екомережі

Формування екологічної мережі передбачає зміни в структурі земельного фонду регіону шляхом віднесення (на підставі обґрунтування екологічної безпеки та економічної доцільності) частини земель господарського використання до категорій, що підлягають особливій охороні з відтворенням притаманного їм різноманіття природних ландшафтів. Розвиток екомережі є одним з важливих пріоритетів в діяльності управління екології та природних ресурсів.

Складові структурних елементів екологічної мережі в розрізі одиниць адміністративно-територіального устрою регіону

Таблиця 15

№ п/п	Одиниці адміністративно-територіального устрою регіону	Загальна площа, тис. га	Загальна площа екомережі, тис. га	Складові елементи екомережі, тис. га											
				об'єкти ПЗФ	водно-болотні угіддя	відкриті заболочені землі	водоохоронні зони	прибережні захисні смуги	ліси та інші лісовкриті площі	курортні та лікувально-оздоровчі території	рекреаційні території	землі під консервацією	відкриті землі без рослинного покриття або з незначним рослинним покритвом	пасовища, сіножаті	радіоактивно забруднені землі, що не використовуються в господарстві
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
1	Чернівецький р-н	410	57,599	57,599	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
2	Вижницький р-н	188	34,497	34,497	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
3	Дністровський р-н	211,6	12,230	12,230	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	РАЗОМ	809,6	104,326	104,326	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Надмірна розораність земель, лісорозробки ускладнюють забезпечення територіальної єдності ділянок з природними ландшафтами, а інтенсивна господарська діяльність призводить до великого навантаження на природне середовище і, відповідно, до зміни ландшафтів, збіднення рослинного і тваринного світу. Запобігти цьому можна в значній мірі шляхом заповідання, взяття цих об'єктів під спеціальну охорону держави. Проте, не скрізь цьому надають практичного значення.

Розподіл земель об'єктів ПЗФ за угіддями

Таблиця 16

№ графі за формою б-зем	Угіддя	Площі угідь у межах земель, наданих установам ПЗФ у постійне користування		Площі угідь у межах земель, що знаходяться у користуванні інших землекористувачів та земель запасу		Разом	
		га	%	га	%	га	%
1	2	3	4	5	6	7	8
3	Сільськогосподарські землі, усього	112	1,36	167,7	0,19	279,7	0,29
4	з них: сільгоспугіддя	112	1,36	125,9	0,14	237,9	0,25
14-17 + 20	інші	0	0,00	41,8	0,05	41,8	0,04
18	забруднені сільськогосподарські угіддя, які не використовуються в сільськогосподарському виробництві	0	0,00	0	0,00	0	0,00
5	із сільгоспугідь: рілля	3	0,04	0	0,00	3	0,00
6	перелоги	0	0,00	0	0,00	0	0,00
7	багаторічні насадження	0	0,00	25	0,03	25	0,03
11	сіножаті	96	1,16	100,9	0,11	196,9	0,20
12	пасовища	13	0,16	0	0,00	13	0,01
21	Ліси та інші лісовкриті площі, усього	11204,1	98,16	78658,4	88,33	89862,5	89,17
22	з них: лісові землі, усього	11204,1	98,16	78658,4	88,33	89862,5	89,17
28	чагарники	0	0,00	0	0,00	0	0,00
34	Забудовані землі, усього	4	0,05	525,4	0,60	529,4	0,55
63	Відкриті заболочені землі, усього	0	0,00	234,1	0,27	234,1	0,24
66	Сухі відкриті землі з особливим рослинним покривом	0	0,00	108,8	0,12	108,8	0,11
67	Відкриті землі без рослинного покриву або з незначним рослинним покривом	15	0,18	116	0,13	131	0,14
68	з них: кам'яністі місця	0	0,00	35,7	0,04	35,7	0,04
69	піски (включаючи пляжі)	0	0,00	0	0,00	0	0,00
70	яри	0	0,00	0	0,00	0	0,00
71	інші	15	0,18	80,3	0,09	95,3	0,10
72	Води, усього	21	0,25	14810,3	10,36	14679,3	9,50
73	з них: природні водотоки	21	0,25	9177,2	10,22	9198,2	9,37
74	штучні водотоки	0	0,00	10,2	0,01	10,2	0,01
75	озера, лимани	0	0,00	55	0,06	55	0,06
76	ставки	0	0,00	57,9	0,07	57,9	0,06
77	водосховища	0	0,00	5510,0	0,00	5510,0	0,00
	Усього земель	8246,2	100,00	88284,5	100,00	96530,7	100,00
	Крім того, моря	0	0,00	0	0,00	0	0,00
	Разом	8246,2	100,00	88284,5	100,00	96530,7	100,00

Розподіл земель об'єктів ПЗФ за землекористувачами, власниками землі

Таблиця 17

№ рядка за формою 6-зем	Власники землі, землекористувачі та землі державної власності, не надані у власність або користування	Площа	
		га	%
1	2	3	4
1.	Сільськогосподарські підприємства (усього земель у власності та користуванні)	41,8	0,04
2.	Громадяни, яким надані землі у власність і користування	0,1	0,00
3+4+5+6	Заклади, установи, організації; промислові та інші підприємства; підприємства та організації транспорту, зв'язку; частини, підприємства, організації, установи, навчальні заклади оборони	179,2	0,19
7.1	Природоохоронні установи (об'єкти ПЗФ), землі надані в постійне користування	8246,2	8,55
7.2+7.3	Підприємства, установи, організації оздоровчого, рекреаційного призначення	58,5	0,06
7.4	Підприємства, установи, організації історико-культурного призначення	22	0,02
8	Лісгосподарські підприємства	81768,3	77,2
9	Водогосподарські підприємства	5900	5,5
10+11	Підприємства іноземних інвесторів та спільних підприємств		
12	Землі запасу та землі, що не надані у власність та постійне користування в межах населеного пункту	9725	10,08
	РАЗОМ	104326	100,00

Розподіл лісових земель об'єктів ПЗФ за їх категоріями

Таблиця 18

№ графи за формою №1 Державного лісового кадастру	Категорії лісових земель	Площа в межах земель, наданих установам ПЗФ у постійне користування		Площа в межах земель, що знаходяться у користуванні інших землекористувачів та земель запасу		Разом	
		га	%	га	%	га	%
1	2	3	4	5	6	7	8
2	Вкриті лісовою рослинністю, усього	11060,1	98,22	75538,2	96,00	86598,3	96,21
3	у тому числі лісові культури	1172	14,48	6316,7	8,10	7488,7	8,70
4	Незамкнуті лісові культури	9	0,11	467,9	0,60	476,9	0,55
5	Лісові розсадники, плантації	16	0,20	156	0,20	172	0,20
10	Не вкриті лісовою рослинністю, усього	50	0,62	1091,7	1,40	1141,7	1,33
6	у тому числі: рідколісся	2	0,02	155,9	0,20	157,9	0,18
7	згарища	0	0,00	0	0,00	0	0,00
8	зруби	0	0,00	545,9	0,70	545,9	0,63
9	галявини	48	0,59	389,9	0,50	437,9	0,51
11	Лісові шляхи, просіки тощо	69	0,85	1403,7	1,80	1472,7	1,71
12	Усього лісових земель	8094,2	100,00	77984,1	100,00	86078,3	100,00

Біобезпека та поводження з генетично модифікованими організмами
Інформація про інвазійні (чужорідні) види рослин

Таблиця 19

Назва виду (українська, латинська)	Занесення виду до карантинного списку	Заходи із запобігання розповсюдженню виду
1	2	3
Американський білий метелик <i>Nyphantria cunea</i>	“Перелік регульованих шкідливих організмів”, затверджено наказом Міністерства аграрної політики України 29.11.2006р. № 716 (Із змінами, внесеними згідно з наказами Міністерства аграрної політики України від 04.08.2010р. №467 від 16.07.2019 №397	Фітосанітарні заходи
Західний кукурудзяний жук <i>Diabrotica virgifera virgifera</i> Le Conte		
Рак картоплі <i>Synchytrium endobioticum</i> (Schilbersky) Percival		
Золота картопляна нематода <i>Globodera rostochiensis</i>		
Амброзія полинолиста <i>Ambrosia artemisiifolia</i> L.		
Повитиця польова <i>Cuscuta campestris</i> Junk.		

На виконання Закону України “Про державну систему біобезпеки при створенні, випробуванні, транспортуванні генетично модифікованих організмів” в 2021 році ДУ “Чернівецький обласний лабораторний центр Міністерства охорони здоров’я України” досліджено 19 проб харчових продуктів на вміст генетично-модифікованих організмів, 1 проба не відповідала нормативам.

2 Охорона, використання та відтворення рослинного світу

Загальна характеристика рослинного світу

Природа Чернівецької області відрізняється від сусідньої Івано-Франківщини та Закарпаття, що накладає певну специфіку і на систему природоохоронних заходів. Це пояснюється різними кліматичними й геоморфологічними умовами та дещо іншими шляхами розвитку рослинності у льодовиковий період. Давній інтенсивний вплив виробничої діяльності людини значною мірою позначився на природному стані ландшафтів.

На підвищених ділянках Прут-Дністровського межиріччя - масиви букових та буково-дубових лісів, у сх. частині - дубово-грабові. На товтрових пасмах, дністровських схилах, у карстових западинах - остепнені луки/чагарники. У річкових долинах - заплавні та болотні луки, на схилах - суходільні луки. На межиріччях передгірної частини (26 % площі області)

збереглись масиви букових та буково-ялицевих лісів. У горах простежуються висотні пояси: де 800-950 м - букові, буково-ялицеві, 950 - 1100 м - ялицево-ялинові, 1100 -1400 - ялинові ліси, вище - високогірні субальпійські луки (полонини) та чагарники.

Між Прутом і Дністром, куди надходять теплі повітряні течії з південного сходу, сформувалась остепнена лучна рослинність. У Прут-Сіретському межиріччі дуб скельний має зональне поширення і утворює мішані з буком та зрідка чисті фітоценози. Його супроводять такі теплолюбні види, як граб, клен польовий, дикі плодові - черешня, яблуня, груша, а іноді й берека. Темнохвойні деревні породи - смерека, ялиця, тис - зростають у північній Буковині набагато нижче, ніж, наприклад, у Закарпатті. Смерека в басейні Черемошу межує навіть з дубом скельним, а ялиця біла утворює, подібно як і на Івано-Франківщині, мішані ялицево-дубові й дубово-ялицеві лісостани в рослинній смузі дуба звичайного.

В минулому ліси тут інтенсивно експлуатувалися, що вплинуло навіть на сучасний характер їх висотної поясності. Охорона лісових фітоценозів природного складу як еталонів первинних лісів вкрай необхідна. Це стосується і охорони рештків степової і лісостепової рослинності.

Охорона, використання та відтворення лісів та інших рослинних ресурсів

З метою стабілізації стану лісів внаслідок техногенного і антропогенного впливу на їх екосистеми в області впроваджуються нові природозберігаючі технології лісозаготівель, перехід до водозбірно-ландшафтних принципів господарювання, систем ведення лісового господарства на зонально-типологічній основі.

У 2021 році підприємствами-лісокористувачами (за даними Чернівецького обласного управління лісового та мисливського господарства) проведені різні види рубок лісу на площі 9,2454 тис. га. Усього було заготовлено 193,64 тис. м³ ліквідної деревини.

Впродовж 2021 р. підприємствами-лісокористувачами були проведені роботи з лісорозведення, у тому числі посадка лісу на площі 429,6 га, природне поновлення лісу – на 1038,9 га. Основними виробниками лісопродукції були підприємства Чернівецького та Вижницького районів.

За 2021 рік – близько 70% рубок головного користування в лісогосподарських підприємствах області – рівномірно-поступові рубки. Це має позитивний ефект, оскільки на площах кінцевих прийомів рівномірно-поступових рубок забезпечується природне лісовідновлення, що дає можливість значно знизити вплив суцільних рубок на навколишнє природне середовище, зменшити витрати на створення нових насаджень, скоротити терміни вирощування деревостанів тощо.

За даними Чернівецького обласного управління лісового та мисливського господарства рубки догляду за лісом у 2021 році здійснювались на площі 5548 га (63001 м³), лісовідновні рубки – на площі 268,8 га (36011 м³), санітарні рубки – на площі 3164 га (85041 м³).

В Путильському держлісгоспі впроваджуються канатно-підвісні установки для спуску деревини з гір, а в Берегометському лісомисливському господарстві – колісні трактори, що дає значний не тільки екологічний, але і економічний ефект.

Землі лісогосподарського призначення регіону
(станом на 01.01.2022 року)*

Таблиця 20

№ п/п	Землі лісогосподарського призначення регіону	Одиниця виміру	Кількість	Примітка
1	2	3	4	5
1.	Загальна площа земель лісового фонду	тис. га	242,9	
	у тому числі:			
1.1	лісогосподарські підприємства Державного агентства лісових ресурсів	тис. га	242,9	
1.2	державні спеціалізовані лісогосподарські підприємства агропромислового комплексу	тис. га	242,9	
1.3	площа земель лісогосподарського призначення власників лісів	тис. га	-	
1.4	площа земель лісогосподарського призначення, що не надана у користування	тис. га	-	
2.	Площа земель лісогосподарського призначення, що вкрита лісовою рослинністю	тис. га	218,9	
3.	Загальний запас деревини за звітний період	млн. м ³	62,9	
4.	Запас деревини у розрахунку на один гектар земель лісогосподарського призначення	м ³ /га	241	
5.	Площа лісів у розрахунку на одну особу (с/г угідь)	га	0,26	
6.	Запас деревини у розрахунку на одну особу	м ³	63	
7.	Лісистість (відношення покритої лісом площі до загальної площі регіону)	%	29,3	

* за даними Чернівецького обласного управління лісового та мисливського господарства.

Запас деревини в лісах області становить 62,9 млн. м³. Запас деревини на 1 га земель лісогосподарського призначення становить 241 м³/га.

Лісокористування в області та ведення лісового господарства лісокористувачами здійснюється згідно рекомендацій лісовпорядкування та відповідних нормативних документів. Рубки головного користування проводяться в межах затверджених розрахункових лісосік та встановлених лімітів лісосічного фонду. Аналіз цих даних свідчить, що розрахункова лісосіка по головному користуванню щорічно недоосвоюється.

Динаміка проведення лісогосподарських заходів, пов'язаних із вирубуванням
деревини

Таблиця 21

Рік	Загальна площа, тис, га	Фактично зрубано, тис, м ³	Зрубано по господарствах					
			хвойні		твердолистяні		м'яколистяні	
			розрахункова лісосіка, тис, м ³	фактично зрубано, га/тис, м ³	розрахункова лісосіка, тис, м ³	фактично зрубано, га/тис, м ³	розрахункова лісосіка, тис, м ³	фактично зрубано, га/тис, м ³
Усього рубок, пов'язаних з веденням лісового господарства								
2019	9,079	181,1	-	-	-	-	-	-
2020	9,0493	173,63	-	-	-	-	-	-
2021	9,245	193,64	-	-	-	-	-	-
у тому числі: 1. Рубки догляду								
2019	5,697	65,71	-	-	-	-	-	-
2020	5,403	54,98	-	-	-	-	-	-
2021	5,548	63,01	-	-	-	-	-	-
2. Лісовідновні рубки								
2019	0,191	36,26	-	-	-	-	-	-
2020	0,189	40,01	-	-	-	-	-	-
2021	0,268	36,11	-	-	-	-	-	-
3. Суцільні санітарні рубки								
2019	2,999	72,99	-	-	-	-	-	-
2020	3,178	71,82	-	-	-	-	-	-
2021	3,164	85,41	-	-	-	-	-	-
4. Інші рубки								
2019	0,192	6,1	-	-	-	-	-	-
2020	0,279	6,82	-	-	-	-	-	-
2021	0,264	9,11	-	-	-	-	-	-

Землі лісогосподарського призначення регіону в розрізі категорій земель
по Чернівецькому ОУ ЛМГ (станом на 01.01.2022 року)

Таблиця 22

№ п/п	Міністерства, відомства (постійні лісокористувачі, власники лісів), інші	Землі лісогосподарського призначення (усього), тис, га	Лісові землі, тис, га						Нелісові землі, тис, га						
			вкриті лісовою рослинністю		не вкриті лісовою рослинністю				у тому числі сільськогосподарські угіддя				інші нелісові землі	усього нелісових земель	
			усього	у тому числі лісові культури	не зімкнуті лісові культури	інші не вкриті лісовою рослинністю	усього не вкритих лісовою рослинністю	усього лісових земель	сіножаті	рілья	пасовища	разом с/г угідь			
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	
I. Землі лісогосподарського призначення															
1	Державні														

	лісогосподарські підприємства													
1.1	У т.ч. Чернівецьке ОУЛМГ	242,9	218,9	79,9	7,1	11,7	18,8	238,2						5,2
II. Землі природно-заповідного та іншого природоохоронного призначення														
1.	-	103,5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
III. Землі промисловості, транспорту, зв'язку, енергетики оборони та іншого призначення														
1.	-	8,3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
IV. Землі історико-культурного природно-заповідного призначення														
	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
V. Інше														
	Землі запасу	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Станом на 01.01.2022 р. загальна площа земель лісового фонду за даними Чернівецького обласного управління лісового та мисливського господарства складає 242,9 тис га.

На території районів області знаходиться 6 державних лісогосподарських підприємств: ДП “Берегометське ЛМГ”, ДП “Путильське ЛГ”, ДП “Сокирянське ЛГ”, ДП “Сторожинецьке ЛГ”, ДП “Хотинське ЛГ”, ДП “Чернівецьке ЛГ”.

Лісосічний фонд в окремих районах використовується не повністю і не рівномірно внаслідок недостатньо розвинутої матеріально-технічної бази. В гірській та передгірській частині не впроваджуються заходи з боку тимчасових та постійних лісокористувачів при розробці лісосік по запобіганню розмиву волоків (установлення фашин, загорож, обладнання водовідводу), по очищенню водотоків та лісосік від порубкових залишків, а також під'їзних шляхів та лісогосподарських доріг.

Охорона та відтворення видів рослин та грибів, занесених до Червоної книги України, та тих, що підпадають під дію міжнародних договорів України

Види рослин та грибів, що охороняються у Чернівецькій області

Таблиця 23

	2019 рік	2020 рік	2021 рік
Види рослин та грибів на території області, од.	≈2000 (судинні рослини)	≈2000 (судинні рослини)	≈2000 (судинні рослини)
% від загальної чисельності видів України, од.	39,2	39,2	39,2
Види рослин та грибів, занесені до Червоної книги України, од.	156	156	156
Види рослин та грибів, занесені до додатків Конвенції про охорону дикої флори і фауни і природних середовищ існування в Європі, од.	14	14	14
Види рослин та грибів, занесені до додатків Конвенції про міжнародну торгівлю видами дикої фауни і флори, що перебувають під загрозою зникнення (CITES), од.	40	40	40

Охорона природних рослинних угруповань, занесених до Зеленої книги України

Таблиця 24

Усього видів рослин та грибів, занесених до Червоної книги України, екз.	Усього рослинних угруповань занесених до Зеленої книги України, од.	Кількість видів рослин та грибів, занесених до Червоної книги України, відтворено на територіях та об'єктах ПЗФ, назва (українська, латинська), екз./га	Кількість популяцій видів рослин та грибів, занесених до Червоної книги України, які зникли, назва (українська, латинська), од.
156	25	1. Тис ягідний (<i>Taxus baccata</i> L.), 50/га	1. Плаунець заплашний (<i>Lycopodiella inundata</i> (L.) Holub)
			2. Осока пажитницеподібна (<i>Carex loliacea</i> L.)
			3. Меч-трава болотна (<i>Cladium mariscus</i> (L.) Pohl s.l.)
			4. Жировик Льозеля (<i>Liparis loeselii</i> (L.) Rich.)
			5. Офрис комахоносна (<i>Ophrys insectifera</i> L.)
			6. Гвоздика гренобльська (<i>Dianthus gratianopolitanus</i> Vill.)

Охорона, використання та відтворення зелених насаджень

У населених пунктах області нараховується 357,9 га зелених насаджень, в т.ч. загального користування (парки, сквери, бульвари та ін.) – 267 га.

Озеленення населених пунктів, га*

Таблиця 25

Заходи	Рік		
	2019р.	2020р.	2021р.
Створено нових зелених насаджень, га	-	-	-
Проведено ландшафтну реконструкцію насаджень, га	-	-	-
Проведено догляд за насадженнями, га	152,0	152,0	152,0

* За даними Треста зеленого господарства та протизсувних робіт по м. Чернівці.

У 2021 році як і у минулому році нові зелені насадження не створювались, площа території догляду за насадженнями в м. Чернівці не змінилась і дорівнює 152,0 га.

У звітному періоді державною екологічною інспекцією Карпатського округу проведено 33 перевірки щодо охорони та збереження зелених насаджень, складено 6 протоколів (в т. ч. 3 протоколи передано для розгляду у судові органи), 4 осіб притягнуто до адмінвідповідальності на суму 1,020 тис.грн (в т.ч. за 1 судовим протоколом 1 особу притягнуто до адмінвідповідальності на суму 0,510 тис.грн.). Нараховано 742,607 тис.грн заподіяної довіллю шкоди.

Інвазійні чужорідні види рослин у флорі в межах адміністративно-територіальної одиниці

Таблиця 26

Назва виду (українська, латинська)	Занесення виду до карантинного списку	Заходи із запобігання розповсюдженню виду
1	2	3
Американський білий метелик <i>Hyphantria cunea</i>	“Перелік регульованих шкідливих організмів”, затверджено наказом Міністерства аграрної політики України 29.11.2006р. № 716 (Із змінами, внесеними згідно з наказами Міністерства аграрної політики України від 04.08.2010р. №467 від 16.07.2019 №397	Фітосанітарні заходи
Західний кукурудзяний жук <i>Diabrotica virgifera virgifera</i> Le Conte		
Рак картоплі <i>Synchytrium endobioticum</i> (Schilbersky) Percival		
Золота картопляна нематода <i>Globodera rostochiensis</i>		
Амброзія полинолиста <i>Ambrosia artemisiifolia</i> L.		
Повитиця польова <i>Cuscuta campestris</i> Junk.		

3 Охорона, використання та відтворення тваринного світу Загальна характеристика тваринного світу

Тваринний світ області різноманітний. Всього налічується 359 видів, у т. ч. ссавців - 70, птахів - 205, плазунів - 12, земноводних - 16, риби - 56.

У горах поширені благородний олень, козуля, свиня дика, ведмідь, рись, куниця лісова, горностай, білка карпатська, з птахів - глухар, тетерев, рябчик, дятли, сови та ін., з плазунів - плямиста саламандра, карпатський і альпійський тритони, гадюка, в річках - форель, харіус, лосось дунайський. Для передгір'я характерні лісовий кіт, лисиця, заєць-русак, вовк, тхір, сліпак буковинський, білий лелека, європейській клінтух та іволга. На рівнині - ховрах, сліпак, хом'як, тхір та ін., з птахів - сиворакша, з земноводних - черепаха, з риби - сом, щука, окунь, лящ та ін. Акліматизовані ондатра, нутрія, фазан. Інтродуковані товстолобик, білий амур; реакліматизовані зубр, сіра куріпка.

Стан і ведення мисливського господарства

Ведення мисливського господарства здійснюється у відповідності до чинного природоохоронного законодавства. Площа мисливських угідь на кінець 2021 року становила 462 тис. га на яких здійснювали свою діяльність 22 господарства. Користувачів мисливських угідь зобов'язано привести

організацію території угідь у відповідність до внесених змін в матеріали упорядкування, створити спеціалізовані підрозділи для ведення мисливського господарства та укласти з обласним управлінням лісового та мисливського господарства договори про умови ведення мисливського господарства. Для поліпшення ведення мисливського господарства користувачів мисливських угідь зобов'язано створити сприятливі умови для збереження, відтворення та раціонального використання мисливської фауни, забезпечити належну охорону мисливських угідь.

З метою підвищення оптимальної чисельності мисливських тварин в області здійснено комплекс біотехнічних заходів по двох напрямках: забезпечення якісного поліпшення мисливських угідь і росту поголів'я диких тварин та підвищення кормових та захисних властивостей угідь. Було задіяно близько 100 га кормових біополів (з конюшини, вівса, кукурудзи, топінамбура).

Добування основних видів мисливських тварин (особин)

Таблиця 27

Рік	Види мисливських тварин	Затверджений ліміт добування	Видано ліцензій	Добуто	Не використано ліцензій	Причина невикористання
1	2	3	4	5	6	7
2018	Олень	23	18	8	1	не реалізовано
	Козуля	479	520	359	3	не реалізовано
	Кабан	498	479	230	4	не реалізовано
	Куниця лісова	42	21	16	-	-
2019	Олень	23	31	9	-	-
	Козуля	492	623	381	4	не реалізовано
	Кабан	552	381	128	6	не реалізовано
	Куниця лісова	41	20	19	5	не реалізовано
2020	Олень	21	24	14	2	не реалізовано
	Козуля	472	557	359	8	не реалізовано
	Кабан	332	301	135	5	не реалізовано
	Куниця лісова	26	25	13	0	
	Борсук	7	7	4	2	не реалізовано

Основні показники ведення мисливського господарства у Чернівецькій області за 2021 рік

Таблиця 28

	2021
Кількість господарств	22
Площа мисливських угідь на кінець року, тис.га	462,0
у тому числі охоплених мисливським упорядкуванням	462,0
з них лісові	241,3
польові	210,6
водно-болотні	10,1
Кількість працівників, осіб	147
Кількість мисливських тварин, тис. голів (штук)	
копитні тварини	7,4
хутрові звірі	21,4
перната дичина	135,7
Кількість добутих (відстріляних) мисливських тварин,	

тис. голів (штук)	
копитні тварини	0,48
хутрові звірі	3,3
перната дичина	20,18

Основними факторами, що негативно впливають на стан відтворення та перебування диких тварин, є:- погіршення умов перебування мисливських тварин у зв'язку зі значним посиленням антропогенного фактору, паювання сільськогосподарських угідь, знищення місць відтворення диких птахів та звірів (повсюдне випалювання очерету, торішніх трав у весняний період, випас худоби в сезон тиші), недостатня площа захисних реміз тощо;

- погіршення фінансово-економічного стану населення, економічна нестабільність в суспільстві, які різко вплинули на охорону мисливських угідь та значне поширення такого явища, як браконьєрство, особливо в нічний час.

Протягом 2021 року на території Чернівецької області селекційного та діагностично-вибіркового відстрілу не проводилось, немає також перевищення лімітів добування диких тварин.

В області проводиться робота поз розповсюдження неаборигенних видів тварин та створення відповідних умов для мешкання рідкісних, зникаючих видів тварин.

Стан і ведення рибного господарства

Органами рибоохорони неодноразово порушувалось питання про складні умови для відтворення водних живих ресурсів, які склались на Дністровському водосховищі. Погані умови для відтворення фітофілів, а саме: відсутність нерестових площ та коливання рівня води в нерестовий період призводять до зменшення чисельності ляща, коропа. Щодо відтворення білизни, клепця, рибця, то нерестилища цих видів знаходяться за межами водосховища, де коливання рівня води не є відчутними.

Динаміка вилову риби*

Таблиця 29

Рік	Назва водного об'єкта	Затверджений ліміт вилову, т/рік *	Фактичний вилов, т/рік *
1	2	3	4
2019	В межах області	980,4	860,5
2020	В межах області	652,1	572,6
2021	В межах області	766,9	762,6

* - за даними Управління державного агентства рибного господарства у Чернівецькій області щодо виробництва продукції аквакультури за формою №1 А

Кількість виявлених фактів браконьєрства*

Таблиця 30

Роки	Виявлено фактів браконьєрства, од.
1	2
2019 рік	632
2020 рік	674
2021 рік	712

* за даними Управління державного агентства рибного господарства у Чернівецькій області

Охорона та відтворення видів тварин, занесених до Червоної книги України, та тих, що підпадають під дію міжнародних договорів України

Перелік видів тварин, що охороняються, в регіоні (станом на 01.01.2022 року)

Таблиця 31

Назва виду		Червона книга України	Бернська конвенція	CITES	CMS	AEWA	EUROBA TS	Червоний	МСОП
українська	латинська								
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Аноплій самарський	<i>Anoplius samariensis</i>	+							
Аполлон	<i>Parnassius apollo</i>	+							
Бабка перев'язана	<i>Sympetrum pedemontanum</i>	+							
Беркут	<i>Aquila chrysaetos</i>	+							
Бистрянка російська	<i>Alburnoides rossicus</i>	+							
Білозубка велика	<i>Crocidura leucodon</i>	+							
Білоперий пічкур дністровський	<i>Romanogobio kesslerii</i>	+							
Больбелязм однорогоий	<i>Bolbelasmus unicornis</i>	+							
Бражник дубовий	<i>Marumba quercus</i>	+							

Бражник мертва голова	<i>Acherontia atropos</i>	+							
Бражник прозерпіна	<i>Proserpinus proserpina</i>	+							
Бражник скабіозовий	<i>Hemaris tityus</i>	+							
Ведмедиця велика	<i>Pericallia matronula</i>	19							
Ведмедиця-господиня	<i>Callimorpha dominula</i>	+							
Вечірниця мала	<i>Nyctalus leisleri</i>	+							
Вечірниця руда	<i>Nyctalus noctula</i>	+							
Видра річкова	<i>Lutra lutra</i>	625							
Вирезуб причорноморський	<i>Rutilus frisii</i>	+							
Вусач великий дубовий	<i>Cerambyx cerdo</i>	+							
Вусач земляний хрестоносець (коренеїд хрестоносець)	<i>Dorcadion equestre</i>	+							
Вусач мускусний	<i>Aromia moschata</i>	+							
Вусач-червонокрил Келлера	<i>Purpuricenus kaehleri</i>	+							
Вухань звичайний	<i>Plecotus auritus</i>	+							
Гадюка степова	<i>Vipera renardi</i>	+							
Глушець (глухар)	<i>Tetrao urogallus</i>	176							

Гоголь	<i>Vucephala clangula</i>	+							
Голуб-синяк	<i>Columba oenas</i>	+							
Горностаї	<i>Mustela erminea</i>	372							
Джміль глинистий	<i>Bombus argillaceus</i>	+							
Джміль лезус	<i>Bombus laesus</i>	+							
Джміль моховий	<i>Bombus muscorum</i>	+							
Джміль пахучий	<i>Bombus fragrans</i>	+							
Дибка степова	<i>Saga pedo</i>	+							
Дисцелія зональна	<i>Discoelius zonalis</i>	+							
Дозорець-імператор	<i>Anax imperator</i>	+							
Доліхомітус головастий	<i>Dolichomitus cephalotes</i>	+							
Дятел трипалий	<i>Picoides tridactylus</i>	+							
Ендроміс березовий	<i>Endromis versicolora</i>	+							
Жаба прудка	<i>Rana dalmatina</i>	+							
Жовтох торфовищний	<i>Colias palaeno</i>	+							
Жук-олень, рогач звичайний	<i>Lucanus cervus</i>	+							

Жук-самітник	<i>Osmoderma barnabita</i>	+							
Золотомушка червоночуба	<i>Regulus ignicapillus</i>	+							
Зубр	<i>Bison bonasus</i>	38							
Йорж носар	<i>Gymnocephalus acerinus</i>	+							
Йорж смугастий	<i>Gymnocephalus schraetser</i>	+							
Кажан пізній	<i>Eptesicus serotinus</i>	+							
Карась звичайний, карась золотий	<i>Carassius carassius</i>	+							
Кіт лісовий	<i>Felis sylvestris</i>	202							
Ковалик сплющений	<i>Neopristilophus depressus</i>	+							
Кордулегастер двозубчастий	<i>Cordulegaster bidentata</i>	+							
Кордулегастер кільчастий	<i>Cordulegaster boltoni</i>	+							
Кошеніль польська	<i>Porphyropha polonica</i>	+							
Красик веселий (Пістрянка весела)	<i>Zygaena laeta</i>	+							
Красотіл пахучий	<i>Calosoma sycophanta</i>	+							

Красуня діва	<i>Calopteryx virgo</i>	+							
Ксилокопа звичайна (бджола-тесляр звичайна)	<i>Xylocopa valga</i>	+							
Ксилокопа фіолетова (бджола-тесляр фіолетова)	<i>Xylocopa violacea</i>	+							
Кумка жовточерева	<i>Bombina variegata</i>	+							
Кутора мала	<i>Neomys anomalus</i>	+							
Лелека чорний	<i>Ciconia nigra</i>	+	+	+		+		+	
Лилик двоколірний	<i>Vespertilio murinus</i>	+							
Лосось дунайський, головатиця	<i>Hucho hucho</i>	+							
Люцина	<i>Hamearis lucina</i>	+							
Льодовичник Вествуда	<i>Boreus westwoodi</i>	+							
Марена дунайсько-дністровська	<i>Barbus petenyi</i>	+							
Марена звичайна	<i>Barbus barbus</i>	+							
Махаон	<i>Papilio machaon</i>	+							
Мелітурга булавовуса	<i>Melitturga clavicornis</i>	+							
Минь річковий	<i>Lota lota</i>	+							
Мишівка лісова	<i>Sicista betulina</i>	+							

Мідянка звичайна	<i>Coronella austriaca</i>	+							
Мінога українська	<i>Eudontomyzon mariae</i>	+							
Мнемозина	<i>Parnassius mnemosyne</i>	+							
Морімус темний	<i>Morimus funereus</i>	+							
Нетопир звичайний	<i>Pipistrellus pipistrellus</i>	+							
Нетопир Натузіуса	<i>Pipistrellus nathusii</i>	+							
Нетопир середземноморський	<i>Pipistrellus kuhlii</i>	+							
Нічниця велика	<i>Myotis myotis</i>	+							
Нічниця водяна	<i>Myotis daubentonii</i>	+							
Нічниця вусата	<i>Myotis mystacinus</i>	+							
Нічниця ставкова	<i>Myotis dasycneme</i>	+							
Норка європейська	<i>Mustela lutreola</i>	+							
Оксиетира жовтовуса	<i>Oxyethira flavicornis</i>	+							
Орусус паразитичний	<i>Orussus abietinus</i>	+							
Орябок	<i>Tetrastes bonasia</i>	+							
Осетер російський	<i>Acipenser</i>	+							

	<i>gueldenstaedtii</i>								
Офіогомфус Цецилія	<i>Ophiogomphus cecilia</i>	+							
Пилкохвіст український	<i>Poecilimon ukrainicus</i>	+							
Підковоніс малий	<i>Rhinolophus hipposideros</i>	+							
Підорлик малий	<i>Aquila pomarina</i>	+							
Пічкур дунайський	<i>Gobio uranoscopus</i>	+							
Подалірій	<i>Iphiclides podalirius</i>	+							
Поліксена	<i>Zerynthia polyxena</i>	+							
Полоз лісовий, полоз ескулапів	<i>Zamenis longissimus</i>	+							
Простеномфалія карпатська	<i>Prostenomphalia carpathica</i>	+							
П'явка медична	<i>Hirudo medicinalis</i>	+							
Райдужниця велика	<i>Apatura iris</i>	+							
Рак широкопалий	<i>Astacus astacus</i>	+							
Рись	<i>Lynx lynx</i>	35							
Саламандра плямиста	<i>Salamandra salamandra</i>	+							

Сатир залізний	<i>Hipparchia statilinus</i>	+							
Сатурнія мала	<i>Eudia pavonia</i>	+							
Сатурнія руда	<i>Aglia tau</i>	+							
Сатурнія середня	<i>Eudia spini</i>	+							
Севрюга звичайна	<i>Acipenser stellatus</i>	+							
Сиворакша	<i>Coracias garrulus</i>	+							
Сінниця Геро	<i>Coenonympha hero</i>	+							
Скопа	<i>Pandion haliaetus</i>	+							
Сліпак білозубий	<i>Nannospalax leucodon</i>	+							
Сліпак буковинський	<i>Spalax graecus</i>	+							
Сова довгохвоста	<i>Strix uralensis</i>	+							
Сонцевик фау-біле	<i>Nymphalis vaualbum</i>	+							
Сорокопуд сірий	<i>Lanius excubitor</i>	+							
Стафілін волохатий	<i>Emus hirtus</i>	+							
Стерлядь прісноводна	<i>Acipenser ruthenus</i>	+							
Стрічкарка блакитна	<i>Catocala fraxini</i>	+							

Стрічкарка орденська малинова	<i>Catocala sponsa</i>	+							
Стрічкарка тополева	<i>Limenitis populi</i>	+							
Тетерук	<i>Lyrurus tetrrix</i>	+							
Тритон альпійський	<i>Mesotriton alpestris</i>	+							
Тритон карпатський	<i>Lissotriton montandoni</i>	+							
Турун Ештрайхера	<i>Carabus estreicheri</i>	+							
Турун угорський	<i>Carabus hungaricus</i>	+							
Тхір лісовий	<i>Mustela putorius</i>	971							
Тхір степовий	<i>Mustela eversmanni</i>	+							
Ховрах європейський	<i>Spermophilus citellus</i>	+							
Хом'як звичайний	<i>Cricetus cricetus</i>	+							
Хондруля Більца	<i>Chondrula bielzi</i>	+							
Чоп звичайний, чоп великий	<i>Zingel zingel</i>	+							
Чоп малий	<i>Zingel streber</i>	+							
Чорнушка Манто	<i>Erebia manto</i>	+							
Ялець звичайний	<i>Leuciscus leuciscus</i>	+							

Ящірка зелена	<i>Lacerta viridis</i>	+							
Усього		134							

Впродовж 2021 року у сфері охорони тваринного світу державною екологічною інспекцією Карпатського округу проведено 64 перевірки, за результатами яких складено 154 протоколи (в т.ч. 1 протокол передано для розгляду у судові органи), 155 осіб притягнуто до адміністративної відповідальності на загальну суму штрафів 40,443 тис.грн, які сплачено в повному обсязі.

В сфері охорони водних живих ресурсів на території Чернівецької області проведено 94 перевірки щодо вжиття заходів по недопущенню браконьєрства. За порушення вимог природоохоронного законодавства складено 137 протоколів, 130 осіб притягнуто до адмінвідповідальності на загальну суму 15,844 тис.грн., пред'явлено та сплачено 5 претензії на суму 6,960 тис.грн.

Під час проведення заходів державного нагляду (контролю) виявлено та вилучено 74 незаконних знарядь лову (сіток) водних живих ресурсів загальною протяжністю 4120м.

Охорона, використання та відтворення водних біоресурсів

Відтворенню водних живих ресурсів в області приділяється велика увага. Наказом Міністерства аграрної політики України № 291 від 29.06.2005 р. створено Державну установу “Рибоводний форелевий завод “Лопушно”, що заснована на державній власності, входить до сфери управління Державного агентства рибного господарства України. У своїй діяльності рибзавод керується чинним законодавством України та положенням про Державну установу РФЗ “Лопушно”. Державна установа “Рибоводний форелевий завод “Лопушно” працює по відтворенню водних живих ресурсів, вирощує лососеві види риб для подальшого зариблення їх у рибогосподарські водні об’єкти загальнодержавного значення західного регіону України. На сьогодні рибзавод займається штучним відтворенням струмкової форелі та різновидом райдужної форелі, які були вселені в гірську річку Сірет.

На перспективу розвитку господарської діяльності форелевий завод планує збільшити кількість штучного відтворення аборигенних видів лососевих та зариблення їх у гірські річки Карпат.

В сфері охорони водних живих ресурсів на території області проведено 40 перевірок щодо вжиття заходів по недопущенню браконьєрства. За порушення вимог природоохоронного законодавства складено 62 протоколи (в т.ч. 4 протоколи передано для розгляду у судові органи), до адміністративної відповідальності притягнуто 58 осіб на загальну суму 6,120 тис.грн.

Інвазійні чужорідні види тварин у фауні в межах адміністративно-територіальної одиниці

Таблиця 32

Назва виду (українська і латинська (наукова))	Результати досліджень, заходи контролю чисельності
1	2
<p>Слимак іспанський <i>Arion lusitanicus</i> Mabille, 1868</p>	<p>У Чернівецькій області <i>A. lusitanicus</i> з'явився в 2011-12 роках. Слимака зареєстровано майже в усіх адміністративних районах області (Новоселицький, Вижницький, Путильський, Сторожинецький, Кіцманський, Хотинський, Заставнівський, Глибоцький). Наразі широко розповсюджений у приватних домогосподарствах та садово-городніх ділянках околиць міста Чернівці – Роші, Роші-Стинки, Цецено, звідки поступово поширюються в напрямку до центра міста. Поодинокі екземпляри зустрічалися на околиці міста – території масиву багатоповерхової забудови біля колишнього заводу «Гравітон», а також у напрямку аеропорту. Ще одне місцезнаходження слимаків – це рокарій у зеленій зоні готельного комплексу «Буковина». На території розміром 150 м² (10×15 м) протягом двох днів зібрано 287 особин, щільність поселення <i>A. lusitanicus</i> склала 1,91 ос./м². Зустрічалися як адульти, так і ювенільні тварини, а також виявлено декілька кладок яєць. Цей факт свідчить про неповну відповідність умов середовища екологічним преферендам виду, проте висока плодючість, ймовірно, сприяє підтриманню достатньої для існування та поширення слимаків щільності популяції. Наявність слимака зареєстрована у парку «Жовтневому», на території ботанічного саду ЧНУ на зелених територіях Проспекту Незалежності, Достоєвського тощо.</p>
<p>Самшитова вогнівка <i>Cydalima perspectalis</i> (Walker, 1859)</p>	<p>На території м. Чернівці кущі самшиту вічнозеленого (<i>Vixus sempervirens</i> L.) використовують для озеленення вулиць у вигляді окремих посадок, живоплоту, бордюрних насаджень. Відмічено (2019), що майже 70 % кущів пошкоджені шкідником <i>C. perspectalis</i>, з них 40 % частково і 30 % – повністю об'їдені гусеницею. Щільність гусениць коливалася у межах 100 – 141 ос./м². Встановлено, що масовому розмноженню шкідника у м. Чернівці слугував сприятливий гідротермічний режим 2019 року.</p>

4 Природоохоронні території та об'єкти, що підлягають особливій охороні

Стан і перспективи розвитку природно-заповідного фонду

Екологічна доктрина України розглядає створення і розвиток заповідних територій і об'єктів різного рівня і режиму їх охорони в числі основних напрямків державної політики в соціо-еколого-економічній сфері. Розвиток і вдосконалення мережі природно-заповідного фонду забезпечує виконання Україною своїх міжнародних зобов'язань в сфері реалізації рішень Всесвітнього саміту з стійкого розвитку, Конвенції про біологічне різноманіття, Конвенції про охорону всесвітньої культурної і природної спадщини, Загальноєвропейської стратегії в області біологічної і ландшафтної різноманітності та ряду інших міжнародних угод.

Впровадження положень Рамкової конвенції про охорону та сталий розвиток Карпат передбачає створення та підтримання Карпатської мережі природоохоронних територій у Буковинських Карпатах, що мають значний потенціал цінних та унікальних територій, тому питання особливо актуальне.

В межах області нараховується 349 заповідних територій та об'єктів, загальною площею понад 104,326 тис. га, що складає 12,8% території області. Із них - 25 об'єктів мають загальнодержавне значення, а саме: національні природні парки "Вижницький", "Черемоський" та "Хотинський", 10 заказників, 9 пам'яток природи, 2 дендропарки та Чернівецький ботанічний сад.

Управлінням екології та природних ресурсів у звітному році велась постійна робота з розширення площі природно-заповідного фонду та удосконалення роботи вже створених національних природних парків. Зокрема, враховуючи прикордонне розміщення Чернівецької області, на сьогоднішній день вивчається можливість створення білатерального заповідника на базі національного природного парку "Черемоський", прилеглого ландшафтного заказника "Чивчино-Гринявський" Івано-Франківської області й окремих територій національного парку "Родна" Румунії. Крім цього постійними лісокористувачами погоджено розширення національного природного парку «Вижницький» на площі 131 га. Згідно поданих обласною державною адміністрацією матеріалів, Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України підготувало проєкт Указу Президента України «Про зміну меж територій та об'єктів природно-заповідного фонду загальнодержавного значення», в тому числі і національного природного парку «Вижницький».

Також, з метою збереження ділянок, які були ідентифіковані, як праліси та квазіпраліси на звернення Українського товариства охорони птахів щодо створення пралісових пам'яток природи місцевого значення відповідно до Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо охорони пралісів згідно з Рамковою конвенцією про охорону та сталий розвиток Карпат» проведено роботи щодо надання статусу 18 пралісовим, квазіпралісовим та старовіковим лісам на площі 727,9 га, які рішенням № 79-2/21 II сесії VIII скликання були включені до мережі природно-заповідного фонду Чернівецької області.

Динаміка структури природно-заповідного фонду
Чернівецької області

Таблиця 32

Категорії територій та об'єктів ПЗФ	На 01.01.2020 року		На 01.01.2021 року		На 01.01.2022 року	
	кількість, од,	площа, га	кількість, од,	площа, га	кількість, од,	площа, га
1	2	3	4	5	6	7
Природні заповідники	0	0	0	0	0	0
Біосферні заповідники	0	0	0	0	0	0
Національні природні парки	3	27801,6	3	27801,6	3	27801,6
Регіональні ландшафтні парки	2	36473,3	2	36473,3	2	36473,3
Заказники загальнодержавного значення	10	1261,8	10	1261,8	10	1261,8
Заказники місцевого значення	47	42875,1	47	42875,1	47	42875,1
Пам'ятки природи загальнодержавного значення	9	192,1	9	192,1	9	192,1
Пам'ятки природи місцевого значення	175	606,76	175	606,76	193	1334,66
Заповідні урочища	38	1072,5	38	1072,5	38	1072,5
Ботанічні сади загальнодержавного значення	1	3,5	1	3,5	1	3,5
Ботанічні сади місцевого значення	0	0	0	0	0	0
Дендрологічні парки загальнодержавного значення	2	22,3	2	22,3	2	22,3
Дендрологічні парки місцевого значення	4	41,2	4	41,2	4	41,2
Зоологічні парки загальнодержавного значення	0	0	0	0	0	0
Зоологічні парки місцевого значення	0	0	0	0	0	0
Парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва загальнодержавного значення	0	0	0	0	0	0
Парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва місцевого значення	40	243,9	40	243,9	40	243,9
РАЗОМ	331	103598,3	331	103598,3	349	104326,35
Фактична площа ПЗФ *	-		-		-	
% фактичної площі ПЗФ від площі АТО	-	12,8	-	12,8	-	12,8

Управлінням екології вживаються відповідні заходи стосовно виконання завдань, визначених Державною стратегією регіонального розвитку на період 2021-2027 років, Регіональної стратегії розвитку Чернівецької області до 2027 року, в частині виконання індикативних показників та приведення їх до загальноєвропейських та формування екологічної мережі Чернівецької області. Систематично проводяться наради, як під керівництвом заступників голови обласної державної адміністрації так і під керівництвом управління щодо реалізації завдань розвитку природно-заповідного фонду області до яких залучалися всі зацікавлені сторони, в т.ч. і директори національних природних парків, представники Чернівецького обласного управління лісового та мисливського господарства і Головного управління Держгеокадастру в Чернівецькій області, Державної екологічної інспекції Карпатського округу, управління Державного агентства рибного господарства у Чернівецькій області.

У Комплексній програмі з охорони навколишнього природного середовища «Екологія» на 2019-2021 роки передбачено заходи розвитку і збереження природно-заповідного фонду та формування екологічної мережі, що в подальшому забезпечить збереження біологічного та ландшафтного різноманіття, генофонду тваринного та рослинного світу, формування екомережі, розвитку заповідної справи, підтримання загального екологічного балансу.

На разі залишається актуальним питання охорони природно-заповідного фонду місцевого значення та передача охоронних зобов'язань від сільських, селищних, міських рад новоутвореним об'єднаним територіальним громадам.

Загалом, розширення, відновлення, збереження, підтримання загального екологічного балансу та приведення площі природоохоронних територій до європейського рівня є одним із пріоритетів роботи органів виконавчої влади та місцевого самоврядування.

Водно-болотні угіддя міжнародного значення

В межах Чернівецької області відсутні водно-болотні угіддя міжнародного значення.

Біосферні резервати та Всесвітня природна спадщина

На даний час на території регіону відсутні біосферні резервати та об'єкти Всесвітньої спадщини.

Формування Смарагдової мережі

Смарагдові об'єкти, це такі території, на яких мешкають види рослин, мешкають або перебувають тимчасово види тварин та знаходяться оселища (біотопи), що охороняються Бернською конвенцією, та відповідають іншим умовам, щоб територія могла отримати статус Смарагдового об'єкта. Тобто це ті види і оселища, які мають дуже високу міжнародну цінність, підтверджену урядами 49 країн та Європейським Союзом, які підписали конвенцію.

Смарагдова мережа залишається пріоритетним напрямом діяльності для Бернської конвенції. Це політично значущий інструмент для надання допомоги країнам Центральної та Східної Європи, які є кандидатами до вступу до ЄС, щоб підготуватися до запровадження Natura 2000, коли країна стане членом ЄС. Для інших держав вона відіграє важливу роль в "установленні стандарту", щоб виробити загальноєвропейський підхід до охорони природних середовищ.

Екологічна мережа є комплексною, багатофункціональною природною системою, до основних функцій якої належить збереження біорізноманіття, стабілізація екологічної рівноваги, підвищення продуктивності ландшафтів, покращення стану довкілля, перехід до збалансованого сталого розвитку регіону.

Об'єктами екомережі є території, які багаті на природне, генетичне, популяційне, видове, ценотичне та екосистемне різноманіття, прилеглі до них території з рідкісними видами та угрупованнями, заповідні території різних рангів, потенціально до заповідання території, озера, річки, прибережні зони морів, самобутні культури землеробства і утворені ними ландшафти, історична і культурна спадщина, головні міграційні шляхи, місця масового розселення видів, території з різного ступеня зміненою рослинністю і навіть знищеною, що придатні для з'єднання центрів різноманіття.

Чернівецька область, на цей час, представлена 5 об'єктами Смарагдової мережі: національні природні парки «Вижницький», «Хотинський», «Черемоський», Чернівецький регіональний ландшафтний парк та загальнозоологічний заказник місцевого значення «Зубровиця».

5 Еколого-освітня та рекреаційна діяльність у межах територій і об'єктів природно-заповідного фонду

Одним із стратегічних напрямків розвитку регіону є пріоритетне освоєння його рекреаційного потенціалу. Для підтвердження обґрунтованості такого вибору можна навести наступні основні аргументи.

Карпати мають потужний потенціал для розвитку різних видів туризму. Мальовничі ландшафти, рельєф створюють сприятливі умови для короткотривалого відпочинку. Карпати не мають альтернативи на Україні щодо розвитку гірськолижного спорту на рівні світових стандартів.

Екологічний феномен території. З одного боку, природа Карпат у порівнянні з іншими регіонами зазнала менших втрат і в багатьох місцях зберегла свій первісний стан, однак враховуючи винятково важливе клімато- і водорегулююче значення Карпат як для України, так і для сусідніх європейських держав, гостро стоїть питання збереження унікальної природи цього краю. З іншого боку, звичайно, при забезпеченні екологічної безпеки Карпат, необхідно створювати туристичну інфраструктуру, будувати дороги, мости, гірськолижні підйомники та ін., що дозволить залучити велику кількість гостей в регіон для відпочинку та лікування.

Чернівецька область володіє багатьма структурними компонентами рекреаційних ресурсів, являючи собою рекреаційний регіон багатопрофільного літнього і зимового, гірсько-спортивного, масового пізнавально-оздоровчого відпочинку та бальнеологічного лікування. Область має сприятливі кліматичні умови, а також високий природно-рекреаційний і курортний потенціал, який багато в чому визначає соціально-економічний профіль краю та привабливість його як для українських туристів, так і для іноземців.

Кліматичні умови сприяють використанню рекреаційних можливостей краю протягом 9-10 місяців на рік. В цілому клімат помірно континентальний,

м'який, вологий. Середня кількість днів зі сніговим покривом від 80 (у рівнинній частині) до 120 (в горах), тому термін можливого користування лижними маршрутами досить тривалий. Аналіз температур свідчить, що з квітня по жовтень на території Буковини встановлюється так званий “період комфорту”, найбільш сприятливий для відпочинку, протягом якого на курортах використовується кліматотерапія.

Ландшафтні ресурси Чернівецької області утворюються з особливостей гірського рельєфу і займають 600 тис. га. Площа, придатна для організації відпочинку і лікування, досягає 299 тис. га, проте на даний момент використовується менше ніж 1/5 її частина. За особливостями рельєфу область поділяється на три частини: рівнинну, передгірську та гірську. Північна рівнинна частина займає Прут-Дністровське межиріччя і лежить у межах Подільської та Хотинської височин. Поверхня прорізана мальовничими каньйоноподібними долинами річок, ярами та балками. В середній смузі, на півдні від Пруту, виділяється Чернівецька височина Цецино (537 м).

Гірська частина - Покутсько-Буковинські Карпати, які займають близько 25 % території.

Серед природних рекреаційних угідь нашого краю чільне місце посідають водні ресурси. Глибокі долини, звивистість русел, швидка течія, нестійкий водний режим, наявність бистрин і перепадів надають особливу своєрідність річкам Буковини, і хоча, в основному, вони малосприятливі для масового відпочинку, існують широкі невикористані можливості для організації індивідуальних туристичних маршрутів та нетрадиційного екстремального туризму.

Мінералогічні ресурси Чернівецької області включають родовища мінеральних вод та грязей. З геологічною будовою (особливо в Північній Буковині) пов'язані практично невичерпні запаси лікувальних мінеральних вод найрізноманітнішого хімічного складу, що використовуються для лікування багатьох захворювань.

На сьогодні відомо понад 60 родовищ мінеральних вод, але вони недостатньо досліджені і слабо використовуються.

Здійснюється промисловий розлив столових і лікувально-столових вод - “Буковинська”, “Брусницька”, “Кельменецька”, “Валя-Кузьминська”, “Новоселицька”, “Зеленчанська” та ін. Особливо цінною вважається вода Брусницького родовища, яка містить сірчано-водневі та содові гідрокарбонатно-хлоридно-натрієві компоненти, які визначають її лікувальні властивості та профіль курорту.

Перспективними для рекреаційного використання є запаси лікувальних грязей, які характеризуються високими лікувальними властивостями.

Одним із найважливіших природних рекреаційних ресурсів Буковини є багата і різноманітна рослинність, яку представляють ліси, де переважають цінні деревостої з дуба, бука, липи. У передгір'ї розповсюджені широколистяні та змішані породи.

Таким чином, Чернівецька область має достатньо високий природно-рекреаційний потенціал, необхідний для створення високоефективних

рекреаційно-туристичних зон. У цілому забезпеченість природними рекреаційними ресурсами 1-го кв. км території та 1-го жителя відповідно в 1,4 та 1,8 рази вищі, ніж по Україні, що знову підтверджує можливості розвитку сфери лікування та відпочинку.

6 Державна політика та заходи збереження біорізноманіття

Протягом року було опрацьовано із причетними управліннями проект плану дій щодо збереження осетрових риб в Україні на 2021-2030 роки. Напрацювання та пропозиції направленні Міністерству захисту довкілля та природних ресурсів України. Вживаються заходи спільно з Басейновим управлінням водних ресурсів річок Прут та Сірет, органами місцевого самоврядування щодо належного зимування лебедів-шипунів в с.Чортория Кіцманського району.

Управління екології та природних ресурсів цього рік долучалося та висвітлювало акції екологічного спрямування, а саме. Операція «Первоцвіт» – Всеукраїнська екологічна акція, яка проводиться щорічно в Україні протягом лютого-квітня з метою попередження незаконного збирання, транспортування та продажу рідкісних ранньоквітучих рослин. А також спільно з еколого-просвітницьким центром збереження біорізноманіття кафедри ботаніки та лісознавства Чернівецького Національного університету імені Ю.Федьковича видано плакат «Орхідеї Буковини».

Міжнародний День Чистих Берегів 2021 - традиційно в треті вихідні вересня світова екологічна спільнота організовує масштабні екологічні заходи у рамках «Міжнародного дня чистих берегів», з метою привернення уваги громадськості до проблем засмічення відходами водних ресурсів, дбайливого ставлення до довкілля та підвищення екологічної свідомості населення.

Висвітлено Всеукраїнський екологічний проект «Озеленення України» та акцію «Мільйон дерев за 24 години». Всесвітній день заповідників і національних парків - Заповідати – означає передавати у спадщину щось дороге і цінне. Заповідники є найвищою формою охорони природи в нашій державі та інше.

В сфері охорони, використання та відтворення природно – заповідного фонду протягом 2021 року здійснено 11 перевірок, складено 33 протоколи (в т.ч. 1 протокол передано для розгляду у судові справи), 32 особи притягнуто до адмінвідповідальності на суму 7,327 тис.грн. Загальна сума розрахованих збитків становить – 2793,183 тис.грн. За нанесені екологічні збитки виставлено 4 претензії на суму 2773,257 тис.грн.

Загалом, розширення, відновлення, збереження, підтримання загального екологічного балансу та приведення площі природоохоронних територій до європейського рівня є одним із пріоритетів роботи органів виконавчої влади та місцевого самоврядування.

6. Земельні ресурси та ґрунти

1 Структура та стан земель

Ґрунт - основний компонент наземних екосистем, що утворився протягом геологічних епох в результаті постійної взаємодії біотичних і абіотичних факторів. Як складний біоорганомінеральний комплекс ґрунти є природною основою функціонування екологічних систем біосфери.

Важливою властивістю ґрунтів є їх родючість. Завдяки їй ґрунти є основним засобом виробництва в сільському та лісовому господарствах, головним джерелом сільськогосподарських продуктів та інших рослинних ресурсів, основою забезпечення добробуту населення. Тому охорона ґрунтів, раціональне використання, збереження та підвищення їх родючості - неодмінна умова подальшого економічного прогресу суспільства.

Земля є не тільки основним засобом виробництва у сільському господарстві, але й базисом розміщення та розвитку всіх галузей економіки. В сучасних умовах земельні ресурси зазнають все більшого техногенного впливу, посилюються ерозійні процеси та збільшується рівень їх забрудненості.

Ґрунти у Чернівецькій області можна об'єднати в такі основні типи та підтипи:

- 1) дерново-підзолисті поверхнево-оглесні і сильноглейові);
- 2) сірі опідзолені (ясно-сірі, сірі та темно-сірі);
- 3) чорноземи (опідзолені, глибокі та неглибокі малогумусні);
- 4) гідроморфні (лучні, лучно-болотні та болотні);
- 5) дернові;
- 6) гірські (буроземно-підзолисті, бурі та дерново-буроземні).

Географічне розміщення окремих ґрунтових типів і підтипів зумовлене природними ландшафтами, які на території Чернівецької області утворюють три добре виявлені зони: Карпатську гірсько-лісову, Передкарпатську височинну лісолучну і Прут-Дністровську височину лісостепову. Кожна зі згаданих зон відзначається своїм специфічним спектром ґрунтів. Наприклад, у Карпатах поширені ґрунти буроземного типу, Передкарпатті переважно ґрунти підзолистого типу, на Прут-Дністровській височині — здебільшого ґрунти чорноземного типу. У згаданій послідовності розглядаємо ґрунтовий покрив Чернівецької області.

Структура та динаміка основних видів земельних угідь

На 1 січня 2022 р. земельний фонд області становив 809,6 тис. га, з них землі сільськогосподарського призначення – 469,9 тис, ліси та лісовкриті площі - 257,9 тис га, забудовані землі – 40,1 тис. га, відкриті заболочені землі 1,2 тис. га, вкрито поверхневими водами – 18,8 тис. га.

Структура земельного фонду регіону

Таблиця 33

Основні види земель та угідь	2019 рік усього, тис, га	2020 рік усього, тис, га	2021 рік усього, тис, га
Загальна територія	809,6	809,6	809,6
у тому числі:			
Сільськогосподарські угіддя	469,9	469,7	469,7
з них:			
Рілля	330,8	330,8	330,8
багаторічні насадження	-	-	
Перелоги	30,2	30,2	30,2
сіножаті і пасовища	108,7	108,7	108,7
Ліси і інші лісо-вкриті площі	258	258	258
з них:			
вкриті лісовою рослинністю	242,8	2442,8	242,8
Забудовані землі	40,1	40,1	40,1
Відкриті заболочені землі	1,2	1,2	1,2
Відкриті землі без рослинного покриву або з незначним рослинним покривом (піски, яри, землі, зайняті зсувами, щебенем, галькою, голими скелями)	9,8	9,8	9,8
Інші землі	11,9	11,9	11,9
Усього земель (суша)	790,8	790,8	790,8
Території, що покриті поверхневими водами	18,8	18,8	18,8

У ході здійснення земельної реформи в області сформовано 2 форми власності – державна і приватна. В державній власності перебувають 56% земель, в приватній власності – 44 % від загальної площі.

Виконуючи Указ Президента “Про суцільну агрохімічну паспортизацію земель сільськогосподарського призначення” центр Чернівецька філія ДУ “Держгрунтохорона” провів цю роботу в усіх районах області.

Стан ґрунтів Структура земельного фонду Чернівецької області в розрізі районів

Таблиця 34

№ з/п	Назва району	Загальна площа, га	Сільськогосподарські угіддя, га	З них ріллі, га
1	Вижицький	187954	62570,1686	25266,7612
2	Дністровський	211599,5	150007,3447	116913,2468
3	Чернівецький	410022,5	253898,4683	188573,3031
Всього по області		809576	466475,9816	330753,3111

Деградація земель

Порушені, відпрацьовані землі та їх рекультивация

Таблиця 35

Землі	2019 рік	2020 рік	2021 рік
1	2	3	4
Порушені, тис. га	0,46	0,46	0,456
% до загальної площі території	0,05	0,05	0,05
Відпрацьовані, тис. га	0,021	0,021	0,021
% до загальної площі території	0,002	0,002	0,002
Рекультивовані, тис. га	0,0005	0,0005	0,0005
% до загальної площі території	0,00006	0,00006	0,00006

Переважна кількість ґрунтів передгірної та гірської зон мають кислу реакцію ґрунтового розчину. Еродованість орних земель сягає від 18,2 до 66%.

Якщо в 1990 році на гектар ріллі вносили по 12,7 т органічних добрив, то в останні роки в 3-3,5 разів менше, мінеральних добрив - у 8 -10 разів менше.

Через вказані причини в ґрунтах області має місце від'ємний баланс гумусу, розвиваються деградаційні процеси. Особливо це помітно на схилі землях, а їх в області налічується більше 70%.

Консервація деградованих і малопродуктивних земель у 2021 році

Таблиця 36

Види земель	Усього на початок року		Проведено консервацію		Потребують консервації	
	тис., га	% до загальної площі території	тис., га	% до загальної площі території	тис., га	% до загальної площі території
1	2	3	4	5	6	7
Рілля малопродуктивна та деградована	30,055	3,71	1,9	0,23	1,9	0,23

При відсутності застосування ґрунтозахисних заходів ерозійні процеси прогресують. В середньому в області щорічно змивається майже 32 тонни ґрунтів з гектара, а під час злив високої інтенсивності (1,8-2,0 м/хв) на схилах 5°, зайнятих просапними культурами, змив ґрунту сягає 400-500 т/га.

На змитих ґрунтах порівняно з не змитими вміст гумусу зменшується на 20-40%, відповідно знижується врожайність сільськогосподарських культур на 20-60%.

2 Основні чинники антропогенного впливу на земельні ресурси та ґрунти

Земельний фонд області складає – 809,6 тис. га, або 1,3 % території України. Освоєність території області досить висока. На рівнині переважають сірі лісові та темно-сірі опідзолені ґрунти (близько 55 % рівнинної частини області), чорноземи опідзолені (близько 25%), у долинах річок – дерново-лучні і черноземно-лучні ґрунти. У передгір'ї домінують дерново-підзолисті поверхнево оглеєні ґрунти, біля підніжжя гір – буроземнопідзолисті сильно оглеєні. В горах – бурі гірсько-лісові ґрунти (70 %), на низькогір'ї та улоговинах – дернові буроземні (23 %), в долинах – дернові та лучні ґрунти.

Землі низької якості четвертої групи 7-8 класів займають в області 52 % площі с/г угідь і без внесення добрив не здатні давати урожай зернових більше 12 ц/га.

Геолого-геоморфологічні і кліматичні умови області сприяють розвитку ерозійних процесів змиву та розмиву ґрунтів, особливо на орних землях. Еродованість орних земель сягає від 18,2 до 66 %. Всього такі землі займають 59,7 % від загальної площі с/г угідь області.

Інтенсивний розвиток сільського господарства у попередні роки, призвів до значної ерозії ґрунтів: з 92,3 тис. га в 1959 р. та понад 250 тис. га в останні роки. Це більше половини всіх сільськогосподарських угідь області. При відсутності застосування ґрунтозахисних заходів прогресують ерозійні процеси. В середньому в області щорічно змивається майже 32 тонни ґрунтів з гектара, а під час злив високої інтенсивності (1,8-2,0 м/хв) на схилах 5°, зайнятих просапними культурами, змив ґрунту сягає 400-500 т/га.

3 Державна політика та заходи у сфері охорони земель
Практичні заходи.
Нормативно-правове, фінансове та інституційне забезпечення,
міжнародне співробітництво.

Земельний фонд області становить низьку частку від території України. При цьому на загальноукраїнському фоні область вирізняє велика кількість сільськогосподарських угідь, особливо ріллі, що пов'язано з високою якістю земель, великою питомою вагою в їхньому складі чорноземів. Якщо брати по Україні в цілому, то розораність сільськогосподарських угідь є найвищою у світі. Вона досягла 78% в середньому по Україні, а в Чернівецькій області – близько 72%. До обробітку залучені малопродуктивні угіддя, включаючи водоохоронні зони і схиліві землі. Водночас слід зазначити, що ефективність використання земель в області є нижчою, ніж в середньому по Європі, але вищою ніж в середньому по Україні.

Від 809,6 тис. га адміністративної одиниці понад половину – 469,7 тис. га або 58,0%, за станом на 1.01.2022 року, займають землі сільськогосподарського призначення.

Лабораторно аналітичний аналіз ґрунтів сільськогосподарського призначення проводиться один раз на 5 років (2012-2016рр). Згідно з даними останнього дослідження виявлено, що 66,0% ґрунтів або 159585,6 га мають середній вміст гумусу, це 2,1-3,0 мг/кг ґрунту. 17,7% або 42122,2 га – низький, це 1,1-2,0 мг/кг. 13,0% або 7325,7 га – підвищений, високий це 4,1-5,0 мг/кг. Середньозважений показник – 2,6 мг/кг.

48,8% ґрунтів або 119279,6 га мають низький вміст азоту, що легко гідролізується, це 101-150 мг/кг. 46,2% або 107726,0 га – дуже низький, це <100 мг/кг. Середньозважений показник - 106 мг/кг.

28,2% ґрунтів або 83382,3 га мають середній вміст рухомих сполук фосфору, це 51-100 мг/кг. 24,9% або 68224,0 га – низький, це 21-50 мг/кг. Середньозважений показник - 79 мг/кг.

27,2% або 69052,2 га мають підвищений вміст рухомих сполук калію, це 81-120 мг/кг. 21,5% або 59527,3 га - середній, це 41-80 мг/кг. Середньозважений показник - 115 мг/кг.

За результатами проведеної Чернівецькою філією ДУ “Інститут охорони ґрунтів України” суцільної паспортизації земель виявлено, що землі області в розрізі районів по якості відносяться до 3-4 груп та від 5 до 8 класів з 47-29 балами по шкалі бонітету. Більш родючі середньоякісні землі третьої групи, 6 класу з потенційною ґрунтовою родючістю 18 ц/га зернових займають 133 тис. га орних земель, 48% площі. Найбільше таких земель у Кельменецькому -34,0 тис. га, бонітет 47 балів; Новоселицькому - 40,0 тис. га, 42 бали; Кіцманському - 29,0 тис. га, 44 бали; Заставнівському районах -30,0 тис. га, 40 балів. Землі низької якості четвертої групи 7-8 класів займають в області 52% площі с/г угідь і без внесення добрив не здатні давати урожай зернових більше 12 ц/га.

По області нараховується 1,2 тис. га або 0,2% до загальної площі відкритих заболочених земель. 9,8 тис. га або 1,2% до загальної площі

відкритих незаболочених земель (піски, яри, землі під зсувами, щебенем, галькою, голими скелями). Поверхневі води суходолу складають 18,8 тис. га, або 2,3% до загальної площі. Інші – 11,9 тис. га або 1,5% до загальної площі. У зв'язку з негативними тенденціями в економіці, які відбуваються останнім часом, припинено будівництво та реконструкцію осушувальних систем, не проводиться глибоке розпушування їх. Все це впливає негативно на продуктивність сільськогосподарських угідь. Особливо це помітно в передгірній та гірській зонах. За умовами рельєфу, ґрунтового покриву та клімату ці зони одні з найскладніших в області.

Порушення чинного законодавства допускаються органами місцевого самоврядування. Основними з них є надання земельних ділянок в оренду без виготовлення кадастрових планів та визначення грошової оцінки для встановлення розміру орендної плати; надання земельної ділянки в постійне користування землекористувачам, які відповідно до законодавства не мають на це права (релігійні громади); перевищення повноважень місцевими радами (надаються, вилучаються земельні ділянки за межами населених пунктів), надання земельних ділянок новим власникам будівель чи споруд без вилучення її у попереднього користувача.

Основу ґрунтового покриву Чернівецької області складають опідзолені, кислі, в тій чи іншій мірі оглеєні ґрунти. З цього випливає, що переважна більшість ґрунтів сільськогосподарських угідь потребує вапнування і внесення лужних форм мінеральних добрив, а оглеєні відміни ще й гідромеліоративного втручання - осушення гончарним дренажем.

Геолого-геоморфологічні і кліматичні умови області в більшій або меншій мірі сприяють розвитку ерозійних процесів змиву та розмиву ґрунтів, особливо на орних землях Передкарпаття, Наддністров'я та Хотинській височині. Тому заходам протиерозійного характеру треба приділяти особливу увагу (протиерозійній агротехніці, фітомеліорації, гідротехнічним спорудам тощо).

З метою докорінного покращення земель в області проводиться робота щодо залучення проєктів міжнародної технічної допомоги. Зокрема, в Кіцманському районі впроваджувався інвестиційний проєкт транскордонної співпраці “Румунія-Україна-Республіка Молдова” з “Використання європейського досвіду в боротьбі з ерозією ґрунтів” в басейні р.Прут. За кошти проєкту проведено дослідження щодо ерозії ґрунтів в Кіцманському районі, придбано обладнання та закуплено с/г техніку (розпушувачі, екскаватори).

У звітному періоді 2021 року у сфері охорони земельних ресурсів державною екологічною інспекцією Карпатського округу проведено 130 перевірки. За порушення вимог природоохоронного законодавства до адмінвідповідальності притягнуто 5 осіб на загальну суму 0,663тис.грн., які сплачено.

За той же період у сфері охорони та використання земель водного фонду проведено 56 перевірок, 7 осіб притягнуто до адмінвідповідальності на суму 13,770тис.грн. та підраховано шкоду завдану довкіллю на загальну суму 5365,534тис.грн.

Найбільш поширеними порушеннями у Чернівецькій області є забруднення та засмічення земельних ділянок промисловими та побутовими відходами, використання земель місцевими органами самоврядування без набуття на це спеціального права, вибірка гравійно-піщаної суміші із заплав та русел річок.

Чернівецьким обласним центром контролю та профілактики хвороб Міністерства охорони здоров'я України у звітному році проводився відбір проб та аналіз ґрунту у контрольних точках м. Чернівці. Досліджено 10 проб ґрунту за санітарно-хімічними показниками, в т.ч. 5 проб на вміст пестицидів, 6 проб на вміст важких металів, 9 проб за мікробіологічними показниками та 9 проб на гельмінти. Не відповідала нормативам 1 проба з міського пляжу м. Чернівці за мікробіологічними показниками.

7. Надра

1. Мінерально-сировинна база

Стан та використання мінерально-сировинної бази

Територія Чернівецької області має досить складну і різноманітну геологічну будову. У структурно-тектонічному відношенні вона поділяється на три частини: північну рівнину – Прут-Дністровську, що є південно-західною окраїною Руської платформи (Волино-Подільська плита), центральну - Передгірську, розташовану між рікою Прут і зовнішнім краєм Буковинських Карпат, що складає південно-східне закінчення Передкарпатського передового прогину, і, нарешті, південно-західну - Гірську, яка входить до складчастої області Карпат.

Рівнинна частина території в межах області представлена Прут-Дністровським межиріччям, що складене масивними товщами осадових порід - палеозою, мезозою і кайнозою, що лежать на глибоко зануреному кристалічному фундаменті.

Передкарпатський прогин, який розділяє складчасту будову Карпат і окраїну рівнинної платформи, за геологічною будовою і геоструктурними особливостями поділяється на дві зони: приплатформну і передгірну.

Приплатформна зона складається з відкладів неогену, предгірна - неогену, палеогену та відкладів верхньокрейдяного флішу. У фундаменті прогину залягають породи палеозою і мезозою.

Гірська складчаста область Карпат складається з кристалічних палеозойських порід та флішових відкладів крейдяного та палеогенового віків.

Найбільш давніми породами в області є палеозойські. У Карпатах вони представлені слюдистими сланцями, вапняками і кварцитами, а на рівнинній платформі - аркозовими пісковиками, глинистими сланцями, вапняками, мергелями, доломітами, глинами, алевролітами.

Мезозойська група - це тріасові, юрські та крейдяні породи. Породи тріасового віку поширені на незначній площі в Чивчинських горах і залягають безпосередньо на кристалічних породах. Вони представлені конгломератами, пісковиками, слюдистими сланцями, доломітами, вапняками. Юрські породи

поширені також в Чивчинських горах. Юрські відклади складені вапняками, яшмоподібними породами, діабазами, діабаз-порфіритами і туфо-брекчіями. Відклади крейдяного періоду в області виявлені в Придністров'ї на рівнинній платформі і в Карпатах. На платформі вони представлені пісками, пісковиками, опоками, вапняками, мергелем, а в Карпатах - флішовими утвореннями. Палеогенові відклади розвинуті в межах Передкарпатського прогину та складчастого пояса Карпат у вигляді пісковиків, мергелів, бітумінозних сланців тощо.

Неогенові відклади зустрічаються в Передкарпатському регіоні та в Прут-Дністровському межиріччі. У передгірній зоні прогину неоген представлений пісковиками, конгломератами, алевролітами, глинами, пісками вапнистих відкладів з прошарками і лінзами кам'яної солі та гіпсу.

У платформній зоні прогину і на рівнинній платформі неоген представлений вапняками еолітовими і літотамнієвими, пісками, пісковиками та глинами: у передгірній зоні - пісковиками гіпсо-ангідритами, мергелями, глинами.

Породи попередніх геологічних періодів на території області вкриті наймолодшими серед осадних утворів земної кори четвертинними відкладами, які займають всю територію області (виняток становить скельні виступи, урвища гірських ущелин в Карпатах). Ці відклади переважно континентального походження - алювіальні і делювіальні наноси, лесовидні суглинки, глини.

Область багата природними ресурсами. На території області є 17 видів корисних копалин. Вони зосереджені у 133 родовищах, з яких 38 мають промислове значення. Це паливно-енергетичні (3,8 %) і гірничо-хімічні (1,5 %) види, прісні і мінеральні води (9,2 %), сировина для виробництва будівельних матеріалів (85,5 %).

Природний газ сконцентрований у 5-и родовищах (Чорногузівське, Гринявське, Славицьке, Красноільське, Шерметівське). За категоріями А+В+С1 його запаси складають 1,38 млрд. м³ (0,13 % від запасів України). У надрах Лопушнянського нафтового родовища (11,8 млн. т. нафти, з яких видобувними є 3,1 млн. т) розчинено 1,9 млрд. м³ природного газу.

Поклади бурого вугілля на території Чернівецької області відомі на правому березі р. Черемошу в районі с. Іспас [41]. Потужність пластів бурого вугілля становить 30 см. В межах села виявлено два горизонтально залягаючих пласти вугілля: верхній пласт (потужність до 0,25 м) розташований на глибині 23 м, а нижній (потужність до 0,5 м) – 31 м. Теплотвірна здатність вугілля становить 5200 ккал. У флішовій зоні поклади вугілля зосереджені у сс. Селятин, Сергії, смт. Путила. За потужністю пластів вони 42 незначні – 20-30 см, теплотвірна здатність коливається від 6360 до 7045 ккал.

Вапняки – це осадові гірські породи з домішками глини, кремнію, оксидів заліза, магнезії і глауконіту. У межах області їхні поклади розміщуються серед відкладів палеозойського, мезозойського і неогенового віку. Основні запаси зосереджені на території Заставнівського, Кельменецького і Сокирянського районів. Вапняки палеозойського і мезозойського віку світло-сірі і темно-сірі, щільні, переважно хомогенного походження. Найрозповсюдженими є неогенові

вапняки, що за часом утворення поділяються на нижньотортонські, верхньотортонські і сарматські. Нижньотортонські вапняки білого, світло-сірого і жовто-сірого кольору характеризуються потужністю від 2,5-5,0 м до 18-25 м. Вони містять 85-95,6 % карбонату кальцію і незначну кількість домішок, що власне дозволяє використовувати їх як сировину для виробництва цементу, будівельного вапна, побутового каменю.

У гірській частині території дослідження невеликі родовища вапняків (запаси не перевищують 400 тис. м³) знаходяться біля с. Сарата (Путильський район), с. Виженка (Вижицький район), сс. Краснопутів і Старі Бросківці (Сторожинецький район). Вапняки утворилися у юрському періоді. Потужність їх коливається від 1,5-3 м (Старобросківське родовище) до 40-50 м (Саратське родовище). Вони використовуються при будівництві автошляхів, для виробництва будівельного вапна.

Поклади гіпсу зосереджені на рівнинній частині Чернівецької області. Гіпс використовується для виготовлення цементу, будівельних розчинів, облицювальних плит, електроцитів, тощо. Гіпсоносна товща має вигляд смуги у Придністер'ї (від м. Заліщики Тернопільської області до с. Мамалига, Новоселицький район). Тут виділяються Хотинський і Заліщицький гіпсоносні райони. Потужність гіпсових шарів коливається від 10-15 до 34-40 м.

На території області родовища гіпсів мають державне значення. Це Веренчанське, Мамалигівське, Дарабанівське, Скитське, Сталінештське родовища гіпсу. Тут також виявлені 11 маловивчених покладів, сумарні запаси яких перевищують 48 млн. т.

Гравійно-галечникові матеріали приурочені до русел рр. Дністра і Пруту, де вони часто формують коси, відмілини, острови. Гравій і галька – це відсортовані уламки гірських порід, серед яких переважають кварцові пісковики, вапняки, кремій, аргіліти, алевроліти, що перемішані з піщаним і глинистим матеріалом. Потужність шарів становить 3-5 м. У межах платформенної частини області розвідано 8 родовищ гравію і гальки. Найбільшими серед них є Неполоківське і Лужанське, сумарні запаси яких складають майже 13 млн. м³. Запаси родовищ використовуються переважно у шляховому будівництві як наповнювачі для бетонних і асфальтових сумішей, а також як залізничний баласт. У передгірській частині найбільшими родовищами є Вашківське (15,9 млн. м³), Вижицьке (12,8 млн. м³), Черногузівське (47,1 млн. м³), Міліївське та Іспаське (Вижицький район). Пересічна потужність становить 3-4 м.

Родовища глини і суглинків використовуються для виробництва цегли, черепиці та керамічних виробів. Поклади приурочені до відкладів неогенового і четвертинного віку. Вказані види корисних копалин характеризуються значною потужністю, однак розробляються тільки їх верхні шари (1,5-10,0 м).

На рівнинній території області розвідано 78 родовищ цегельно-черепичної сировини (промислові запаси за категоріями А+В+С1 – 64,4млн. м³), яка характеризується значною потужністю пластів. Понад 10 родовищ глини і суглинків розвідані у горах і передгір'ї області. Найбільшими за запасами родовищами є Сторожинецьке (5788 тис. м³), Черногузівське (641

тис. м³), Іспаське (понад 636 тис. м³), Берегометське (понад 313 тис. м³), Вашківське і Мигівське (майже 300 тис. м³). Середня потужність пластів глини і суглинку коливається від 0,6-2 м (Плосківське родовище) до 7-8 м (Берегометське родовище).

Будівельним матеріалом є будівельний камінь. Його родовища відомі у Кіцманському, Заставнівському, Хотинському і Путильському районах. Як природний будівельний матеріал використовуються пісковики (Путильський, Вижницький та Сторожинецький райони), що утворилися у крейдовому періоді і мають потужність до 500-600 м. Родовища трепелу (потужність – до 3 м) розвідані на крайньому північному сході області в долині р. Дністра.

Цінною будівельною сировиною є мармур. Він має білий або світло-сірий колір із рожевим відтінком. Запаси мармуру на території Чернівецької області ще не визначені, але в окремих місцях потужність шарів становить 10-20 м. У верхній течії р. Білий Черемош поклади мармуру виходять на денну поверхню. У гірській частині області (сmt. Красноільськ) розвідано родовище мармуризованого вапняку (запаси – 414 тис. м³), який є сировиною для виробництва облицювальних матеріалів.

У гірській частині області (Путильський район) запаси глини та суглинку (Путильське та Широкополянське родовища) становлять 412 тис. м³ , природного газу (Гринявське родовище) – 313 млн. м³ . Геологічні запаси сланцю, кухонної солі, вугілля, рудопрояви марганцевих і поліметалевих руд підкреслюють необхідність сучасного геологічного вивчення на предмет відкриття та експлуатації нових родовищ корисних копалин. Це стосується і родовищ будівельного каменю (Плосківське, Дихтинецьке), що також недостатньо вивчені.

У межах м. Чернівців розвідані значні (11,7 млн. м³ , 17,5% від обласних) запаси глини та суглинку, що є основою для виробництва будівельної цегли. У заплаві та руслі р. Пруту (с. Ленківці), досліджено піщано-галечникове родовище, запаси якого оцінюються у 1,3 млн. м³ . Територія Чернівецької області за видовою структурою характеризується переважанням будівельних корисних копалин, що є основою розвитку різноманітних галузей господарства.

**Балансові експлуатаційні запаси питних і технічних підземних вод на 01.01.2022 р. ЧЕРНІВЕЦЬКА
ОБЛАСТЬ**

№ з/п	Назва родовища код ділянки та її назва	Балансові експлуатаційні запаси, тис. м3/добу					Індекс водонос- ного горизонту	Інстанція затвердж./ Номер прото- колу/Дата	Видобуток, тис.м3/ добу	Номер та дата видачі спецдоз- волу	Інвен- тарний номер звіту
		A	B	C1	A+B+C1	C2					
Родовище ЧЕРНІВЕЦЬКЕ											
1	400001 Ділянка ДУБОВЕЦЬКА 1	13.300	20.900	8.600	42.800		AQ	ДКЗ СРСР 7515 1975			38204
2	400002 Ділянка ДУБОВЕЦЬКА 2	11.900	13.700	6.600	32.200		AQ	ДКЗ СРСР 7515 1975			38204
3	400003 Ділянка ЛУЖАНСЬКА	14.200	6.500		20.700		AQ	ДКЗ СРСР 7515 1975			35056 38204
4	400004 Ділянка ЛЕНКІВСЬКА	8.000			8.000		AQ	ДКЗ СРСР 3693 1962	1948 29-07-1999 1944 29-07-1999 1947		22460
5	400005 Ділянка МАГАЛІВСЬКА	11.500			11.500		AQ	ДКЗ СРСР 3693 1962	1945 29-07-1999		22460
6	400006 Ділянка НЕПОЛОКІВСЬКА			17.200	17.200		AQ	ДКЗ СРСР 7515 1975			38204
7	400007 Ділянка НОВОЛЕНКІВСЬКА	0.700	7.900		8.600		AQ	ДКЗ СРСР 6830 1973			35056
8	400010 Ділянка БЕРЕГОВА	9.400			9.400		AQ	ДКЗ СРСР 3693 1962			22460
9	400011 Ділянка БІЛА	7.400	3.200		10.600		AQ	ДКЗ СРСР 3693 1962	1946 29-07-1999		22460
Родовище НОВОСЕЛИЦЬКЕ											
10	409201 Ділянка НОВОСЕЛИЦЬКА		1.800	8.200	10.000		AQ4	ТКЗ України 4685 1987			50538
Родовище КІЦМАНСЬКЕ											
11	413901 Ділянка КІЦМАНСЬКА	0.600	1.200		1.800		AQ3-4	ДКЗ України 1821 2009		5343 13-01-2011	62043
Родовище БУКОВИНА											
12	440501 Ділянка БУКОВИНА 1		0.400		0.400		AQ3 (AP3)	ДКЗ України 731 2003			58949
Родовище ВАДУЛ-СІРЕТСЬКЕ											
13	459301 Ділянка ВАДУЛ- СІРЕТСЬКА	0.242	0.250	0.084	0.576		AQ3 (AP3)	ДКЗ України 1858 2009		6007 17-12-2014	62465
Родовище ДОЛИНСЬКЕ											
14	469801 Ділянка ДОЛИНСЬКА	0.050	0.170		0.220		N1B1-2	ДКЗ України 2861 2013			63729
Родовище ХОТИНСЬКЕ											
15	477101 Ділянка ХОТИНСЬКА		0.065		0.065		N1BGL	ДКЗ України 3539 2016		6208 17-07-2017	64943

Родовища, що експлуатуються

Таблиця 37

№	Корисна копалина	Кількість родовищ		Одиниця виміру	Балансові запаси на 01.01.2018 р.		Погашенно	
		Всього	Розробляються		Всього	Розробляються	Видобуток	Втрати
Чернівецька область								
Горючі корисні копалини								
Газоподібні корисні копалини								
1	Газ природний Вільний+газова шапка+розчинений	5+1*	1+1*	млн.м ³	3408	2379	5	0
	Від всього в Україні, %	1,5	0,7		0,41	0,29	0,02	0
Рідкі корисні копалини								
2	Нафта	1	1	тис.т	3795	3795	1	0
	Від всього в Україні, %	0,5	0,7		3,46	3,46	0,07	0
3	Конденсат Конденсат	1*	0	тис.т	1	0	0	0
	Від всього в Україні, %	0,4	-		0	0	0	0

№	Корисна копалина	Кількість родовищ		Одиниця виміру	Балансові запаси на 01.01. 2018р.				Погашено	
		Всього	Розроб-люється		всього		що розробляються		Видо-буток	Втра-ти
					A+B+C1	C2	A+B+C1	C2		
Неметалічні корисні копалини										
Гірничохімічні корисні копалини										
1	Сировина для вапнування кислих ґрунтів	2		тис.т	4874.1					
	Всього Від всього в Україні, %				5.56	5.42				

	Вапняк			тис.т	4874.1					
	Від всього в Україні, %				5.99					
Будівельні корисні копалини										
2	Сировина цементна									
	Всього	1	1	тис.т	6634	1990	6634	1990		
	Від всього в Україні, %	1.75	2.7		0.21	.35	.29	1.35		
	Вапняк			тис.т	5800	1990	5800	1990		
	Від всього в Україні, %				0.69	.83	1.34	3.12		
	Глина			тис.т	834		834			
	Від всього в Україні, %				0.23		.44			
3	Сировина карбонатна для виробництва вапна									
	Всього	2	1	тис.т	11544		1530			
	Від всього в Україні, %	1.92	3.7		1.84		.56			
4	Гіпс та ангідрит									
	Всього	5+2*	3+2*	тис.т	29990.95	6675	25901.95	1275	42.7	4
	Від всього в Україні, %	15.56	22.73		4.8	7.13	10.13	8.08	2.89	1.61
	гіпс			тис.т	29990.95	6675	25901.95	1275	42.7	4
	Від всього в Україні, %				5.34	7.33	10.65	8.08	2.92	1.61
5	Сировина скляна									
	Всього	1		тис.т	5869.5	1068.7				
	Від всього в Україні, %	2.44			2.41	2.29				
	Кварцевий пісок			тис.т	5869.5	1068.7				
	Від всього в Україні, %				2.63	2.29				
6	Пісок будівельний									
	Пісок	8+1*	5+1*	тис. куб.м	16603.1		3362.6		86.2	4.4
	Від всього в Україні, %	1.43	2.41		0.54		.29		.75	.87
7	Суміш піщано-гравійна									
	Всього	13+3*	5+1*	тис. куб.м	166196.16		26609.66		217.9	.2

	Від всього в Україні, %	22.22	18.75		52.21		36.75		29.95	.91
8	Камінь будівельний									
	Всього	7+2*	3+1*	тис. куб.м	7955.09	35	4296.09		43	1.7
	Від всього в Україні, %	.98	.89		0.09	.01	.08		.16	.99
	Вапняк			тис. куб.м	4840.9		2182.9		38.9	1.7
	Від всього в Україні, %				1.31		1.31		4.27	9.01
	Пісковик			тис. куб.м	2700.19		2113.19		4.1	
	Від всього в Україні, %				0.38		.92		1.15	
	Вапняк мармуризований			тис. куб.м	414	35				
	Від всього в Україні, %				1.13	2.55				
9	Камінь пиляльний									
	Всього	4	2	тис. куб.м	115009	180683	20651		9.3	29.3
	Від всього в Україні, %	1.96	5.13		10.97	67.04	10.64		37.41	57.23
	Вапняк			тис. куб.м	115009	180683	20651		9.3	29.3
	Від всього в Україні, %				11.54	68.84	10.95		38.27	57.65
10	Сировина керамзитова									
	Всього	1		тис.куб.м.	1736					
	Від всього в Україні, %	1.89			0.73					
	Суглинок			тис.куб.м.	1736					
	Від всього в Україні, %				3.69					
11	Глина тугоплавка									
	Глина тугоплавка	1		тис.т	1672	28500				
	Від всього в Україні, %	5			2.16	38.91				
12	Сировина цегельно-черепична									
	Всього	86+1*	24+1*	тис. куб.м	70657.56	2483	14882.39		170.08	.90
	Від всього в Україні, %	4.49	8.14		3.1	1.56	3.98		8.33	2.38

Глина			тис. куб.м	41062.66	2483	10094.29		86.88	.40
Від всього в Україні, %				7.88	9.42	8.74		23.01	3.84
Пісок			тис. куб.м	248		59			
Від всього в Україні, %				0.58		2.03			
Суглинок			тис. куб.м	27043.1		3839.5		70.6	.4
Від всього в Україні, %				1.78		1.77		4.53	1.52
Супісок			тис. куб.м	1304.2					
Від всього в Україні, %				26.72					

* - об'єкти обліку, які входять до складу комплексних родовищ
За даними бази даних "БАЛАНС" на 01.01. 2018

2. Система моніторингу геологічного середовища

Підземні води: ресурси, використання, якість

Надра Чернівецької області багаті також на мінеральні води, поширення яких пов'язано з певними структурно-гідрологічними зонами. За хімічним складом це, в основному, хлоридно-натрієвого, гідрокарбонатно-натрієво-магнієво-кальцієвого, сірководнево-хлоридно-натрієвого і бромно-хлоридно-кальцієвого складу з дебетом від 15 тис. л на добу до 900 тис. л на добу. Згідно з проведеною паспортизацією мінеральних джерел складений каталог, в якому описано 43 джерела, які за дебетом і якістю придатні для промислового освоєння. На базі мінеральних джерел побудовані і працюють близько 40 цехів з розливу столової води та Будинецький завод мінводи в Сторожинецькому районі.

Брусницьке родовище мінеральних вод представлено сірководневими водами типу "Мацеста" з загальною концентрацією сірководню від 50 до 300 мг/л та лікувально-питною содовою водою типу "Єсентуки – 4" з мінералізацією в межах 2,4-6,6 мг/л.

Мінеральні і питні води Буковини з їхнім хімічним складом та мінералізацією займають провідне місце в Україні.

За даними перевірок спецводокористування стан підземних вод можна вважати як задовільний, виключення складають локальні осередки забруднення перших від поверхні водоносних горизонтів в межах сільських селітебних зон та промислових об'єктів. Особливо слід звернути увагу на санітарний стан територій міських та сільських сміттєзвалищ, непорядкованість яких в кінцевому результаті призводить до хімічного і бактеріологічного забруднення підземних вод.

По Чернівецькій області видобуток з затверджених запасів підземних вод у 2021 році по 5 ділянках становив 5844,8 тис.м³/рік (15,9 тис.м³/добу). Видобуток з неоцінених запасів підземних вод склав 750,1 тис.м³/рік (2,1 тис.м³/добу). Всього споживання підземних вод водокористувачами Чернівецької області, згідно статистичної форми звітності 7-ГР, становить 6561,9 тис.м³/рік (18,0 тис.м³/добу).

Якість підземних вод питного та технічного призначення відповідає нормативним документам. Згідно звітної форми 7-гр у 2021 році ділянок та осередків забруднення підземних вод не виявлено.

Екзогенні геологічні процеси

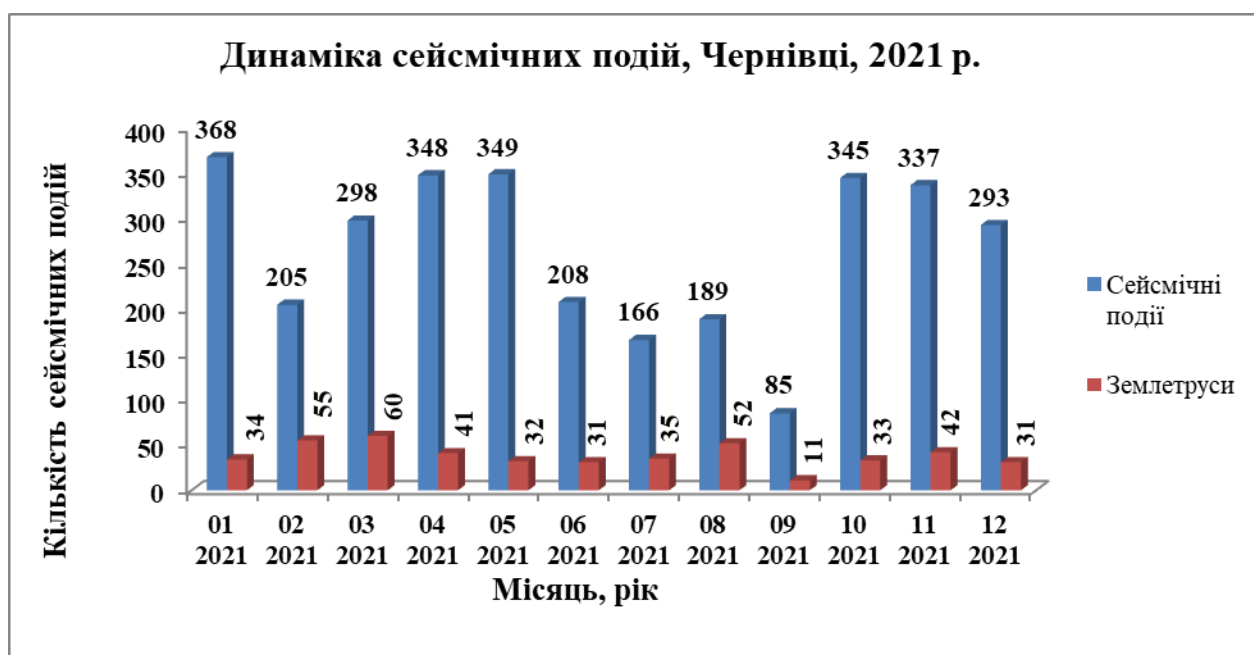
Інженерно-геологічні та гідрогеологічні роботи на території області виконуються спеціалістами ДП ПрАТ «НАК «Надра України» «Західукргеологія». Згідно здійсненого моніторингу поширення та розвитку інженерно-геологічних процесів та явищ (ЕГП) в межах території Чернівецької області з метою геологічного забезпечення протизсувних заходів інформація наступна:

Поширення екзогенних геологічних процесів

Таблиця 38

№ з/п	Вид (ЕГП)	Площа поширення, км ²	Кількість проявів, од.	% ураженості регіону
1	2	3	4	5
1	Зсуви	763	1493	9
2	Селі	258	73	3
3	Карст	239	318	3
4	Яружна ерозія	-	78	
5	Бокова ерозія	-	341	

Контроль за сейсмічними подіями здійснювався ННГФ обсерваторією Чернівецького національного університету ім. Ю. Федьковича. На малюнку нижче представлена діаграма з даними щомісячної сейсмічної активності в м. Чернівці у 2021 році.

На графіку представлена динаміка сейсмічних подій взагалі та таких, які були ідентифіковані як землетруси у 2021 році.

Найбільш небезпечний для області епіцентральный район – гори Вранча, південно-східні Карпати. Всього за 2021 рік було зафіксовано 3191 сейсмічну подію, з яких 457 ідентифіковані як землетруси.

Інтенсивність сейсмічних подій та землетрусів не перевищувала 1 бал за 12-бальною шкалою MSK-64.

Дозвільна діяльність у сфері використання надр

На території області 70 об'єктів господарювання отримали спеціальні дозволи на користування надрами (в тому числі і протягом звітнього року).

4 Геологічний контроль за вивченням та використанням надр

Геологічний контроль за вивченням та використанням надр здійснює Державна служба геології та надр України.

Найбільш поширеними порушеннями були:

- відсутність робочого проєкту розробки родовища корисних копалин або його корегування, відсутність погодження робочого проєкту відповідно до вимог законодавства;

- порушення термінів проведення робіт, визначених Програмою робіт, зокрема будівництво пошукових свердловин у відповідності з проєктом пошуково-розвідувального буріння з метою розкриття продуктивних горизонтів вуглеводнів, геолого-геофізичного супроводження робіт, проведення крос дипольного акустичного каротажу, який використовується для динамічної інверсії при прогнозі фільтраційно-ємнісних властивостей порід-колекторів;

- не виконання вимог проєктних документів;

- порушення особливих умов спеціального дозволу;

- відсутність дозвільних документів, які надають право власнику спеціального дозволу право на користування надрами відповідно до Кодексу України про надра та Земельного кодексу України;

- недопущення до проведення перевірки;

- не виконання рекомендацій визначених протоколами ДКЗ України.

5 Державна політика та заходи щодо геологічного вивчення та раціонального використання надр

Впродовж звітнього періоду державною екологічною інспекцією Карпатського округу проведено 34 перевірки у сфері охорони надр. За результатами проведення заходів державного нагляду (контролю) з попередження та виявлення фактів порушення вимог природоохоронного законодавства на території Острицької сільської ради в межах Горбівського старостинського округу №2 Чернівецького району Чернівецької області за межами земель водного фонду р. Прут, виявлено факт самовільного користування надрами при видобуванні піщано-гравійної сировини невідомими особами. Кількість незаконно видобутої гравійно-піщаної сировини становить – 2979,8 м³. Підраховано збитки завдані державі на суму 3003,638 тис.грн. Матеріали перевірки для подальшого реагування та встановлення винних осіб направлено до ГУНП в Чернівецькій області. Відкрито кримінальне провадження.

8. Відходи

1 Структура утворення та накопичення відходів

Одними з найгостріших екологічних проблем у Чернівецькій області залишаються питання, що пов'язані з відходами (їх утворення, накопичення, утилізація, видалення, вивіз на місця неорганізованого складування та ін.). У Чернівецькій області щорічно утворюється в середньому 800,0 тис.м³ твердих побутових відходів, які видаляються на санкціоновані звалища і полігони.

На території області нараховується сміттєзвалищ/полігонів твердих побутових відходів в кількості 176/1.

Проводиться відповідна робота зі створення ринкових умов та розвитку конкурентного середовища. Так, у області послуги у сфері з вивезення твердих побутових відходів надають 25 підприємств, із яких 21 – комунальне, 4 – приватної форми власності.

Протягом 2021 р. в області утворилось 214,0559 тис. т відходів I–IV класів небезпеки, що становить 98% до 2020 р.

На підприємствах області наявні 50 установок для спалювання відходів та у 3 підприємствах – 4 установки для утилізації та перероблення відходів загальною потужністю відповідно 28,7 тис.т/рік та 2,3 тис.т/рік.

Утворення та поводження з відходами I-IV класів небезпеки за категоріями матеріалів у 2020 році (т)

Таблиця 39

	Утворено	Утилізовано	Спалено	У т. ч. з метою		Видалено у спеціально відведені місця чи об'єкти
				отримання енергії	теплового перероблення	
Усього	208757	82615,7	10148	10148	–	191242,4
Використані розчинники	6,1	–	–	–	–	81,0
Відходи кислот, лугів чи солей	0,1	–	–	–	–	–
Відпрацьовані оливи	32,5	8,3	–	–	–	–
Хімічні відходи	1,7	–	–	–	–	–
Осад промислових стоків	156,8	–	–	–	–	–
Шлами та рідкі відходи очисних споруд	–	–	–	–	–	–
Відходи від медичної допомоги та біологічні	18,0	–	–	–	–	–
Відходи чорних металів	980,8	0,6	–	–	–	–
Відходи кольорових металів	25,0	0,0	–	–	–	–
Змішані відходи чорних та кольорових металів	0,1	–	–	–	–	–
Скляні відходи	37,7	–	–	–	–	–
Паперові та картонні відходи	774,5	–	0,4	0,4	–	–
Гумові відходи	60,8	0,1	1,1	1,1	–	–
Пластикові відходи	95,2	–	–	–	–	–
Деревні відходи	21199,7	–	10147,6	10147,6	–	–
Текстильні відходи	129,1	–	–	–	–	–
Відходи, що містять поліхлордифеніли	–	–	–	–	–	–
Непридатне обладнання	7,4	–	–	–	–	–
Непридатні транспортні засоби	33,9	–	–	–	–	–
Відходи акумуляторів та батарей	10,2	0,1	–	–	–	–
Відходи тваринного походження та змішані харчові відходи	1920,7	164,0	–	–	–	7,2
Відходи рослинного походження	4543,2	–	–	–	–	–
Тваринні екскременти, сеча та гній	47325,6	81663,6	–	–	–	–
Побутові та подібні відходи	130065,5	23,0	–	–	–	191235,2
Змішані та недиференційовані матеріали	75,2	53,0	–	–	–	–
Залишки сортування	19,8	–	–	–	–	–
Звичайний осад	347,0	200,9	–	–	–	–
Мінеральні відходи будівництва та знесення об'єктів, у т. ч. і змішані будівельні відходи	392,7	312,8	–	–	–	–
Інші мінеральні відходи	15,0	15,0	–	–	–	–
Відходи згорання	483,2	174,3	–	–	–	–
Ґрунтові відходи	0,1	–	–	–	–	–

Утворення та поводження з відходами I-III класів небезпеки за категоріями матеріалів у 2020 році (т)

Таблиця 40

	Утворено	Утилізовано	Спалено	У т.ч. з метою		Видалено у спеціально відведені місця чи об'єкти
				отримання енергії	теплого перероблення	
Усього	72,4	8,7	–	–	–	–
Використані розчинники	0,1	–	–	–	–	–
Відходи кислот, лугів чи солей	0,1	–	–	–	–	–
Відпрацьовані оливи	32,2	8,0	–	–	–	–
Хімічні відходи	1,1	–	–	–	–	–
Осад промислових стоків	–	–	–	–	–	–
Шлами та рідкі відходи очисних споруд	–	–	–	–	–	–
Відходи від медичної допомоги та біологічні	18,0	–	–	–	–	–
Відходи чорних металів	–	–	–	–	–	–
Відходи кольорових металів	–	–	–	–	–	–
Змішані відходи чорних та кольорових металів	0,1	–	–	–	–	–
Скляні відходи	–	–	–	–	–	–
Паперові та картонні відходи	0,3	–	–	–	–	–
Гумові відходи	0,5	–	–	–	–	–
Пластикові відходи	–	–	–	–	–	–
Деревні відходи	–	–	–	–	–	–
Текстильні відходи	0,1	–	–	–	–	–
Відходи, що містять поліхлордифеніли	–	–	–	–	–	–
Непридатне обладнання	7,3	–	–	–	–	–
Непридатні транспортні засоби	–	–	–	–	–	–
Відходи акумуляторів та батарей	10,2	0,1	–	–	–	–
Відходи тваринного походження та змішані харчові відходи	–	–	–	–	–	–
Відходи рослинного походження	–	–	–	–	–	–
Тваринні екскременти, сеча та гній	–	–	–	–	–	–
Побутові та подібні відходи	–	–	–	–	–	–
Змішані та недиференційовані матеріали	1,5	–	–	–	–	–
Залишки сортування	0,2	–	–	–	–	–
Звичайний осад	–	–	–	–	–	–
Мінеральні відходи будівництва та знесення об'єктів, у т. ч. змішані будівельні відходи	0,6	0,6	–	–	–	–
Інші мінеральні відходи	0,0	–	–	–	–	–
Відходи згоряння	–	0,0	–	–	–	–
Ґрунтові відходи	0,1	–	–	–	–	–

Підприємства – основні накопичувачі промислових відходів

Таблиця 41

№ з/п	Назва підприємства	Найменування відходу	Клас небезпеки	Наявність відходів на початок року, т	Утворилося відходів протягом року, т	Наявність відходів на кінець року, т
1.	Комунальне некомерційне підприємство "Міська лікарня №1" (ІК 1110972) м.Чернівці	7710.3.1.26 – Лампи люмінесцентні та відходи, які містять ртуть, інші зіпсовані або відпрацьовані	I	–	3,738	–
2.	ПАТ "Нижньодністрівська ГЕС" (ІК 30149623), м.Новодністровськ	7710.3.1.26 -Лампи люмінесцентні та відходи, які містять ртуть, інші зіпсовані або відпрацьовані	I	–	1,000	–
3.	Чернівецький Національний університет ім. Ю. Федьковича (ІК 2071240) м.Чернівці	7710.3.1.26 -Лампи люмінесцентні та відходи, які містять ртуть, інші зіпсовані або відпрацьовані	I	–	0,749	–
4.	ДП "Путильське лісове господарство"(ІК 21448070) Путильський район	6000.2.8.10 - Масла та мастила моторні, трансмісійні інші зіпсовані або відпрацьовані	II	–	6,900	–
5.	КП "Чернівецьке тролейбусне управління"(ІК 3328907) м.Чернівці	6000.2.8.10 - Масла та мастила моторні, трансмісійні інші зіпсовані або відпрацьовані	II	–	2,254	–
6.	ТОВ "Калібр"(ІК 14314653) Хотинський район	6000.2.8.10 - Масла та мастила моторні, трансмісійні інші зіпсовані або відпрацьовані	II	–	1,600	–

7.	КНП "Міська клінічна лікарня №3" (ІК 2005763)	8510.2.9.03 - Прилади медичного призначення інші (у т. ч. шприці, термометри, набори для діагностичних аналізів, медичні інструменти тощо)	III	–	12,560	–
8.	КНП " Міська лікарня №4" (ІК 2005778)	8510.2.9.06 - Відходи інші, збирання та знищення яких обумовлено спеціальними вимогами для запобігання виникненню інфекції	III	–	4,000	0,140
9.	ДП "Чернівецький облавтодор" (ІК 31963989)	6000.2.8.10 - Масла та мастила моторні, трансмісійні інші зіпсовані або відпрацьовані	III	–	2,321	–
10.	МКП "Чернівціспецкомунтранс" (ІК 31887442)	7720.3.1.01 - Відходи комунальні (міські) змішані, у тому числі сміття з урн	IV	–	155510,418	2915579,173

Примітка. Вказуються підприємства, які накопичують значні обсяги промислових відходів.

2 Поводження з відходами (збирання, зберігання, утилізація та видалення)

Управління екології та природних ресурсів у Чернівецькій області у сфері поведінки з відходами керується насамперед «Національною стратегією управління відходами в Україні до 2030 року», затвердженою Кабінетом міністрів у листопаді 2017-го.

На сьогодні незадовільним є вирішення територіальними органами самоврядування області питань збирання, транспортування, утилізації і знешкодження побутових відходів, знешкодження і захоронення трупів тварин, визначення території для складування, зберігання та розміщення відходів.

Особливе занепокоєння викликає те, що в області через низьку культуру окремої частини населення часто створюють несанкціоновані звалища побутових відходів (смітники), а худобомогильники функціонують лише в кожному третьому населеному пункті. Це може призвести до виникнення надзвичайних епідемічних ситуацій. Органам місцевого самоврядування, особливо у районах області, необхідно вжити термінових практичних заходів щодо вирішення проблем, як цього вимагає чинне законодавство, а контролюючим природоохоронним і санітарним службам посилити вимоги до суб'єктів господарювання за дотриманням природоохоронного законодавства у сфері поведінки з відходами, вживати до порушників дієвих заходів впливу.

Із 1 січня 2018 року в Україні запрацювали зміни до Закону "Про відходи", які передбачають сортування сміття та заборону на захоронення неперероблених побутових відходів.

Згідно з документом, великогабаритні, ремонтні та небезпечні відходи у складі побутових належить збирати окремо від інших видів, а небезпечні відходи повинні відділяти на етапі збирання чи сортування. Далі їх потрібно передавати спеціалізованим підприємствам, які мають ліцензії на здійснення операцій у сфері поведінки з небезпечними відходами. А термічна обробка (спалювання) побутових відходів дозволена лише на спеціально призначених для цього підприємствах чи об'єктах.

У 2020 р. було утилізовано 82615,7т відходів I – IV класів небезпеки.

Відносно низький відсоток утилізованих та перероблених відходів призводить до надмірного розміщення їх у навколишньому природному середовищі, що в комплексі з не облаштованістю загальносільських сміттєзвалищ відповідно до вимог санітарно-екологічної безпеки приводить до засмічення та забруднення землі і водних ресурсів.

Виходячи із ситуації, що склалася в зазначеній сфері, одним із пріоритетних напрямів природоохоронної роботи є налагодження діяльності щодо лімітування утворення, розміщення та знешкодження відходів. Окремий розділ з цієї діяльності включено до Комплексної програми з охорони навколишнього природного середовища "Екологія" у Чернівецькій області на 2019-2021 роки

Стан обліку та паспортизації місць видалення відходів (МВВ) (на 01.01.2022 року)

Таблиця 42

№ з/п	Назва адміністративно-територіальної одиниці (область, район)	Кількість непаспортизованих МВВ, од.	Кількість паспортизованих МВВ, од.	Паспортизовано МВВ за звітний період, од.
1	2	3	4	5
1	Чернівецький		104	
2	Вижницький		34	
3	Дністровський		38	
	Усього		176	4

В 2021 році Управлінням екології та природних ресурсів Чернівецької ОДА у сфері поводження з відходами проведена наступна робота:

- Зареєстровано декларації про утворення відходів – 140;
- Розглянуто та затверджено реєстрові картки об'єктів утворення, оброблення та утилізації відходів – 8;
- Розглянуто та затверджено технічні паспорти утворення відходів – 19;

Інформація про площі сміттєзвалищ (полігонів), станом на 01.01.2022

Таблиця 43

№ з/п	Назва одиниці адміністративно-територіального устрою регіону	Площі під твердими побутовими відходами, га
1	2	3
1	Чернівецький район	226,9
2	Вижницький район	18,83
3	Дністровський район	70,9
	Усього	316,63

Суб'єкти підприємницької діяльності, що здійснюють діяльність у сфері поводження з небезпечними відходами на території регіону

Таблиця 44

№ з/п	Назва	Місцезнаходження	Контактні дані (веб-адреса, телефон, електронна пошта)	Спеціалізація (операції та види небезпечних відходів)
1	2	3	4	5
1.	МППП “Еколог Буковини”	58009, м. Чернівці, вул. Винниченка, 46)	(03722) 7-57-72 0504341620	Збирання та зберігання небезпечних відходів. 1. Відходи, що містять як складові або забруднювачі ртуть, сполуки ртуті (у т.ч. відпрацьовані люмінесцентні лампи та прилади, що містять ртуть).
2.	ТОВ “Вторпром”	58000, м. Чернівці, вул. Прутська, 6 (склад для тимчасового зберігання відходів – м. Чернівці, вул. Заводська, 11г)	(03722) 52-48-68 0951405292	Збирання та зберігання небезпечних відходів. 1. Відпрацьовані батареї свинцевих акумуляторів, цілі, чи розламані.
3.	ТОВ “Укрресурси-2011”	03127, м. Київ, вул. Героїв оборони, буд. 9/10, група приміщень №31 (склад для тимчасового зберігання відходів: 59343 Чернівецька обл., Кіцманський р-н, с. Мамаївці, вул. Симоненка, 24)	(044) 235-59-38 (0372) 50-10-52 38(067)-322-66-80	1. Відходи, що містять, як складові або забруднювачі ртуть, сполуки ртуті (у т.ч. відпрацьовані люмінесцентні лампи та прилади, що містять ртуть). 2. Гальванічний шлам та відходи поверхневої обробки металів і пластмас. 3. Гальванічний шлам 4. Відпрацьовані батареї свинцевих акумуляторів, цілі чи розламані. 5. Несортовані відпрацьовані батареї. 6. Відходи і брукт електричних та електронних вузлів, що містять компоненти, такі, як акумуляторні батареї або інші батареї. 7. Летюча зола від енергоустановок, що працюють на вугіллі.

				<p>8. Відпрацьовані нафтопродукти, не придатні для використання за призначенням (у тому числі відпрацьовані моторні, індустріальні масла та їх суміші). Відходи, забруднені нафтопродуктами – промаслені пісок, папір, тирса, ґрунт, ганчір'я, відпрацьовані фільтри).</p> <p>9. Відходи, речовини або вироби, які містять, складаються або забруднені ПХБ, поліхлорованими терфенілами (ПХТ), поліхлорованими нафталанами (ПНХ).</p> <p>10. Шлам бензину, що містить свинець.</p> <p>11. Клінічні та подібні їм відходи, а саме – відходи, що виникають у результаті медичного догляду, ветеринарної чи подібної практики, і відходи, що утворюються у лікарнях або інших закладах під час досліджень, догляду за пацієнтами або при виконанні дослідницьких робіт.</p> <p>12. Відходи виробництва, одержання і застосування біоцидів та фітофармацевтичних препаратів, включно з відходами пестицидів та гербіцидів, які не відповідають стандартам, мають прострочений термін придатності чи не придатні до використання за призначенням.</p> <p>13. Відходи сумішей масло/вода, вуглеводні/вода, емульсії.</p> <p>14. Відходи виробництва, одержання і застосування чорнила, барвників, пігментів, фарб, лаків, оліфи.</p> <p>15. Відходи розчинів кислот чи основ.</p> <p>16. Відходи упаковок та контейнерів (у т.ч. тара з-під пестицидів та агрохімікатів).</p> <p>17. Відходи, які складаються або містять хімічні речовини, що не відповідають специфікації або мають прострочений термін придатності. (збирання, зберігання)</p>
--	--	--	--	---

Суб'єкти підприємницької діяльності, що здійснюють збирання, заготівлю відходів як вторинної сировини

Таблиця 45

№ з/п	Назва	Місце знаходження	Контактні дані (веб-адреса, телефон, електронна пошта)	Спеціалізація (види вторинної сировини)
1	2	3	4	5
1.	ТОВ "Віза-Вторма"	58008 м. Чернівці, вул. Севастопольська, 50-б	т. 52-48-68	Збирання, заготівля макулатури, склобою, відходів полімерних, відходів гумових, матеріалів текстильних, використаної металевої тари.
2.	ТОВ "Чернівцівторсировина"	58000 м. Чернівці, вул. Севастопольська, 4	т. 52-57-18 т. 2526513	Збирання, заготівля макулатури, склобою, відходів полімерних, відходів гумових, матеріалів текстильних, використаної металевої тари.
3.	Фірма Альфа тер Чернівці з 100% іноземним капіталом	58023 м. Чернівці, вул. Лесина, 4	т. 547529 altvater_chernivtsi@veolia-es.com.ua	Збирання, заготівля макулатури, склобою, відходів полімерних, відходів гумових, матеріалів текстильних, використаної металевої тари.
4.	ТОВ "Вторма-Чернівці"	58000 м. Чернівці вул. Коломийська, 9-а	т. 55-84-09	Збирання, заготівля макулатури, склобою, відходів полімерних, відходів гумових, матеріалів текстильних вторинних.
5.	МКП "Чернівціспец-комунтранс"	58000 м, Чернівці, вул. Жасмінна, 4	(0372) 53-04-73	Збирання, заготівля макулатури, склобою, відходів полімерних, відходів гумових, матеріалів текстильних вторинних.
6.	ФОП Кантемір В. В.	58000 м. Чернівці вул. Узбецька, 27, кв. 34		Збирання, заготівля макулатури, склобою, відходів полімерних, відходів гумових, матеріалів текстильних вторинних.
7.	ФОП Качинська Н.М.	58000 м. Чернівці вул. Комарова, 23-25, кв. 65		Збирання, заготівля макулатури, склобою, відходів полімерних, відходів гумових, матеріалів текстильних вторинних.
8.	ПП "Західекогруп"	58000 м. Чернівці вул. Мусоргського, 4	58-43-48	Збирання, заготівля макулатури, склобою, відходів полімерних, відходів гумових, матеріалів текстильних, використаної металевої тари.
9.	КП Сторожинецької міської ради "Карп еко 2010"	59000 Чернівецька обл., м.Сторожинець, вул. Б. Хмельницького, 18	037352-12-44, 037352-28-39, 037352-24-46	Збирання, заготівля макулатури, склобою, відходів полімерних, відходів гумових, матеріалів текстильних вторинних.

10.	Хотинська районна спілка споживчих товарів	59000 Чернівецька обл., м. Хотин, вул. Свято-Покровська, 40-а		Збирання, заготівля макулатури, склобою, відходів полімерних, відходів гумових, матеріалів текстильних вторинних.
11.	Чернівецьке учбово-виробниче підприємство №2 "Реабілітант" Чернівецького учбово-виробничого об'єднання українського товариства сліпих	58000 м. Чернівці, пров. Ентузіастів, 5	(0372) 273663	Збирання, заготівля макулатури, склобою, відходів полімерних.
12.	ПП «Дасор»	м. Чернівці, вул. Ярослава Мудрого 35 (територія Хімзаводу)	0503775977	Збирання, заготівля брухту кольорових, чорних металів, утилізація авто
13.	Пункт приймання металобрухту від ТОВ «Вторчермет» (м. Чернівці, вул. Героїв Майдану, буд. 20)	м. Заставна, вул. Бажанського, 111	0501917001	Приймання металобрухту чорних та кольорових металів
14.	ПП Бойчук Мирослав Васильович	м. Заставна, вул. Транспортна, 3	0977769973	Приймання макулатури з метою виробництва туалетного паперу
15.	ПП Колеснік Василь Миколайович	м. Заставна, вул. Бажанського, 43	0508000329	Приймання пластику та скла
16.	ТОВ «Укрполімет» м. Суми, проспект Курський, 105, офіс 2	Кіцманський р-н, смт. Лужани, вул. Прутська, 1 вул. Заводська, 32	0503416804	Приймання брухту кольорових металів Приймання брухту чорних металів
17.	ТОВ «Укро-Євро-СБ» Хмельницька обл, м. Камянець-Подільський, Голосківське шосе	м. Кіцмань, вул. Механізаторів, 18а	(03949)27171	Приймання брухту чорних металів
18.	ПП Беженар Микола Васильович	Смт, Кельменці, вул. О. Паламаря, 9		Приймання макулатури

3 Транскордонне перевезення небезпечних відходів

Контроль за транскордонним перевезенням вантажів у тому числі небезпечних відходів здійснювався працівниками Державної екологічної інспекції Карпатського округу.

Одним із пріоритетних завдань Державної екологічної інспекції є забезпечення контролю за додержанням норм і вимог чинного природоохоронного законодавства під час переміщення через митний кордон України транспортних засобів та вантажів, а також попередження незаконного ввезення, вивезення або транзиту територією України вантажів, що містять промислову сировину, відходи виробництва, хімічні сполуки, токсичні хімічні, радіоактивні та інші небезпечні для навколишнього природного середовища і здоров'я людей речовини, пестициди та агрохімікати.

Робота Державної екологічної інспекції Карпатського округу і надалі буде спрямована на реалізацію державної екологічної політики, здійснення контролю за додержанням вимог природоохоронного законодавства та на забезпечення екологічної безпеки території області.

6 Державна політика та заходи у сфері поводження з відходами

З метою впорядкування поводження з відходами в області двічі на рік проводяться місячники по благоустрою населених пунктів та їх санітарної очистки, прийнято ряд розпоряджень щодо упорядкування діючих звалищ побутових відходів та ліквідації несанкціонованих звалищ відходів. Працівниками ДЕІ Карпатського округу здійснено перевірки населених пунктів області на предмет дотримання природоохоронного законодавства органами місцевого самоврядування і місцевої влади при поводженні з відходами.

Протягом звітного періоду у сфері поводження з відходами здійснено 236 перевірок, в тому числі: 157 перевірок – у сфері поводження з промисловими відходами, 75 перевірок – у сфері поводження з побутовими відходами та 4 перевірки - у сфері поводження з пестицидами та агрохімікатами. За виявлені порушення вимог природоохоронного законодавства до адмінвідповідальності притягнуто 228 осіб на загальну суму 87,125 тис.грн.

Робота Державної екологічної інспекції Карпатського округу і надалі буде спрямована на реалізацію державної екологічної політики, здійснення контролю за додержанням вимог природоохоронного законодавства та на забезпечення екологічної безпеки території області.

З метою створення умов для ефективного використання побутових відходів як енергоресурсу та впровадження роздільного збирання твердих побутових відходів, комплексної переробки і утилізації ресурсоцінних компонентів на початок 2021 року у 39 населених пунктах області забезпечено роздільне збирання побутових відходів.

Впровадження роздільного збирання ресурсоцінних компонентів твердих побутових відходів (ТПВ)

Таблиця 46

№ з/п	Найменування населеного пункту	Загальна кількість мешканців у населеному пункті, тис. осіб	Населення, яке охоплено роздільним збиранням побутових відходів		Рік запровадження роздільного збирання ТПВ	Загальний об'єм ТПВ, що утворюється у населеному пункті, тис. м ³ на рік	Об'єм ресурсоцінних компонентів побутових відходів, що збираються роздільним методом, тис. м ³ на рік	Кількість контейнерів для роздільного збирання за видами окремих компонентів	Перелік компонентів ТПВ, які збираються окремо, та їх обсяги
			тис. осіб	%					
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1.	Чернівецький район	655,6	228,3	35	2011	757,9	0,43	1424	макулатура, поліетилен, скло, метал, ПЕТ-пляшка
2.	Вижницький район	91,0	4,3	4,7	2016	19,7	облік не ведеться	74	ПЕТ-пляшка, макулатура, скло,
3.	Дністровський район	157,8	15,8	10	2015	78,2	облік не ведеться	88	ПЕТ-пляшка, макулатура

9. Екологічна безпека

1 Екологічна безпека як складова національної безпеки

Природоохоронна робота в області спрямовується насамперед на забезпечення екологічної безпеки для життєдіяльності населення, яка здійснюється з врахуванням конкретної екологічної обстановки, техногенного навантаження на природні ресурси.

Екологічна безпека в області розглядається як невід'ємна складова її національно-економічного розвитку. Ситуація в області в 2021 р., в порівнянні з попередніми роками, дещо поліпшилася, але викликає стурбованість. Причиною є моральна і фізична зношеність обладнання техногенних об'єктів та відсутність необхідних коштів для їх модернізації.

Найбільшими техногенними забруднювачами навколишнього природного середовища в області є підприємства житлово-комунального господарства та переробної промисловості, зокрема харчової. Основна причина — відсутність на ряді цих підприємств необхідних очисних споруд, незадовільний стан експлуатації наявних очисних споруд, їх перевантаження та повний вихід окремих з них з ладу. У зв'язку з відсутністю фінансування, будівництво нових, реконструкція та розширення існуючих здійснюється повільно.

Через неефективно працюючі очисні споруди в містах та селах області стічні води попадають в транскордонні річки Черемош, Сірет і Дністер.

Серед наявних небезпечних відходів значну частку зайняли:

Відпрацьовані оливи – 32,2 т, відходи акумуляторів і батарей – 10,2 т, відходи від медичної допомоги та біологічні – 18 т, непридатне обладнання – 7,3 т.

На погіршення стану екологічної обстановки в області в значній мірі впливають зростання контрастності гідрометеорологічних умов. Сильні похолодання і значні снігопади та хуртовини в зимовий період, налипання мокрого снігу, ожеледь, дощові паводки на річках Прут, Черемош і Дністер у весняну і осінню пори року, висока температура та можливість лісових пожеж протягом літа породжують напружену ситуацію і негативні екологічні явища.

2. Об'єкти підвищеної небезпеки

Перелік екологічно небезпечних об'єктів

Таблиця 47

№ з/п	Назва екологічно небезпечного об'єкту	Вид економічної діяльності	Відомча належність (форма власності)	Примітка
1	2	3	4	5
1	Дністровське водосховище	Вироблення електроенергії, водозабезпечення та риборозведення	Держводагенство України та Міністерство енергетики та вугільної промисловості України	
2	КП "Чернівціводоканал"	Очищення стічних вод	Чернівецька міська Рада	
3	Полігон твердих побутових відходів м. Чернівці	Розміщення твердих побутових відходів	Чернівецька міська Рада	
4	Газопровід Угерсько-Івано-Франківськ-Чернівці	Транспортування природного газу	Державне підприємство "Укртрансгаз"	

Основну частину екологічно небезпечних об'єктів області становлять підприємства енергетики та житлово-комунального господарства. На території області налічується 453 потенційно-небезпечні об'єкти. (у 2020 році – 188).

Для мінімізації негативного впливу екологічно-небезпечних об'єктів на довкілля та здоров'я населення, посилюється державний екологічний контроль за діяльністю цих об'єктів. Двічі на рік, а при необхідності і частіше, здійснюються перевірки дотримання на цих об'єктах вимог природоохоронного законодавства з відповідним впровадженням конкретних практичних заходів для попередження забруднення.

Однак одними адмінзаходами становище в екологічній сфері корінним чином не поліпшити. Для цього потрібні відповідні інвестиції.

3 Радіаційна безпека

Стан радіоактивного забруднення території адміністративно-територіальної одиниці

В екологічному стані об'єктів, розміщених на території області, особливих змін в 2021 році не відбулося. Морально і фізично зношене обладнання, недостатня кількість коштів на здійснення природоохоронних заходів продовжують визначати ситуацію на цих об'єктах. Випадків радіаційної небезпеки та порушень правил поведінки з небезпечними речовинами на об'єктах в 2021 р. не виявлено.

У 2021 році Чернівецьким обласним центром контролю та профілактики хвороб МОЗ України дослідження ґрунтів на вміст радіонуклідів цезію – 137 та стронцію – 90 не проводився.

За даними Центральної геофізичної обсерваторії Держкомгідромету України середньорічні концентрації радіонуклідів у приземній смугі повітря становлять 2,3 Бк/м² при середньому гамма-фоні 14 мкР/год.

У відібраних пробах води з річок Дністер, Прут, Сірет вміст радіонуклідів цезію 137 за останні роки істотно не змінився.

Узагальнюючи стан радіаційної безпеки в Чернівецькій області, можна зробити наступний висновок: протягом 2021 року загальний радіаційний стан області не погіршився, про що свідчать висновки обстежень відповідно до програми регіонального радіомоніторингу. Радіаційний стан на території адміністративних районів області наведений нижче у таблиці

Забруднення території техногенними та техногенно-підсиленими джерелами природного походження

Таблиця 48

№ з/п	Назва адміністративної територіальної одиниці (область,	Кількість населення, тис. осіб	Радіаційний фон на території, мкЗв/год	Питома активність забруднюючих радіонуклідів,				
				цезій-137 (техногенний)	стронцій-90 (техногенний)	радій (природний)	торій (природний)	калій (природний)
1	2	3	4	5	6	7	8	9
1	Чернівецький	648,7	0,011-0,019					
2	Вижницький	89,6	0,010-0,015					
3	Дністровський	152,2	0,009-0,016					

Питома активність забруднюючих радіонуклідів Cs^{137} та Sr^{90} не перевищувала встановлених допустимих значень.

Використання джерел іонізуючого випромінювання (ДІВ)

Таблиця 49

№ з/п	Власник ДІВ	Адреса власника ДІВ	Кількість ДІВ (шт.)
1	2	3	4
1	Комунальна установа "Чернівецький обласний клінічний онкологічний диспансер	м. Чернівці, вул. Героїв Майдану, 242	2
2	Чернівецький національний університет ім. Ю.Федьковича	58012, м. Чернівці, вул. Коцюбинського, 2	3
3	ТОВ "Машзавод"	58023, м. Чернівці, вул. Прутська, 16	2
4	Чернівецька митниця	58000, м. Чернівці, вул. Руська, 248 М	2

Всі обладнання використовуються за призначенням та у відповідності з вимогами радіаційної безпеки.

Поводження з радіоактивними відходами

На території Чернівецької області радіаційно-небезпечних об'єктів (атомні електростанції, підприємства з виготовлення і переробки ядерного палива, підприємства поховання радіоактивних відходів, науково-дослідні організації, які працюють з ядерними реакторами, ядерні енергетичні установки на об'єктах транспорту та ін.) немає.

Стан радіаційної безпеки у зоні відчуження і зоні безумовного (обов'язкового) відселення

7 Тимчасово окуповані території

8 Державна політика та заходи з забезпечення екологічної безпеки

З метою забезпечення екологічної безпеки при поводженні з небезпечними хімічними речовинами проводилось лімітування господарської діяльності підприємств, пов'язаної з використанням небезпечних хімічних речовин. Регулярно здійснювались перевірки з питань дотримання встановлених правил поводження з ними, видавались приписи щодо усунення виявлених недоліків. Аварій під час поводження з небезпечними хімічними речовинами та відходами протягом 2021 року не було.

На даний час непридатні до використання пестициди та агрохімікати на території області відсутні.

10. Промисловість та її вплив на навколишнє природне середовище

1. Структура та обсяги промислового виробництва

Індекси промислової продукції за основними видами діяльності (відсотків)

Таблиця 50

	Код за КВЕД-2010	Грудень 2021 до		2021 до 2020	Довідково: 2020 до 2019
		листопада 2021	грудня 2020		
Промисловість	В+С+D	107,3	100,1	96,1	85,9
Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	В	62,9	69,7	112,3	97,0
Переробна промисловість з неї	С	111,0	102,4	95,3	79,9
виробництво харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів	10-12	88,0	109,8	88,7	90,8
текстильне виробництво, виробництво одягу, шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів	13-15	105,2	131,8	98,9	64,3
виготовлення виробів з деревини, виробництво паперу та поліграфічна діяльність	16-18	90,7	80,8	96,1	77,4
виробництво коксу та продуктів нафтоперероблення	19	–	–	–	–
виробництво хімічних речовин і хімічної продукції	20	85,7	128,7	115,3	76,9
виробництво основних фармацевтичних продуктів і фармацевтичних препаратів	21	к	к	к	к
виробництво гумових і пластмасових виробів, іншої неметалевої мінеральної продукції	22, 23	106,5	83,4	101,6	101,9
металургійне виробництво, виробництво готових металевих виробів, крім машин і устаткування	24, 25	137,2	45,3	59,1	103,2
машинобудування	26-30	126,4	149,8	103,0	67,0
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	D	104,2	97,8	96,5	105,5

Символ (к) – дані не оприлюднюються з метою забезпечення виконання вимог Закону України "Про державну статистику" щодо конфіденційності статистичної інформації.

У 2021р. порівняно із 2020р. індекс промислової продукції становив 96,1%, у т.ч. у добувній промисловості та розробленні кар'єрів – 112,3%, переробній – 95,3%, постачанні електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря – 96,5%.

2 Вплив на навколишнє середовище
Гірничодобувна промисловість
Металургійна промисловість
Хімічна на нафтохімічна промисловість
Харчова промисловість

Загальна кількість суб'єктів підприємницької діяльності, що здійснюють викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря у 2021 році 127 од. (у 2020 році - 141 од.). Всього цими підприємствами було викинуто 1,66 тис. т забруднюючих речовин від стаціонарних джерел (у 2020 році 1,8 тис. т).

Викиди основних забруднюючих речовин та діоксиду вуглецю
у атмосферне повітря у 2021 році

Таблиця 51

	Обсяги викидів	2021 % до 2020
Усього, т	1667,6	95,0
у тому числі		
метали та їх сполуки	0,4	86,2
з них		
свинець	0,0	100,0
мідь	0,0	100,0
нікель	0,0	75,0
хром	0,0	108,3
цинк	0,0	90,0
арсен	0,0	112,5
метан	88,1	109,6
неметанові леткі органічні сполуки	532,1	130,0
оксид вуглецю	338,9	101,1
діоксид та інші сполуки сірки	132,6	67,4
з них		
діоксид сірки	123,8	66,6
сполуки азоту	267,6	96,4
з них		
діоксид азоту	234,2	96,5
оксид азоту	3,4	116,5
аміак	28,1	91,0
речовини у вигляді твердих суспендованих частинок	304,0	67,8
стійкі органічні забруднювачі	–	–
з них		
поліароматичні вуглеводні (ПАВ)	–	–
інші	3,9	48,8

Крім того, діоксид вуглецю, млн. т	0,1	98,3
------------------------------------	-----	------

У 2021 році скинуто всього зворотних вод – 38,6 млн. м³ (у 2020 році – 41,46 млн. м³). У 2021 році скинуто у поверхневі водні об'єкти – 38,33 млн. м³ (у 2020 році – 41,14 млн. м³). Забруднених вод скинуто у 2021 році – 1,375 млн. м³ (у 2020 році – 1,697 млн. м³).

3 Державна політика та заходи з екологізації промислового виробництва

Економічна криза обумовила спад промислового виробництва, що спричинило за собою скорочення обсягів споживання ресурсів і зменшення викидів шкідливих речовин. Але темпи зниження споживання ресурсів у порівнянні з темпами спаду обсягів виробництва промислової продукції значно менші. Це зв'язано з експлуатацією застарілого устаткування, його зносом, із загальним технологічним руйнуванням виробництва.

Зростаюча інтенсивність експлуатації природних ресурсів і криза в економіці, що супроводжуються підвищенням частки застарілих технологій і устаткування, зниженням рівня модернізації і відновлення основних фондів, збільшують ризик виникнення техногенних катастроф, вимагають розробки оптимальної еколого-економічної стратегії подальшого розвитку господарства, що розширить можливості керування рівнем техногено-екологічної безпеки.

Не дивлячись на обмеженість у фінансових ресурсах окремими промисловими підприємствами області впроваджуються у виробництво нові технології, наукові розробки.

У 2017 році на території області створено перший індустріальний парк – «Новодністровськ», функціональним призначенням якого є приладобудування, виробництво продукції легкої промисловості, переробка сільськогосподарської продукції. На сьогодні, тривають заходи щодо розбудови індустріального парку, зокрема заплановано реалізувати проєкт «Будівництво мереж водопостачання, водовідведення та зливових стоків до індустріального парку Новодністровськ». Газова магістраль, електромережі та дороги вже є безпосередньо на території парку. Проєкт будівництва індустріального парку передбачає розміщення сучасних виробництв із широким застосуванням комп'ютерно-інтегрованих технологій, отримання за рахунок втілення енергоощадних технологій додаткової економії не менш ніж 30% поточного рівня витрат. Планується створити понад 800 робочих місць.

На Буковині з'являться два індустріальні парки. Один функціонувати у Хотині, другий - на земельній ділянці у селі Сербичани та Романківці.

На Сокирянщині діятиме індустріальний парк "Енергії Буковини", який визначено на межі двох населених пунктів: Сербичани та Романківці, на земельних ділянках комунальної власності загальною площею трохи більше 15 га. Основними галузями, які будуть представлені на місцевості, визначено деревообробку, переробку та зберігання зернових, зернобобових та фруктово-ягідної сировини, логістичні майданчики, альтернативну енергетику та інноваційну складову. За сприятливих обставин, індустріальний парк почне

частково функціонувати з 2026 року, а на повну потужність запрацює в 2029-2030 році.

Індустріальний парк "Хотин Invest", площа 13,7244 га. Спеціалізація — текстильна та деревообробна промисловість. Майданчик має вигідне логістичне розташування: на перетині автомагістралі Н-03 Житомир–Чернівці (частина Європейського автомобільного маршруту Е85) та Т2610, який з'єднує м. Хотин із пунктом перетину кордону з Республікою Молдова у с. Мамалига.

На території Чернівецької області діє 2 міні-ГЕС ЗЕА "Новосвіт" в с.Яблуниця та с.Сарата Путильського району, що виробляє електроенергію з відновлюваних джерел енергії. З метою реалізації проєктів виробництва енергії з відновлювальних джерел Державне агентство з енергоефективності та енергозбереження України розробило Інтерактивну карту на допомогу інвестору у сфері відновлювальної енергетики, що включає в себе земельні ділянки, на яких можливо розмістити об'єкти відновлювальної енергетики, електричні підстанції розподільчих мереж напругою від 27,5 кВ до 150 кВ та їх потужності, а також можливі точки підключення об'єктів відновлювальної енергетики до об'єднаної енергетичної системи України за пропозиціями енергопостачальних компаній. До Інтерактивної карти включено 27 земельних ділянок Чернівецької області на яких можна розмістити об'єкти відновлювальної енергетики та електричні підстанції.

11. Сільське господарство та його вплив на навколишнє природне середовище

1 Тенденції розвитку сільського господарства

У сфері агропромислового комплексу основна робота була спрямована на забезпечення виконання завдань щодо розвитку сільськогосподарського виробництва, завершення реформування аграрного сектора, створення ринкової інфраструктури на селі, стабільного забезпечення населення необхідними продуктами харчування.

Підсумовуючи результати роботи агропромислового комплексу області за останні три роки, потрібно відзначити, що в галузі відбулися позитивні зрушення щодо нарощування обсягів виробництва валової продукції сільського господарства та окремих її видів, вдосконалення соціально-економічних відносин, модернізації технологічних процесів.

Індекс сільськогосподарської продукції у 2021р. порівняно з 2020р., за попередніми даними, становив 109,2%, у т.ч. у сільськогосподарських підприємствах – 119,1%, у господарствах населення – 105,6%.

Традиційно на Буковині пріоритетною галуззю сільського господарства є рослинництво. Основними культурами, що вирощуються в області, є зернові та технічні культури.

Індекс продукції рослинництва у 2021р. порівняно з 2020р., за попередніми даними, становив 116,3%, індекс продукції тваринництва – 92,2%.

2 Вплив на навколишнє середовище

Внесення мінеральних і органічних добрив на оброблювальні землі та під багаторічні насадження

Внесення мінеральних добрив під урожай с/г культур¹ 2021 року

Таблиця 52

	Площа, оброблена мінеральними добривами		Обсяг унесених мінеральних добрив, т					Обсяг унесених мінеральних добрив (у діючій речовині) у розрахунку на 1 га, кг	
	га	у % до уточненої посівної площі	у фізичній масі	у діючій речовині			уточненої посівної площі	площі, обробленої добривами	
				усього	у тому числі за видами				
					азот (N)	фосфор (P)	калій (K)		
Під урожай звітного року	88242,10	88,4	32003,9	12773,2	8074,2	2752,7	1946,4	128	145
Культури сільськогосподарські	87668,69	89,3	31690,7	12636,7	7984,4	2726,7	1925,6	129	144
Культури зернові та зернобобові	38054,28	92,0	15246,3	6431,2	4600,3	1079,6	751,3	155	169
у тому числі									
пшениця	18939,82	93,8	8450,7	3194,2	2427,3	452,5	314,4	158	169
кукурудза	15000,35	92,4	5416,8	2704,8	1788,5	535,1	381,2	167	180
Культури технічні	49073,41	88,8	16321,8	6140,5	3355,7	1630,3	1154,6	111	125
у тому числі									
соя	22181,19	82,9	3066,7	1319,7	798,3	325,6	195,7	49	59
ріпак і кольза	9720,70	90,9	5022,3	2033,0	1417,5	295,8	319,7	190	209
соняшник	15912,02	96,3	7325,2	2279,9	858,9	928,2	492,8	138	143
бурак цукровий (фабричний, маточний та на насіння)	к	к	к	к	к	к	к	к	к

Коренеплоди та бульбоплоди, культури овочеві та баштанні продовольчі	49,00	55,4	43,9	23,8	10,2	6,7	6,9	269	486
у тому числі									
коренеплоди та бульби їстівні з високим вмістом крохмалю та інуліну	42,00	89,4	34,5	19,1	7,8	5,6	5,7	406	454
культури овочеві відкритого ґрунту (включаючи маточні та на насіння)	к	к	к	к	к	к	к	к	к
Культури кормові (включаючи маточні та на насіння)	492,00	34,1	78,7	41,3	18,2	10,2	12,9	29	84
Культури багаторічні	573,41	33,8	313,2	136,5	89,8	25,9	20,8	80	238

Внесення органічних добрив під урожай сільськогосподарських культур¹ 2021 року

Таблиця 53

	Площа, оброблена органічними добривами		Обсяг унесених органічних добрив, т						Обсяг унесених органічних добрив у розрахунку на 1 га, кг	
	га	у % до уточненої посівної площі	усього	у тому числі за видами					уточненої посівної площі	площі, обробленої добривами
				гній тварин сільськогосподарських	послід птиці свійської	мул і сапропель	торф та його субстрати	інші органічні добрива		
Під урожай звітного року	2809,14	2,8	36090	21034	4486	–	345	10225	361	12847
Культури сільськогосподарські	2474,67	2,5	35658	20934	4486	–	130	10108	363	14409
Культури зернові та зернобобові	1316,02	3,2	28642	19034	929	–	126	8553	692	21764
у тому числі										
пшениця	393,43	1,9	657	100	261	–	126	170	33	1671
кукурудза	757,59	4,7	27146	18796	500	–	–	7850	1672	35832
Культури технічні	1140,65	2,1	6989	1873	3557	–	4	1555	126	6127
у тому числі										
соя	560,22	2,1	4968	1828	1622	–	–	1518	186	8868

ріпак і кольза	к	к	к	–	к	–	–	–	к	к
соняшник	535,80	3,2	1998	45	1916	–	–	37	121	3729
буряк цукровий (фабричний, маточний та на насіння)	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
Коренеплоди та бульбоплоди, культури овочеві та баштанні продовольчі	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
у тому числі										
коренеплоди та бульби їстівні з високим вмістом крохмалю та інуліну	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
культури овочеві відкритого ґрунту (включаючи маточні та на насіння)	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
Культури кормові (включаючи маточні та на насіння)	к	к	к	к	–	–	–	–	к	к
Культури багаторічні	334,47	19,7	432	100	–	–	215	117	254	1291

¹ По підприємствах, які мають у власності та/або користуванні 200 гектарів сільськогосподарських угідь і більше та/або більше 5 гектарів посівних площ під овочами відкритого та/або закритого ґрунту та/або баштанними культурами
Символ (к) – дані не оприлюднюються з метою забезпечення вимог Закону України “Про державну статистику” щодо конфіденційності статистичної інформації.

У 2021 році в с/г підприємствах внесено 32003,9 т. мінеральних добрив у фізичній масі, 36090 т. – органічних.

Для покращення родючості ґрунтів та забезпечення їх органічними добривами після збирання ранніх зернових культур висіваються сидеральні культури.

Серйозну потенціальну небезпеку навколишньому середовищу, передусім землям, культурним рослинам, а через них і людям завдає інтенсивна хімізація землеробства, в тому числі широке застосування сільськогосподарськими підприємствами пестицидів.

Шкідники та хвороби загрожують культурним рослинам протягом усього періоду їхнього росту і розвитку. Великих втрат врожаю завдають бур'яни, які краще пристосовуються до виживання у конкуренції за життєвий простір, ніж культурні рослини.

Система захисту сільськогосподарських культур від шкідливих організмів становить досить складний технологічний процес і здійснюється послідовним проведенням комплексу заходів направленим на створення необхідних умов для росту і розвитку рослин. Агротехнічні заходи мають профілактичне значення і є першочерговими, обов'язковими в системі, які проводяться незалежно від прогнозованого ступеня загрози поширення шкідників, хвороб та бур'янів. Не слід забувати про використання стійких проти шкідників і хвороб сортів, а також виконання інших організаційних заходів. При масових розмноженнях шкідників та для попередження ураження рослин хворобами слід застосовувати дозволені хімічні чи біологічні засоби захисту.

Щорічно сільськогосподарськими товаровиробниками області усіх форм власності та господарювання проводиться ряд заходів, спрямованих на недопущення поширення та розвитку шкідливих організмів, збереження і підвищення ефективності природних популяцій корисних організмів. Серед них - ведення сівозмін, використання приваблюючих посівів, стійких сортів, систем обробітку ґрунту, добрив, тощо.

Питання безпеки рослинної продукції, зокрема плодів та овочів, перебуває на постійному контролі спеціалістів управління агропромислового розвитку облдержадміністрації та підвідомчих спеціалізованих установ. В системі державної служби захисту рослин якість продукції на залишкову кількість пестицидів контролює Тернопільська міжобласна контрольнотоксикологічна лабораторія та лабораторія Чернівецької філії ДУ “Держґрунтоохорона” ДУ “Інститут охорони ґрунтів України”. Спеціалістами обласної та районних інспекцій захисту рослин постійно відбираються на направляються на дослідження зразки овочів, фруктів, а також робочого розчину пестицидів, яким обробляються плодоовочеві культури та ґрунту з оброблених площ.

Використання пестицидів
Застосування пестицидів під урожай с/г культур¹ 2021 року

Таблиця 54

	Площа, оброблена пестицидами		Обсяг унесених пестицидів, кг						Обсяг унесених пестицидів у розрахунку на 1 га, кг	
	га	у % до уточненої посівної площі	усього	у тому числі за видами					уточненої посівної площі	площі, обробленої добривами
				фунгіциди та бактерициди	гербициди	інсектициди та акарициди	регулятори росту рослин	інші засоби захисту рослин		
Під урожай звітного року	88197,08	88,3	174365	43009	118213	6383	6182	578	1,747	1,977
Культури сільськогосподарські	87436,73	89,1	154624	26856	115612	5650	6018	488	1,576	1,768
Культури зернові та зернобобові	37039,48	89,6	55030	11497	36001	2370	4758	404	1,330	1,486
у тому числі										
пшениця	18438,13	91,3	26097	10072	10367	1271	4041	346	1,292	1,415
кукурудза	14624,24	90,1	23300	64	22237	852	147	–	1,435	1,593
Культури технічні	49784,25	90,1	98175	15359	78206	3267	1259	84	1,777	1,972
у тому числі										
соя	23181,03	86,6	45751	3083	41413	1168	3	84	1,710	1,974
ріпак і кольза	9520,70	89,1	16317	6001	8084	1275	957	–	1,526	1,714
соняшник	15819,02	95,8	32032	4381	26588	763	300	–	1,939	2,025
буряк цукровий (фабричний, маточний та на насіння)	к	к	к	к	к	к	–	–	к	к
Коренеплоди та бульбоплоди,	к	к	к	–	к	к	–	–	к	к

культури овочеві та баштанні продовольчі										
у тому числі										
коренеплоди та бульби їстівні з високим вмістом крохмалю та інуліну	к	к	к	–	к	к	–	–	к	к
культури овочеві відкритого ґрунту (включаючи маточні та на насіння)	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
Культури кормові (включаючи маточні та на насіння)	578,00	40,1	1370	–	1368	2	–	–	0,951	2,370
Культури багаторічні	760,35	44,8	19743	16154	2601	734	164	90	11,628	25,966

¹ По підприємствах, які мають у власності та/або користуванні 200 гектарів сільськогосподарських угідь і більше та/або більше 5 гектарів посівних площ під овочами відкритого та/або закритого ґрунту та/або баштаними культурами

Символ (к) – дані не оприлюднюються з метою забезпечення вимог Закону України “Про державну статистику” щодо конфіденційності статистичної інформації.

Зрошення та осушення земель

Меліорація земель разом з іншими агротехнічними і науково-обґрунтованими заходами відіграє надзвичайно важливу роль у забезпеченні населення продуктами сільськогосподарського виробництва та підвищенні його загального добробуту. Особливо це актуально для Чернівецької області, де на душу населення в середньому припадає лише 0,53га сільгоспугідь, в тому числі 0,38га орної землі. Зокрема, це стосується Буковинського Передкарпаття, що характеризується розвитком горбисто-грядового, структурно-ерозійного рельєфу з активними сучасними екзогенними процесами. Також, використання земель в умовах передгір'я Чернівецької області ускладнюється ще й дрібноконтурністю полів, густою гідрографічною сіткою та перезволоженням ґрунтів.

За підрахунками спеціалістів в області близько 190 тис. га перезвожених земель, або майже третина сільськогосподарських угідь краю. Заболоченість земель в області складає майже 22%. Потребують осушенню 77 тис. га. Припинення будівництва та реконструкції осушувальних систем негативно впливає на продуктивність сільськогосподарських угідь, що особливо помітно в передгірній та гірській зонах. За умовами рельєфу, ґрунтового покриву та клімату ці зони одні з найскладніших в області.

Слід мати на увазі, що разом з дренажними водами, які скидаються в меліоративні системи, при водовідведенні виносяться біогенні речовини, пестициди та інші хімічні сполуки, які надають шкідливий вплив на природні води, конструктивно впливають на якість вод. Після проведення осушення в річковому стоці підвищується частка підземного живлення.

Меліоровані землі являються регулятором вологи. Після меліорації збільшується акумулятивна здатність осушувальних земель. Зниження рівнів ґрунтовних вод приводить до росту зони аерації, яка і є акумулятором вологи. Важливими природоохоронними заходами під час проведення меліоративних робіт є регулювання водно-повітряного режиму ґрунтів на осушувальних землях, водозахисні заходи, охорона підземних та поверхневих вод від забруднення, ґрунтозахисні протиерозійні та лісозахисні заходи, охорона флори та фауни.

Тенденції в тваринництві

Ніяка інша галузь громадського виробництва не пов'язана так з використанням природних ресурсів, як сільське господарство. Адже праця хлібороба і тваринника - це по суті використання природи, навколишнього природного середовища для задоволення потреб людини. Тваринницький комплекс у сучасних умовах продовжує бути забруднювачем земель та інших елементів навколишнього середовища, а саме: відходами та стічними водами тваринницьких комплексів і ферм та птахофабрик.

В області налічується 4 племінних господарства для вирощування високопродуктивних порід молочних корів, 3 - м'ясних корів, 5 - свиней, 6 - овець, 1 - коней та 2 племінних господарства з вирощування риби. Дані племінні підприємства забезпечують потреби області в племінному молодняку.

Основними виробниками тваринницької продукції, як і рослинницької, залишаються господарства населення. На 01.02.2022 року у господарствах населення налічувалось 65,1 тис. голів великої рогатої худоби, що складає 80% до аналогічного періоду 2020 року. На підприємствах області – 5,7 тис. голів ВРХ – відповідно 95%.

Ситуація в тваринницькій галузі залишається складною та напруженою. В області і надалі скорочується поголів'я. Це в свою чергу впливає на зменшення виробництва продукції тваринництва. Тваринництво стає нерентабельним та економічно не вигідним через зростання собівартості виробництва продукції, спричинене здороженням основних засобів виробництва, кормів та енергоносіїв. І це є основною проблемою.

Наявність поголів'я сільськогосподарських тварин та птиці в різних категоріях господарств станом на 01.02.2022 (тис.голів)

Таблиця 55

	Тис. голів	У % до 2021
Господарства усіх категорій		
Велика рогата худоба	70,8	94,7
у т.ч. корови	46,1	96,3
Свині	105,4	73,4
Вівці та кози	42,0	100,8
Птиця свійська	3073	96,9
Підприємства		
Велика рогата худоба	5,7	102
у т.ч. корови	2,4	109,4
Свині	28,6	46,6
Вівці та кози	3,5	123,5
Птиця свійська	793,7	90,1
Господарства населення		
Велика рогата худоба	65,1	94,1

у т.ч. корови	43,7	95,6
Свині	76,8	93,5
Вівці та кози	38,5	99,1
Птиця свійська	2279,8	99,5

Виробництво продукції тваринництва

Таблиця 56

	Виробництво продукції тваринництва		
	м'ясо (у забійній масі), тис. т	молоко, тис. т	яйця, млн. шт
2019	40,8	259,8	347,9
2020	64,8	248,0	344,1
2021	58	235,8	279,5

При вирішенні питань розміщення тваринницьких комплексів, вибору систем обробки та використання відходів тваринництва фахівці виходили з того, що провідні компоненти навколишнього середовища - атмосферне повітря, ґрунт, водойми - практично невичерпні з екологічної точки зору. Проте досвід експлуатації перших побудованих тваринницьких комплексів свідчив про інтенсивне забруднення об'єктів навколишнього середовища та несприятливому їх впливі на умови проживання населення. У зв'язку з цим охорона навколишнього середовища від забруднення, профілактика інфекційних, інвазійних та інших захворювань людей та тварин пов'язані з реалізацією заходів щодо створення ефективних систем збору, видалення, зберігання, знезараження і використання гною і гнойових стоків, удосконаленням та ефективною роботою повітряочисних систем, правильним розміщенням тваринницьких комплексів і споруд обробки гною по відношенню до населених пунктів, джерел господарсько-питного водопостачання та іншим об'єктам, тобто з комплексом заходів гігієнічного, технологічного, сільськогосподарського та архітектурно-будівельного профілів.

Розвиток тваринництва на промисловій основі, створення міцної кормової бази, розширення відгінних пасовищ, велика концентрація поголів'я худоби на обмеженій площі, зміна традиційних форм його змісту зумовлюють необхідність використання великої кількості води з річок, озер та інших водних об'єктів, що істотно впливають на стан самих водойм і навколишнього середовища в цілому. Як відомо, промислове тваринництво - один із самих великих водоспоживачів. Санітарно-гігієнічні умови на фермах також в основному підтримуються за допомогою води: для миття тварин, очищення приміщень та їх дезінфекцій, підготовки кормів, миття посуду і апаратури, гідрозмиву гною і т.д. Разом з тим із зростанням споживання води для потреб тваринництва збільшується скидання стічних вод у водойми, в результаті чого

вони забруднюються. Навіть скидання невеликих доз неочищених стічних вод від тваринницьких ферм і комплексів викликає масові замори риби і завдає значної економічної шкоди. Тому інтенсивну і різносторонню дію сільського господарства на навколишнє середовище пояснюється не тільки зростаючим споживанням природних ресурсів, необхідних для безперервного зростання аграрного виробництва, але й утворенням значних відходів і стічних вод від тваринницьких ферм, комплексів, птахофабрик та інших сільськогосподарських об'єктів.

Хімічному і біологічному забрудненню атмосферного повітря в значній мірі сприяють також недостатньо відпрацьовані технології на промислово-тваринницьких комплексах і птахофабриках. Джерелами забруднення атмосфери є приміщення для утримання худоби, відгодівельні майданчики, гноєсховища, біологічні ставки, ставки-накопичувачі стічних вод, поля фільтрації, поля зрошення. У зоні тваринницьких комплексів та птахофабрик атмосферне повітря забруднене мікроорганізмами, пилом, аміаком та іншими продуктами життєдіяльності тварин, часто володіють неприємними запахами (понад 45 різних речовин). Ці запахи можуть поширюватися на значній відстані (до 10 км), особливо від свинокомплексів.

Тваринницькі ферми і комплекси, підприємства, що переробляють сільськогосподарську продукцію, повинні мати необхідні санітарно-захисні зони і очисні споруди, що виключають забруднення ґрунтів, поверхневих і підземних вод, поверхні водозборів водойм і атмосферного повітря. Порушення зазначених вимог призведе до обмежень, призупинення або припинення екологічно шкідливої діяльності сільськогосподарських та інших об'єктів за розпорядженням спеціально уповноважених на те державних органів.

3 Органічне сільське господарство

Станом на 01.01.2022, в Чернівецькій області статус виробника органічної продукції мають 4 підприємства, з яких: ТОВ «ЛІЛАК», ТОВ «СО»ОК», ПП СФ «Інтерагроком», ТОВ «Хелен Фрут».

Згадані сільгосптоваровиробники мають відповідні сертифікати якості на вирощування органічних яблук, груш, слив, горіха грецького та виробництва органічних соків (у т.ч. дієтичних соків, відновлювальних соків), концентратів, пюре, дикоросів, тощо.

Зокрема, **ТОВ «ЛІЛАК»** – український виробник натуральних, екологічно чистих на 100% соків у скляній тарі. Продукція підприємства, яке успішно працює з 2001 року займає значну частину внутрішнього ринку та реалізується в усіх регіонах України, та є лідером із заготівлі, виробництва та реалізації органічного березового соку в Україні (за даними статистики). На підприємстві виробляються й органічні дієтичні та відновлювальні соки, фруктові пюре.

Також підприємства товариства займаються збором дикорослих трав, які використовуються у виробництві соків. Компанія першою серед аналогічних в Україні отримала сертифікат на заготівлю дикорослих продуктів, переробку та маркетинг (експорт/імпорт), сертифікація якого була здійснена згідно з Постановою Ради ЄС №834/2007 та №889/2008 українським органом сертифікації органічного виробництва «Органік Стандарт».

ТОВ «ЛІЛАК» – представник групи компаній, який випускає якісну екологічно чисту продукцію: соки і консервацію виключно в скляній тарі і її реалізує як в Україні так і в Європі та США під власними брендами ГЛИБКОН та SPRING DROPS, брендом спільного використання Алікенд й іншими приватними брендами.

ТОВ «ЛІЛАК» – дипломанти і переможці багатьох престижних конкурсів та виставок, мають ряд нагород за якість продукції, серед яких дипломи АГРО (в різних номінаціях) тощо. Підприємство має унікальне для українського ринку поєднання сертифікатів FSSC22000, Organic и NOP. Починаючи з 2012 року компанія щорічно успішно проходить аудит системи менеджменту безпеки харчових продуктів у відповідності з вимогами схеми сертифікації Food Safety System Certification або FSSC 22000 (орган сертифікації – DQS, Німеччина). Сертифікація підприємства по схемі FSSC 22000 – це підтвердження орієнтації підприємства на виробництво безпечної продукції. Система управління безпечністю харчових продуктів відповідає вимогам міжнародних стандартів ISO 22000:2005 и ISO 22002-1:2009. В 2016 році ТОВ «ЛІЛАК» отримало сертифікат USA National Organic Program (NOP сертифікат) на виробництво органічних соків від Certification of Environmental Standards – GmbH (Ltd.). Орган сертифікації – Certification of Environmental Standards – GmbH (Ltd.) – (код сертифікаційного органу UA-BIO-108) і з того часу продовжує нарощувати виробництво органічних березових соків (з різними добавками).

На 01.01.2022 підприємство ТОВ «ЛІЛАК» сертифіковане Органік Стандарт (стандарт сертифікації – EU, COR, Сертифікат: 21-0533-06-01, діє до: 2022-12-31).

ТОВ «СО”ОК» – виробляє сік яблучний концентрований (неосвітлений), яблучна аромат, сік яблучний концентрований (освітлений), сік яблучний відновлений, концентрований освітлений. На 01.01.2022 підприємство сертифіковане Органік Стандарт (стандарт сертифікації – EU, Сертифікат: 21-0514-05-01, діє до: 2022-12-31).

ПП СФ «Інтерагроком» – вирощує органічну грушу, сливу, яблука та реалізує їх у свіжому вигляді. На 01.01.2022 підприємство сертифіковане Органік Стандарт (стандарт сертифікації – EU, Сертифікат: 21-0903-05-02, діє до: 2022-12-31).

ТОВ «Хелен Фрут» – заготовлює та реалізує свіжі плоди диких яблук та груш, ядро горіху волоського. На 01.01.2022 підприємство сертифіковане

Органік Стандарт (стандарт сертифікації – EU, Сертифікат: 21-1635-01-01, діє до: 2022-12-31).

Інших підприємств, орієнтованих на виробництво органічної тваринницької продукції, зареєстрованих в області наразі немає.

Завдяки попиту, сприятливим умовам для розвитку та державній підтримці, інтерес аграріїв до виробництва такої продукції зростає.

Зокрема, в області перспективним є вирощування різних видів органічних сільськогосподарських та плодово-ягідних культур. Також, в гірських районах області сприятливі умови для розвитку органічного скотарства та бджолярства, а також розглядається можливість виробництва в області дитячого харчування.

4 Державна політика та заходи з екологізації сільського господарства

З метою заохочення сільгоспвиробників до виробництва органічної продукції в області діяла Комплексна програма підтримки розвитку сільського господарства на 2017-2021 роки, розроблена управлінням агропромислового розвитку облдержадміністрації, одним із напрямків якої було часткове відшкодування виробникам органічної продукції вартості послуг із сертифікації. Однак, в 2021 році фінансування даного напрямку не проводилось.

Кабінетом Міністрів України у 2021 році було розширено напрями державної підтримки в АПК. У відповідності до спільних напрацювань профільних асоціацій та депутатів Комітету з питань аграрної та земельної політики був доданий і напрямок державна підтримка виробників органічної сільськогосподарської продукції. Прийняті парламентом зміни до Закону України «Про державну підтримку сільського господарства України» та інших законів України щодо функціонування Державного аграрного реєстру та удосконалення державної підтримки виробників сільськогосподарської продукції» передбачають запуск трьох напрямків держпідтримки виробників органічного виробництва. Зміни передбачають окреме положення стосовно підтримки виробників органічної продукції за трьома напрямками: виділення бюджетних субсидій з розрахунку на одиницю оброблюваних угідь або одну голову ВРХ, відшкодування до 30% вартості витрат на проведення сертифікації органічного виробництва і відшкодування до 30% вартості витрат на придбання, дозволене на використання придбання добрив, насіння, кормів. Постанова Кабінету Міністрів, якою врегульовано питання виробництва в розрізі галузей, дає можливість виробникам долучатися до виробництва органічної продукції, відповідно до європейських стандартів. Як і закон, так і всі нормативно-правові акти розроблені з урахуванням не тільки вимог українського законодавства, але і європейського для того, щоб наші виробники могли працювати, відповідно до українського та європейського законодавства.

Щодо впровадження елементів «більш чистого виробництва» на підприємствах агропромислового комплексу в Чернівецькій області, зазначаємо наступне.

Зокрема, аналіз стану земельних ресурсів, їх відтворювального потенціалу та чистоти, які визначають ефективність сільськогосподарського виробництва показує, що використання нинішніх технологій вирощування сільськогосподарських культур призвело до глибокої деградації ґрунтів. Для вирішення даної проблеми землекористувачі області кілька років поспіль одночасно з традиційним виробництвом на сільськогосподарських підприємствах впроваджують еко-інновації, а саме застосовуються ресурсозберігаючі технології, які значно наукоємніші і передбачають зменшення наполовину обсягів застосування агрохімікатів та потребують освоєння сівозміни. При цьому, урожайність сільгоспкультур практично на рівні традиційних способів. Щорічно агроформуваннями області поряд із традиційним методом проводиться посів сільгоспкультур (зернових і технічних культур) із застосуванням ресурсозберігаючих технологій на площі до 30 тис. га, що складає майже 25% від загальної площі ріллі в сільгосп підприємствах, із них: «No-till» технології – до 11% від загальної площі ріллі, «mini-till» способом – 10% та «strip-till» способом – 5%.

Органічними добривами щорічно удобрюється від 1,5% до 5% посівних площ, і в середньому вноситься по 0,6 т на 1 гектар. Зокрема, для покращення родючості ґрунтів та забезпечення їх органічними добривами, вносять перегній, курячий послід та ін., а також після збирання ранніх зернових культур висівають сидеральні культури.

З метою послаблення пестицидного навантаження, агровиробниками області у 2021 році для боротьби із шкідниками та хворобами сільськогосподарських культур впроваджено біологічний метод на площі 48,1 тис. га, що склало 6,5% всього проведених заходів та використано 48,7 тонн біопрепаратів. В осінньо-зимовий період із застосуванням біометоду проведено захист посівів сільгоспкультур та багаторічних насаджень від мишовидних гризунів на площі 4,2 тис.га (це склало близько 38% проведених заходів). Зокрема, аграрії використовували такі біологічні препарати: Агрібакрер, Актофіт, Акторофіт, Бактородентицид, Фітоцид, Псевдобактерін 2, Фіто Доктор, Сезар, Планриз БТ, Планриз М, Оптімайз, Казумін, Гаупсін, Триховіт, Сезар та ін.).

Для власного виробництва біологічних засобів захисту рослин в області працює Чернівецька обласна фітосанітарна лабораторія (в м. Заставна), якою виготовляється Бактоцид – бактородентицид (для боротьби з гризунами) та вирощується трихограма (для боротьби зі шкідниками).

В рамках виконання наукових тематичних програм, на базі Української науково-дослідної станції карантину рослин ІЗР НААН України вже більше 5 років проводиться ряд наукових досліджень у сфері забезпечення органічного

землеробства та застосування біологічної системи захисту у сільському господарстві. Наукові дослідження націлені на розробку технологій застосування біологічних засобів захисту рослин та стимуляторів росту, а також зниження дії хімічних препаратів на плодово-ягідних культурах, виноградниках, картоплі, сої, тощо.

Так, на основі використання препаратів від БТУ Центру та торговельного Дому «Ензим» науковцями установи розроблено власні препарати та технології їх застосування. Перевірені препарати та технології також впроваджуються у сільськогосподарському виробництві. Згідно програми «Біотехнологія» Національної академії аграрних наук України, установою проводяться дослідження препаратів ІПІ «Біотехніка» та розробка технологій захисту рослин з використанням біологічних препаратів на пасльонових та плодово-ягідних культурах.

Крім того, згідно наукового проекту на тему «Ґрунтоцетрична технологія з використання біопрепарату «Філозеніт», її вплив на збереження та покращення родючості ґрунтів, а також, ефективність сільськогосподарського виробництва», спільно із виробником препарату проводяться відповідні дослідження на території наукової установи в с. Бояни Чернівецького району.

Також, на базі цієї установи сформовано сад площею 1,2 га, де застосовуються тільки біологічні системи захисту і він є полігоном дослідження біологічних препаратів.

12. Енергетика та її вплив на довкілля

1 Структура виробництва та використання енергії

Загальний обсяг відпуску електроенергії за всіма джерелами постачання енергії у 2020 році становив 2008 млн. кВт·год, теплоенергії – 503 тис. Гкал. Установлена електрична потужність за усіма видами енергогенеруючих установок на початок 2021 року становила 1750 тис. кВт, установлена теплова потужність – 1,125 тис. Гкал/год.

Потужність і відпуск енергії за джерелами постачання енергії за 2020 рік

Таблиця 57

	Установлена електрична потужність, тис.к Вт	Відпуск електричної енергії, млн.кВт× год	Установлена теплова потужність, Гкал/ год	Відпуск теплової енергії, тис.Гкал
Усього	1750	2008	1125	503
у тому числі				
теплові електростанції	–	–	–	–
теплоелектроцент ралі	к	–	к	–
атомні електростанції	–	–	–	–
вітрові електростанції	–	–	×	×
сонячні електростанції	21	22	–	–
гідроелектростан ції ¹	1716	1986	×	×
теплогенеруючі у становки, котельні	×	×	998	499
інші енергогенеруючі установки	к	0	к	4

¹ З урахуванням гідроакumuлюючих електростанцій.

Символ (к) – дані не оприлюднюються з метою забезпечення виконання вимог Закону України “Про державну статистику” щодо конфіденційності статистичної інформації.

Використання теплоенергії та електроенергії за основними видами економічної діяльності у 2020 році¹

Таблиця 58

	Теплоенергія, Гкал		Електроенергія, тис.кВт·год	
	обсяг використаної теплоенергії – усього	витрати на виробництво продукції (виконання)	обсяг використаної електроенергії – усього	витрати на виробництво продукції (виконання)
Усього	268240	125427	1900689	183826
у тому числі				
Сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство	15542	10942	19713	18718
Промисловість	103104	87582	1760554	115237
Будівництво	к	–	6259	2843
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних	313	к	9226	6006
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	5580	4890	12050	9148
Інформація та телекомунікації	к	к	5332	5208
Операції з нерухомим майном	921	к	17245	11773
Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного	641	к	4833	3195
Державне управління й оборона; обов'язкове соціальне страхування	77130	13286	32826	3040
Освіта	29567	к	9981	784

Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	31384	5851	18183	5058
Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	2148	538	1428	789

¹ На виробничо-експлуатаційні та господарські потреби підприємств без урахування обсягів, відпущених населенню.

Символ (к) – дані не оприлюднюються з метою забезпечення виконання вимог Закону України “Про державну статистику” щодо конфіденційності статистичної інформації.

Основним постачальником електроенергії в області є ПАТ ЕК “Чернівціобленерго”, яке здійснює експлуатацію та технічне обслуговування обладнання, передавальних пристроїв, споруд, машин та механізмів. На балансі компанії знаходиться: 16675 км повітряних ліній електропередач, 381 км кабельних ліній, 72 підстанції 35-110 кВ, 3282 од. трансформаторних підстанцій 10-0,4 кВ, 242 од. транспортних засобів та механізмів.

У сфері виробництва електроенергії Буковина представлена такими потужними підприємствами, як філія “Дністровська ГЕС” ПАТ “Укргідроенерго”, ВАТ “Дністровська ГАЕС” та філія “Дирекції з будівництва Дністровської ГАЕС” ПАТ “Укргідроенерго”.

2 Ефективність енергоспоживання та енергозбереження

В Чернівецькій області електрична енергія виробляється дністровським гідровузлом в який входять 2 гідроелектростанції (ГЕС-1) ПАТ “Укргідроенерго” і ПАТ “Дністровська ГАЕС” (ГЕС-2) та однією гідроакумулюючою електростанцією філією “Дирекцією з будівництва ПАТ Дністровська ГАЕС”.

Наймасштабнішим проектом будівництва в Чернівецькій області є добудова Дністровської ГАЕС. Дністровська гідроакумулююча станція, завершення будівництва якої заплановано на 2026 рік, хоч і не буде здатна перекрити наявний дефіцит в повній мірі, втім може стати запобіжником розбалансування системи та пов'язаних з цим подальших проблем.

Проектом будівництва Дністровської ГАЕС передбачене встановлення на станції семи оборотних гідроагрегатів з насосами-турбінами радіально-осьового типу. Максимальний напір складає 161,90 м. Річний виробіток електроенергії при тривалості роботи 4 години на добу складе 2720 млн. кВт* год. Основні функції Дністровської ГАЕС - регулювання частоти, виконання аварійного резерву, регулювання графіка навантажень і перетоків в енергосистемі.

На цей час, на території Чернівецької області діють 2 міні-ГЕС, що виробляють електроенергію з відновлюваних джерел енергії:

- в с. Яблуниця Путильського району (потужність – 1 мВт).
- в с. Сарата Путильського району (потужність – 0,198 мВт).

Питанням енергозбереження в регіоні приділяється велика увага, впровадження державної політики у сфері енергозберігання, надання рекомендацій, нагляд та ін. покладено на Територіальне управління державної інспекції з енергозбереження по Чернівецькій області.

Для економіки регіону важливими заходами щодо енергозбереження на підприємствах є:

- масштабне використання високоякісних енергоекономних освітлювальних ламп;
- створення умов і стимулів для повторного використання деталей машин, за належного рівня стандартизації цей потенціал може становити 60-80% деталей;
- обладнання електричних двигунів в устаткуванні перетворювачами частоти для економного споживання електроенергії в період неповного завантаження приводу, економія електроенергії може становити 20-30%;
- оптимізація теплопостачання міст за рахунок використання теплонасосних станцій для вилучення теплової енергії з вторинних низькопотенційних енергоресурсів (теплових викидів промисловості та комунального господарства) і з природного середовища (озер, рік, морів, ґрунту, повітря);
- налагодження випуску електричних лічильників для погодинного обліку і запровадження диференційованих тарифів;

Економія тепла і електроенергії населенням – важливий фактор ефективності енергоспоживання та енергозбереження. Важливими заходами в цьому напрямку є:

- використання високоякісних енергоекономних освітлювальних ламп;
- використання дво- трьохтарифних електричних лічильників;
- встановлення нових мателопластикових або дерев'яних вікон з багатокамерними склопакетами
- заміна чавунних радіаторів на алюмінієві.

За даними Державного комітету з енергозбереження України Чернівецька область посідає третє місце за загальним гідроенергетичним потенціалом малих річок. Малі ГЕС можуть стати джерелом повного само енергозабезпечення в області.

Крім того, у рамках реалізації пілотного проєкту GIZ “Підтримка реформи децентралізації в Україні” проведено семінари по енергозбереженню та енергоефективності, просторовому плануванню. Переваги застосування енергозберігаючих технологій висвітлювались у пресі, телебаченні, круглих столах.

На виконання заходів з енергозбереження практично у всіх навчальних закладах області проведена вибіркова заміна віконних та дверних блоків на

енергозберігаючі – металопластикові; проводилася перевірка вимірювальних пристроїв, газових лічильників та коректорів газу, обстеження димових та вентиляційних каналів; завершилися випробування заземлюючих пристроїв та перевірка ізоляції на електрообладнанні. Завершено роботи з утеплення приміщень та по заміні віконних, дверних блоків на металопластикові.

3 Вплив енергетичної галузі на навколишнє природне середовище

Аналізуючи динаміку викидів можна констатувати, що порівнюючи з попереднім роком, обсяги викидів зменшились від стаціонарних джерел, що частково пояснюється ростом цін на паливе та зменшенням виробництва промислової продукції.

У структурі використання електроенергії за основними видами економічної діяльності найбільша частка споживання припадає на промисловість – 92%.

З метою економії енергетичних ресурсів та впровадження заходів зі збереження довкілля здійснено наступні заходи:

- заміну застарілих котлів на сучасні з модернізованими пальниками;
- використання промислових відходів в якості палива;
- ремонт та заміну пошкодженої теплоізоляції мереж;
- ущільнення вікон та заміну на металопластикові;
- заміну освітлювальних приладів на енергоефективні;
- заміну ліхтарів зовнішнього освітлення з лампами розжарювання на перспективні з натрієвими лампами;
- відключення котелень при підвищенні температури зовнішнього повітря вище $+8^{\circ}\text{C}$;
- заміну теплових мереж на попередньо ізольовані;
- ремонт і реконструкцію мереж електрообладнання;
- встановлення електролічильників і лічильників холодної води;
- впровадження елементів енергозберігаючих технологій вирощування сільгоспкультур.

Для зменшення енергоспоживання розробляються та погоджуються питомі витрати паливно-енергетичних ресурсів для усіх сфер діяльності та частково проводяться енергетичні аудити.

4. Використання відновлюваних джерел енергії та розвиток альтернативної енергетики

Скорочення використання природного газу – одна з найактуальніших завдань для промисловості Чернівецької області. Відсутність власних торфових ресурсів, незначні запаси інших органічних видів палива, їх шкідливий вплив на довкілля – приділяється все більше уваги розвитку нетрадиційних відновлюваних джерел енергії, до яких в першу чергу відносяться сонячна

енергія, енергія вітру, твердої біомаси, газу з біомаси, рідкі біопалива та енергія, яка отримується з відновлюваних муніципальних відходів.

Власний енергетичний потенціал біомаси Чернівецької області незначний: потенціал сільського господарства 0,0338 мтне (мільйонів тонн нафтового еквіваленту), потенціал гною – 0,0144 мтне, потенціал деревини 0,0534 мтне, загальний потенціал біомаси – 0,1017 мтне.

Найбільш актуальною для регіону є отримання енергії з твердої біомаси.

5 Державна політика та заходи щодо зменшення впливу енергетики на навколишнє природне середовище

Серед стратегічних та операційних завдань розвитку області важливе місце займають питання впровадження екологічних та енергозберігаючих технологій і розвиток нетрадиційних та відновлюваних джерел альтернативної енергетики.

Основні напрямки регіональної політики:

- запровадження сучасних систем моніторингу, контролю споживання енергоресурсів та енергетичного аудиту на об'єктах бюджетної сфери та житлово-комунального господарства;

- стимулювання населення до підвищення енергоефективності житла;

- застосування енергоефективних технологій на комунальних підприємствах та в бюджетних установах;

- розвиток нетрадиційних джерел енергії, альтернативної енергетики, зокрема гідроенергетики;

- проведення інформаційних кампаній серед населення.

Стратегічні та програмні документи регіону націлені на забезпечення економії енергоресурсів за рахунок реалізації інвестиційних проєктів з енергоефективності та розвитку нетрадиційних відновлювальних джерел енергії, що відповідає реалізації положень Угоди про асоціацію з ЄС. Ряд проєктів з енергоефективності реалізуються на рівні територіальних громад із залученням всіх можливих інвестиційних джерел, зокрема коштів міжнародної допомоги.

13. Транспорт та його вплив на навколишнє середовище

1 Транспортна мережа адміністративно-територіальної одиниці

Структура та обсяги транспортних перевезень

Чернівецька область займає вигідне транспортно-географічне положення, має досить щільну мережу залізниць і автомобільних доріг, трубопроводів і ліній електропередач. Обласний центр має зручне залізничне сполучення з європейськими столицями: Бухарестом, Софією, Москвою, Белградом.

Щільність залізничних колій становить 51 км на 1000 км² території (по Україні – 35,8 км). За цим показником область посідає третє місце серед

регіонів України після Донецької та Львівської областей. Щільність автомобільних доріг з твердим покриттям по області становить 355,5 км на 1000 км² території і також є одним з найвищих показників серед регіонів України після Львівської і Тернопільської областей.

Транспортна мережа у 2021 році

Таблиця 59

	2019р.	2020р.	2021р.
Експлуатаційна довжина залізничних колій загального користування, км ¹	412,9	412,9	412,9
Автомобільні дороги загального користування, км ²	2890,9	2891,5	2891,8
у тому числі з твердим покриттям, км	2879,7	2885,1	2886
Тролейбусні шляхи загального користування (в однопутному обчисленні)	86,8	86,8	86,8

¹ За даними Акціонерного товариства “Українська залізниця”.

² За даними служби автомобільних доріг у Чернівецькій області та Чернівецької обласної державної адміністрації.

Область має розвинену мережу автомобільних доріг загального користування області, довжина яких становить 2891,8 км, у тому числі з твердим покриттям 2886 км. Міжнародні – 95,6 км, державного значення – 848,4 км, місцевого значення – 2042,5 км. Головна автомагістраль Тернопіль-Чернівці-Порубне (клас Е).

Щільність автомобільних доріг з твердим покриттям в області становить 356 км на 1000 км² території і також є одним з найвищих показників серед регіонів України.

В області проводиться робота, спрямована на покращення транспортного обслуговування населення та забезпечення належного рівня безпеки.

Від стану транспортної мережі, до якої в умовах активного розвитку міжрегіонального співробітництва пред’являються все більші вимоги, залежить ефективність функціонування транспорту. Автодороги області за багатьма параметрами (стан дорожнього покриття, кількість проїзних частин, швидкість пересування автотранспорту, забезпеченість дорожніми знаками і дорожньою розміткою, об’єктами сфери сервісу) не відповідають європейським стандартам.

Аналізуючи якісний склад автодоріг області необхідно відмітити, що лише 53,4% з них – це дороги з удосконаленими типами покриття (цементобетонне, асфальтобетонне, чорне шосе і чорне гравійне). Ще велику частину (46,0%) в структурі автодоріг загального користування займають дороги, у яких тип покриття біле шосе (щебеневе, шлакове і гравійне) – це покриття перехідного типу, яке потребує вдосконалення, і 0,6% складає частина доріг бруківок (уключаючи буличні) та ґрунтові дороги, оброблені чорними в’язучими матеріалами. Основна частина автодоріг (майже 79,8% від загальної їх протяжності) відноситься до четвертої та п’ятої (найнижчих) категорій і лише невелика їх частина (8,3%) – до першої та другої категорій. Виконання

робіт з ремонту та утримання автодоріг дорожньою службою ведеться у відповідності до фінансування, яке за останні роки не відповідає потребам.

Особливе місце серед інших видів транспорту займає міський електротранспорт. Цим видом транспорту перевезення здійснюються за 9 тролейбусними маршрутами внутрішньоміського сполучення. Завдяки нижчій вартості проїзду в міському електротранспорті та наявності пільг для багатьох категорій громадян, перевага надається саме цьому виду транспорту. Щодня цим видом транспорту в середньому перевозиться майже 28 тис. пасажирів.

На міський електротранспорт припадає до 60% пасажиропотоку внутрішньоміського сполучення або майже половина загального обсягу пасажирських перевезень області. Робота міського електротранспорту безпосередньо залежить від якісного стану рухомого складу, який продовжує зношуватись і зменшуватись в кількості. На балансі тролейбусного управління знаходиться 83 тролейбуси. При цьому 78,5% тролейбусів є морально застарілими і фізично зношеними, які працюють з понаднормативним терміном експлуатації (більше 15 років). Такий технічний стан рухомого складу призводить до зменшення його випуску на лінію, а це, в свою чергу, знижує перевізні можливості, веде до перевантаження ліній, що зумовлює часті поломки та вихід з ладу машин. В результаті якість роботи міського електротранспорту погіршується. Усі ці фактори спричинили перерозподіл пасажиропотоку у внутрішньоміському сполученні: все більше мешканців м.Чернівців користуються дорожчими, але якіснішими послугами пасажирського автомобільного транспорту. Основними ж користувачами міського електротранспорту залишаються ті категорії населення, яким згідно з діючим законодавством надано право пільгового проїзду в громадському транспорті.

Вантажні перевезення в області виконуються автомобільним транспортом, головною перевагою якого є високе маневрування, що забезпечує швидку доставку вантажів і їх збереження.

За 2021 рік автомобільним транспортом було перевезено 1,821 млн.т вантажів (без урахування перевезень, виконаних для власних потреб, а також з урахуванням вантажних перевезень пікапами і фургонами на шасі легкових автомобілів та вантажних перевезень, виконаних фізичними особами-підприємцями), що становить 157,5% 2020 року. Вантажообіг автомобільного транспорту становив 626,3 млн.ткм (95,5% від 2020 року).

Вантажні та пасажирські перевезення за 2021 рік

Таблиця 60

Вантажні перевезення				
	Перевезено (відправлено) вантажів		Вантажооборот	
	тис.т	у % до 2020 року	млн.ткм	у % до 2019 року
Усіма видами транспорту	1821,0	157,5	626,3	95,5
у тому числі				
автомобільним ¹	1821,0	157,5	626,3	95,5

водний	-	-	-	-
авіаційний	-	-	-	-
Пасажирські перевезення				
	Перевезено (відправлено) пасажирів		Пасажирооборот	
	тис.	у % до 2020 року	млн.пас.км	у % до 2020 року
Усіма видами транспорту	23001,1	99,1	484,9	113,8
у тому числі				
автомобільним (автобуси) ²	12969,3	98,4	428,7	115,9
залізничним	-	-	-	-
тролейбусним	10031,8	100	56,2	100

¹ без урахування перевезень, виконаних для власних потреб, а також з урахуванням вантажних перевезень пікапами і фургонами на шасі легкових автомобілів та вантажних перевезень, виконаних фізичними особами-підприємцями

² з урахуванням автомобільних пасажирських перевезень, виконаних фізичними та юридичними суб'єктами малого бізнесу

Склад парку та середній вік транспортних засобів
Наявність автотранспортних засобів¹
(станом на 01.01.2021 року)

Таблиця 61

	Станом на 01.01.2021 рік		
	усього	у тому числі	
		на підприємствах (організаціях)	в особистій власності
Усього автотранспортних засобів	33567	893	32674
автомобілі	30843	723	30120
у тому числі			
вантажні бортові автомобілі	215	22	193
самоскиди	155	14	141
сідлові тягачі	517	108	409
спеціалізовані вантажні автомобілі	2828	200	2628
з них			
фургони на шасі вантажних автомобілів	1985	48	1937
цистерни для перевезення харчів	-	-	-
рефрежератори	57	10	47
пожежні	2	2	0
поливні	-	-	-
автокрани	8	0	8
паливні заправники	2	0	2
легкові автомобілі	27365	420	26945
автобуси	276	51	225
транспортні засоби на шасі вантажних автомобілів для постійного перевезення	-	-	-
автомобілі швидкої медичної допомоги	10	8	2
пікапи та фургоны на базі легкових автомобілів	51	19	32

Причепи та напівпричепи	1413	168	1245
Мототранспорт	1302	2	1300
у тому числі			
моторолери та мотоколяски	30	0	30

¹ За даними регіонального сервісного центру МВС України в Чернівецькій області.

Переважна більшість автомобілів серед усіх класів перебувають в експлуатації більше 10 років.

2 Вплив транспорту на навколишнє середовище

Великий вплив на забруднення атмосфери здійснюють автомобілі. Автомобільний транспорт дає 70-90% забруднень у містах. Якщо врахувати, що в містах мешкає більше половини населення Землі, то стане зрозумілим вирішальне значення автотранспорту щодо безпосереднього впливу на людину.

. У відпрацьованих газах, що їх викидають наші автомобілі, виявлено близько 280 різних шкідливих речовин, серед яких особливу небезпеку становлять канцерогенні бензпірени, оксиди азоту, свинець, ртуть, альдегіди, оксиди вуглецю й сірки, сажа, вуглеводні. Взаємодія вуглеводнів та оксидів азоту при високій температурі призводить до утворення озону (O₃). Якщо в шарі атмосфери на висоті 25 км достатньо високий вміст озону необхідний для захисту органічного життя від жорстокого ультрафіолетового випромінювання то біля земної поверхні підвищений вміст озону викликає пригнічення рослинності, подразнення дихальних шляхів й ураження легень.

Значний вплив на кількість викидів, відповідно і на споживання паливно-мастильних матеріалів має кількість та вік парку транспортних засобів.

Динаміка викидів шкідливих речовин в атмосферне повітря пересувними джерелами забруднення від використання окремих видів палива

Таблиця 62

Рік	Обсяги викидів - всього, тис.т	У тому числі від використання			Частка викидів шкідливих речовин від використання бензину у загальних обсягах викидів, %
		Бензину	дизельного палива	зрідженого та стисненого газу	
2018	25,4	-	-	-	-
2019	23,8	-	-	-	-
2020	21,4	-	-	-	-

3 Державна політика та заходи щодо зменшення впливу транспорту на навколишнє середовище

Держекоінспекцією Карпатського округу протягом 2021 року перевірено 395 одиниць автотранспорту, з яких на 50 виявлено перевищення нормативів.

Одним з основних заходів щодо зменшення впливу транспорту на довкілля є використання якісних видів палива, перехід на європейські

стандарти щодо наявності шкідливих речовин у викидах від автомобільного транспорту, зменшення парку автомобілів, які перебували в експлуатації з моменту випуску заводом-виготовлювачем більше 10 років.

15 Стале споживання та виробництво

1 Тенденції та характеристика споживання

Впродовж останніх років торгівля стала однією з провідних галузей економіки, що динамічно розвивається під впливом низки чинників, зокрема купівельної спроможності населення, стану товарозабезпечення споживчого ринку, розвитку матеріально-технічної бази тощо.

У 2021р. в області оптовий товарооборот (без ПДВ і акцизу) підприємств, основним видом економічної діяльності яких була оптова торгівля, становив 10882,4 млн.грн (у 2020р. – 8482,4 млн.грн).

Оптовий товарооборот продовольчих товарів становив 4522,7 млн.грн або 41,6% від загального обсягу, непродовольчих товарів – 6359,7 млн.грн (58,4%).

На кінець 2021р. обсяг запасів товарів на підприємствах оптової торгівлі склав 1224,4 млн.грн., в тому числі непродовольчих товарів – 819,9 млн.грн., (66,9%), продовольчих товарів – 404,5 млн.грн., (33%).

Заклади роздрібної торгівлі відіграють важливу роль у підвищенні економічної активності регіону та збалансованості споживчого ринку.

Протягом останніх років в області зберігається стійка тенденція до зменшення кількості юридичних осіб, що здійснюють діяльність у сфері роздрібної торгівлі та одночасне збільшення кількості фізичних осіб – підприємців.

Обсяг роздрібного товарообороту підприємств роздрібної торгівлі у 2021р. становив 10908,0 млн.грн, що в порівнянних цінах на 19,8% більше, ніж у 2020р.

2 Запровадження елементів сталого споживання та виробництва

Висока енергоємність є наслідком незадовільної галузевої структури регіональної економіки, де наявні енергоємні виробництва (Чернівецький Машзавод, ПАТ “ГРАВІТОН”), зношеності основних фондів підприємств та великих понаднормативних втрат енергоносіїв, використання застарілих технологій у більшості галузей економіки і проблем із залученням інвестицій та кредитних ресурсів.

Директивне, а не економічно обґрунтоване ціноутворення у поєднанні з недосконалістю обліку споживання енергоресурсів призвело до перехресного субсидування споживачів та до енергетичного марнотратства. Значні втрати енергоресурсів відбуваються під час їх транспортування і розподілу. Саме тому Чернівецька область є дотаційною областю.

Практика свідчить, що всі нинішні економічні й адміністративні природоохоронні заходи здебільшого спрямовані на боротьбу з руйнівними наслідками нераціонального використання природних ресурсів, аніж на запобігання їм. Тому на сучасному етапі екологічна політика має сприяти насамперед здійсненню підприємствами запобіжних заходів, які забезпечуються розвитком їхньої матеріально-технічної бази, тобто екологічні витрати необхідно враховувати у затратах на виробництво. Розробляти такі заходи потрібно з огляду на якісно нові вимоги. Технічне переозброєння функціонуючих виробництв у поєднанні із системою економічних інструментів може принести позитивні еколого-економічні результати. Сьогодні матеріально-фінансові ресурси слід спрямовувати передусім на розробку й освоєння ресурсощадних технологій, безвідхідних, екологічно чистих виробництв.

З метою поширення інформації про інвестиційну привабливість області інформація про економічний потенціал області та хід реалізації кращих інвестиційних проєктів в регіоні протягом звітного періоду висвітлювалась на офіційному сайті ОДА та прес-конференціях для ЗМІ.

У виробничих процесах стратегія “більш чистого виробництва” спрямована на більш ефективне використання сировини і енергії, на виключення токсичних та шкідливих матеріалів, профілактику виникнення відходів та забруднень в їх джерелах.

У відповідності з Програмою економічного і соціального розвитку Чернівецької області на 2021 рік передбачено сприяння широкому впровадженню у виробництво наукових розробок, нових технологій та технічному переоснащенню виробництва по принципу “більш чистого виробництва” на провідних промислових підприємствах області.

Одним із підприємств, яке здійснювало впровадження елементів «більш чистого виробництва» - є підприємство харчової галузі промислового комплексу ТОВ “Дьолер Буковина”, яке впродовж 2016 року інвестувало кошти в розмірі 9 млн. грн. в придбання обладнання для очисних споруд на виробництво.

Основним джерелом фінансування інноваційної діяльності у 2021 році були власні кошти підприємств, відповідно жодних ресурсів державного та місцевого бюджетів, коштів інвесторів, а також з інших джерел на фінансування інноваційної діяльності у промисловості не спрямовувалось.

Так, зменшується кількість інноваційно активних промислових підприємств, обсяг реалізованої інноваційної продукції разом із скороченням її частки в загальному обсязі реалізації.

З метою надання консультативної та організаційної допомоги вітчизняним виробникам щодо умов доступу української продукції на ринки країн ЄС, інформування про технічні вимоги до продукції в області проводяться тематичні семінари та тренінги.

Для забезпечення економного використання природних ресурсів в області встановлювались лічильники холодного водопостачання, газові лічильники, та теплової енергії.

В бюджетних закладах та установах м.Чернівці моніторинг споживання енергетичних ресурсів проводиться шляхом щоденного зчитування інформації з лічильників обліку із застосуванням програмного продукту “Енергоплан 2.0”, що надає можливість своєчасно виявляти і усувати нецільові витрати енергоресурсів та суттєво зменшити бюджетні витрати за спожиті ресурси. Моніторинг споживання енергоресурсів здійснюється за видами енергоносіїв (теплова енергія, природний газ, електроенергія, вода).

Аналіз життєвого циклу виробництва як одного з найважливіших аспектів загальної стратегії “більш чистого виробництва”, передбачає використання показників екологічності під час виробництва кінцевого продукту і вказує на шляхи та способи зменшення шкідливого впливу на довкілля всіх процесів, які передують створенню такого продукту, сумарного впливу на довкілля під час використання чи експлуатації продукту.

У Програмі економічного і соціального розвитку Чернівецької області на 2021 рік серед пріоритетних напрямків розвитку районів та міст в рамках розвитку промислової сфери передбачені заходи з розвитку екологічно орієнтованих та конкурентоздатних виробництв. Зокрема, продукція місцевих підприємств-виробників харчових продуктів відзначається високою якістю та конкурентоспроможністю, реалізується як на регіональному, національному так і на закордонних споживчих ринках.

Одним із головних етапів життєвого циклу виробництва є пошук інновацій, накопичення досвіду та хнань у відповідній галузі виробництва. На цьому етапі відбувається налагодження технологічного процесу, випуск експериментальної продукції та її ринкова апробація, визначаються стратегія та канали збуту продукції.

Оцінки життєвого циклу виробництва приділяється велика увага на економічно активних підприємствах області. Широко розповсюджені торговельні марки “Глибкон” та “Spring drops” – березовий сік виробництва ТОВ “Галс ЛТД”, ТМ “Золотий горіх”, “Magic2”, “Клоун”, “Golden Aroma” – снекова продукція, кондитерські вироби, кава виробництва ПП “Антарес-7”, ТМ “Добра риба” – рибна продукція виробництва ТОВ “Галс-2000”, ТМ “Цар Хліб” – хлібобулочні вироби виробництва ПАТ “Чернівецький хлібокомбінат”, ТМ “Молочна гора” – молочна продукція виробництва ТОВ “Аполло”, ТМ “Путильська молочарня”, “Карпатська молочарня” – молочна продукція виробництва ТОВ “Путильська молочарня”, ТМ “Колос” – м'ясна продукція виробництва ПП “Колос”, ТМ “Сяйвір” - індичатина виробництва ТОВ “УПГ-Інвест”, ТМ “Лан Буковини” - м'ясні консерви виробництва ТОВ ТПК Грій Рей”.

Цими та іншими промисловими підприємствами області на постійній основі проводяться заходи з модернізації та технічного переоснащення виробництва, зокрема у галузях харчової, легкої і деревообробної промисловості.

16 Державне управління у сфері охорони навколишнього природного середовища

1 Національна та регіональна екологічна політика

Стратегія економічного і соціального розвитку України передбачає вирішення на національному, регіональному та місцевому рівнях важливих довгострокових і поточних завдань екологічної безпеки та охорони навколишнього середовища, розвиток і вдосконалення відповідної законодавчо-правової бази, застосування економічних інструментів для відтворення та раціонального використання природних ресурсів. З цією метою держава здійснює на своїй території екологічну політику, спрямовану на збереження безпечного навколишнього середовища, захист життя і здоров'я населення від негативного впливу, зумовленого забрудненням навколишнього природного середовища, досягнення гармонії у взаємодії суспільства і природи, охорону, раціональне використання і відтворення природних ресурсів.

Регіональна екологічна політика є невід'ємною складовою державної екологічної політики, що визначається виходячи з пріоритетності національних і регіональних інтересів і здійснюється шляхом реалізації стратегій, концепцій і програм відповідно до чинних нормативно-правових актів на державному та регіональному рівнях.

В сучасних умовах здійснення регіональної екологічної політики держави значною мірою ускладнюється екологічною диверсифікацією території України, особливостями соціально-економічних процесів у регіонах, які є неоднорідними за історичними, природними, соціальними, економічними факторами, що потребує регіонально диференційованих підходів до управління екологічною безпекою. Кожен регіон нашої держави розробляє власні напрями екологічної політики з урахуванням індивідуальної специфіки господарювання регіону.

Регіональна екологічна політика ґрунтується на таких принципах:

- дотримання загальнонаціональних пріоритетів у галузі охорони довкілля і використання природних ресурсів;
- забезпечення розмежування повноважень між органами виконавчої влади;
- врахування екологічних інтересів інших регіонів, у тому числі за межами України, відповідно до міждержавних угод;
- формування механізму фінансового забезпечення природоохоронної діяльності регіонів.

Стратегічним напрямом природоохоронної діяльності повинні стати більш повне і комплексне використання природних ресурсів, розробка і запровадження у виробництво маловідходних і безвідходних технологічних процесів, які дають змогу помітно скоротити чи повністю виключити забруднення природного середовища і забезпечити глибшу переробку первинної сировини.

Невід'ємною складовою частиною природокористування є охорона природи – сукупність заходів, спрямованих на підтримання раціональної взаємодії між діяльністю людини та оточуючим середовищем, які забезпечують збереження та відновлення природно-ресурсного потенціалу, раціональне використання природних ресурсів, що попереджують шкідливий вплив результатів господарської діяльності на природу.

Визначальним принципом взаємодії суспільства з природою є принцип єдності охорони природи та її раціонального використання. При цьому охорона природи є необхідною умовою використання її ресурсів і служить підтриманню динамічної рівноваги між використанням природних ресурсів, з одного боку, і відтворювальними можливостями природи – з іншого, що особливо важливо за високої технічної оснащеності сучасного виробництва.

Основними принципами ефективного природокористування є:

- збалансованість природних ресурсів;
- врахування взаємовпливу складників довкілля;
- оптимальне співвідношення інтенсивного та екстенсивного використання території та природних ресурсів;
- створення системи заповідних територій для підтримання екологічного балансу.

Розв'язанню проблеми регіональної екологічної політики сприяє адміністративна реформа в частині делегування повноважень на регіональний рівень, що дозволить створити ефективно діючу систему влади та управління в центрі і на місцях, здійснити фінансово-економічне та нормативно-правове забезпечення територій на основі оптимального поєднання загальнодержавних і місцевих інтересів.

Пріоритетними напрямами регіональної екологічної політики в сучасних умовах є:

- інвентаризація джерел забруднення, оцінка екологічної надійності господарських об'єктів і виробничих систем, створення банків екологічної інформації, автоматизація процесів її збору, обробки і аналізу;
- реалізація програм наукових досліджень актуальних екологічних проблем, прогнозування явищ і процесів, впровадження отриманих результатів у практику, створення системи екологічного моніторингу;
- забезпечення ефективного використання коштів природоохоронних фондів, налагодження оптимальних процедур контролю за їхньою діяльністю;

- розширення мережі природоохоронних територій різного рангу, реалізація спільних з сусідніми державами проектів;
- формування розвинутого ринку екологічних послуг;
- внесення в процедуру підготовки і прийняття управлінських рішень обов'язкової норми проведення їхньої екологічної експертизи;
- законодавчо-нормативне стимулювання залучення бізнесу і підприємництва до вирішення екологічних проблем;
- розширення і поглиблення конструктивного співробітництва з міжнародними екологічними організаціями, європейськими країнами;
- здійснення заходів щодо формування екологічної культури населення, активізація екологічної освіти і виховання, створення цивілізованих процедур інформування населення про стан природного середовища;
- налагодження конструктивної співпраці державних та місцевих органів влади з громадськими екологічними рухами, політичними партіями.

2 Удосконалення нормативно-правового регулювання у сфері охорони навколишнього природного середовища

Ефективність реалізації державної екологічної політики залежить від дієвості всіх її інструментів. Що стосується законодавства України у сфері охорони навколишнього природного середовища як одного з основних інструментів реалізації державної екологічної політики, то умовою такої ефективності є адаптація до відповідного законодавства Європейського Союзу. Так, відповідно до Закону України «Про основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року» від 28 лютого 2019 р. інструментом реалізації державної екологічної політики є законодавство України у сфері охорони навколишнього природного середовища, яке адаптоване до законодавства Європейського Союзу.

Крім того, окремі напрями державної екологічної політики визначені і в інших документах стратегічного характеру. Такими документами є Національна стратегія управління відходами в Україні до 2030 року, схвалена Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 8 листопада 2017 р. № 820-р, Енергетична стратегія України на період до 2035 року «Безпека, енергоефективність, конкурентоспроможність», схвалена Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 18 серпня 2017 р. № 605-р, Концепція реалізації державної 189 11/2019 ЕКОЛОГІЧНЕ ПРАВО політики у сфері зміни клімату на період до 2030 року, схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 7 грудня 2016 р. № 932-р, Концепція створення загальнодержавної автоматизованої системи «Відкрите довкілля», схвалена Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 7 листопада 2018 р. № 825-р, Концепція загальнодержавної програми збереження біорізноманіття на 2005–2025 роки,

схвалена Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 22 вересня 2004 р. № 675-р тощо.

Реформування системи нормативно-правових актів, спрямованих на реалізацію державної екологічної політики, має відбуватись системно, за усіма пріоритетними напрямками. Зокрема, актуальними стратегічними напрямками державної політики у сфері охорони довкілля, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки є такі: – запобігання змінам клімату; – підвищення якості атмосферного повітря; – підвищення якості води та управління водними ресурсами; – охорона земель і підвищення якості земельних ресурсів; – збереження лісів та управління лісовими ресурсами; – охорона надр, управління ресурсами корисних копалин; – збереження біорізноманіття, розвиток заповідної справи; – удосконалення системи поводження з відходами; – забезпечення біологічної і генетичної безпеки; – відновлення навколишнього природного середовища територій, що зазнали забруднення внаслідок надзвичайних ситуацій; – створення та забезпечення функціонування мережі загальнодержавної екологічної автоматизованої інформаційно-аналітичної системи забезпечення доступу до екологічної інформації.

2. Державний нагляд (контроль) у сфері охорони навколишнього природного середовища

Діяльність Державної екологічної інспекції Карпатського округу протягом 2021 року була спрямована на здійснення державного нагляду у сфері охорони навколишнього природного середовища у відповідності до затвердженого плану заходів державного нагляду (контролю) Державної екологічної інспекції України, доручень Держекоінспекції, виконання судових рішень, на підставі розгляду звернень та скарг громадян тощо.

Протягом звітнього періоду проведено 1363 ресурсних перевірки щодо додержання вимог природоохоронного законодавства. За виявлені порушення складено 1143 протоколи (*в т.ч. 8 протоколів передано для розгляду у судові органи*) та притягнуто до адміністративної відповідальності 1138 осіб. Сума накладених штрафних санкцій становить 308,618тис.грн., а сума стягнутих – 301,138тис.грн. (*в т.ч. за 3 протоколами судові органи наклали адмінстягнення на загальну суму 1,445тис.грн, з яких сплачено 2 на – 0,935 тис.грн.*).

За виявлені порушення вимог природоохоронного законодавства нараховано збитків на загальну суму 22990,115тис.грн. Пред'явлено 50 претензій на суму 12884,752тис.грн., а стягнуто 55 на – 4785,673тис.грн. (*в т.ч. сплата по 8 матеріалах ДЕІ у Чернівецькій області на суму 3324, 684 тис.грн.*)

В правоохоронні органи для подальшого реагування та встановлення винних осіб передано 32 матеріали, за результатами розгляду яких відкрито 29

кримінальних проваджень (в т.ч. 3 кримінальних проваджень відкрито по матеріалах 2020 року)

Під час проведення державного нагляду (контролю) відділом інструментально-лабораторного контролю відібрано 191 пробу води та проведено 2941 визначення забруднюючих речовин.

Крім того, проведено контроль промвипадків в атмосферне повітря від стаціонарних джерел на 46 підприємствах області, з яких на 5 підприємствах повторно. Відібрано 438 проб та проведено 3213 визначень забруднюючих речовин в них. В результаті яких виявлено викиди забруднюючих речовин в атмосферу, без дозволу спеціально уповноваженого органу виконавчої влади на 8 підприємствах: ТЗОВ «Агрофірма Калина», ПП «Амік Україна», ДП СЛАП «Карпатський держспецлігосп», НПП «Вишницький», ДП «Неполоківський комбінат хлібопродуктів», ТОВ «Рома», ТОВ «ВІК», ПАТ «Імпульс».

Проведено контроль викидів забруднюючих речовин від 395 одиниць автотранспорту, з яких на 50 - виявлено перевищення нормативів.

Також, проведено контроль якості ґрунтів, відібрано 23 проби та проведено 171 визначення. Виявлено перевищення гранично допустимих концентрацій відносно фонових проб на території населеного пункту с. Біла Мамаївської ОТГ та за межами населеного пункту с. Біла в урочище «Сад» (амоній обмінний, нітрати, фосфор у перерахунку P_2O_5 , хлориди, марганець (рухомі форми), в адмінмежах Ставчанської сільської ради (амоній обмінний, нітрати, фосфор у перерахунку P_2O_5 , марганець (рухомі форми), в адміністративних межах КП МТК «Калинівський ринок» (хлориди, свинець (рухомі форми), в адміністративних межах села Суховерхів, (амоній обмінний, нітрати, фосфор у перерахунку P_2O_5 , хлориди), в адміністративних межах с. Топорівці (амоній обмінний, нітрати, фосфор у перерахунку P_2O_5 , хлориди, в адміністративних межах Вашківецької міської ради (амоній обмінний, нітрати, фосфор у перерахунку P_2O_5 , хлориди, свинець (рухомі форми).

Основні показники природоохоронного контролю

Таблиця 63

№ з/п	Назва заходу	Одиниця виміру	Роки		
			2019	2020	2021
1	2	3	4	5	6
1	Кількість перевірених об'єктів контролю	од.	484	738	462
2	Кількість складених актів перевірок	од.	486	738	462
3	Кількість складених протоколів про адміністративне правопорушення				
3.1	усього	од.	897	1110	1143
3.2	у тому числі передано для розгляду у судові органи	од.	13	25	8
4	Притягнуто до адміністративної відповідальності				
4.1	усього	осіб	888	1093	1138
4.2	у тому числі у вигляді попередження	осіб	0	0	0
5	Стягнуто адміністративних штрафів	грн	218 484	222 578	301138

6	Загальна сума розрахованих збитків				
6.1	усього	грн	29764 910	15354 877	22990 115
6.2	у т.ч. нанесених невідповідними особами	грн	29337 941	12449 532	10105 363
7	Пред'явлено претензійно-позовних матеріалів	од./грн	84/3162 956	130/3962 565	50/12884 752
8	Стягнуто претензійно-позовних матеріалів	од./грн	90/2888 228	123/1191 783	55/4785 673
9	Кількість переданих до судових органів позовів для прийняття рішення про тимчасову заборону (зупинення) діяльності	од.	0	0	0
10	Кількість прийнятих судовими органами рішень про тимчасову заборону (зупинення) діяльності	од.	0	0	0
11	Передано матеріалів до правоохоронних органів:				
11.1	усього	од.	24	32	32
11.2	до органів прокуратури	од.	1	1	0
11.3	до органів МВС, СБУ, інших	од.	23	31	32
11.4	з ознаками кримінального правопорушення	од.	0	22	27
12	Відкрито кримінальних проваджень	од.	10	21	29
13	Кількість об'єктів, на яких виявлено перевищення				
13.1	лімітів забору води із водного об'єкта	од.	0	0	0
13.2	лімітів використання води із водного об'єкта	од.	0	0	0
13.3	лімітів скиду забруднюючих речовин у водний об'єкт	од.	0	0	0
13.4	нормативів граничнодопустимого скиду забруднюючих речовин із зворотними водами у водний об'єкт	од.	5	7	17
13.5	нормативів граничнодопустимих викидів забруднюючих речовин стаціонарних джерел в атмосферне повітря	од.	2	8	9
13.6	технологічних нормативів допустимого викиду забруднюючих речовин в атмосферне повітря	од.	0	0	0
13.7	лімітів та дозволів на спеціальне використання природних ресурсів на територіях та об'єктах	од.	0	0	0
13.8	лімітів на спеціальне використання мисливських тварин	од.	0	0	0
13.9	лімітів (квот) на спеціальне використання водних біоресурсів	од.	0	0	0
14	Внесено подань про припинення дії виданих дозволів	од.	2	2	0

5 Виконання державних цільових екологічних програм

Діяльність органів виконавчої влади та місцевого самоврядування спрямовувалась на виконання природоохоронних заходів, передбачених Комплексною програмою з охорони навколишнього природного середовища "Екологія" у Чернівецькій області на 2019-2021 роки.

Програма спрямована на запобігання забруднення довкілля і зменшення його шкідливого впливу на навколишнє середовище та здоров'я людей, раціональне використання природних ресурсів, розширення, відтворення та

збереження територій і об'єктів природно-заповідного фонду, лікувально-оздоровчих, рекреаційних, водних та інших природних комплексів і унікальних територій, формування на їх основі регіональної екологічної мережі, дотримання екологічної безпеки на території Чернівецької області, створення умов для переходу до сталого розвитку регіону. Впровадження технологій, що забезпечують запобігання виникненню, зниження рівня впливу чи усунення факторів забруднення атмосферного повітря.

Враховуючи сучасну екологічну ситуацію та стан основних галузей охорони довкілля області, першочерговими завданнями для реалізації основних пріоритетів екологічної політики є:

- продовження будівництва та реконструкції очисних споруд області;
- збільшення площі природно-заповідного фонду області;
- вироблення системи роздільного збирання, транспортування, сортування, переробки та утилізації відходів;
- заходи з адаптації до змін клімату;
- зниження рівня впливу чи усунення факторів забруднення атмосферного повітря;
- продовження впровадження заходів із екологічної освіти та науки.

В результаті виконання запропонованих заходів область стане більш привабливою для інвестицій у виробничу та соціальну сфери, зокрема в індустрію туризму, відпочинку та оздоровлення людей, у виробництво і реалізацію екологічно чистих продуктів харчування.

Покращення інвестиційного клімату позитивно позначиться на зайнятості населення області.

Програмою також визначається єдина політика в галузі охорони навколишнього природного середовища і раціонального природокористування в області, що повинна реалізовуватися через відповідні місцеві програми та плани дій з охорони навколишнього природного середовища районів, міст, сіл та селищ області.

Загалом, основною метою Програми є досягнення стратегічної цілі «Збереження довкілля як основа безпечного екологічного середовища», що визначена Стратегією розвитку Чернівецької області на період до 2027 року.

Реалізація цієї мети базується на:

- встановленні збалансованого розвитку природно-сировинної бази та соціально-економічного комплексу для задоволення потреб регіону у паливно-енергетичних, мінеральних, водних, лісових, біологічних та інших ресурсах;
- подоланні суперечностей між соціально-економічним розвитком, раціональним природокористуванням та цілісним існуванням екосистеми;
- адаптації всіх сфер економіки та життєдіяльності області до змін клімату.

Забезпечення населення області якісною питною водою є одним з пріоритетних завдань, розв'язання яких є необхідним для збереження здоров'я, поліпшення умов діяльності та підвищення рівня життя населення.

Орієнтовні обсяги фінансового забезпечення 2021 року у сфері охорони і раціонального використання водних ресурсів, згідно Програми складає 105 тис. гривень, у тому числі: з державного бюджету України – 100 тис. гривень, з місцевого – 1,5 тис. гривень (обласного бюджету) – 2 тис. гривень (інші місцеві бюджети), – 1,5 тис. гривень (власні кошти підприємств).

Комплексна програма розвитку водного господарства та протишаводкового захисту в чернівецькій області на період до 2021 року спрямована на створення в басейнах річок Дністер, Прут та Сірет комплексу гідротехнічних та інших споруд з метою забезпечення захисту населених пунктів, територій, сільськогосподарських угідь і виробничих об'єктів від наслідків катастрофічних паводків, мінімізації збитків та створення умов для життєдіяльності населення.

5 Державна політика у сфері моніторингу навколишнього природного середовища

Законом України „Про охорону навколишнього природного середовища” передбачено створення державної системи моніторингу довкілля та проведення спостережень за станом навколишнього природного середовища, рівнем його забруднення. Виконання цих функцій покладено на Міндовкілля та інші центральні органи виконавчої влади, які є суб'єктами державної системи моніторингу довкілля, а також підприємства, установи та організації, діяльність яких призводить або може призвести до погіршення стану довкілля.

Екологічний моніторинг навколишнього природного середовища в Чернівецькій області (далі - РСМД) проводиться управлінням екології та природних ресурсів на виконання Постанови КМУ від 30.03.1998р. № 391 (із змінами) та у відповідності з керівними документами Міндовкілля України.

Суб'єктами РСМД є наступні організації:

- управління екології та природних ресурсів Чернівецької обласної державної адміністрації;
- Державна екологічна інспекція Карпатського округу;
- управління державної служби України з надзвичайних ситуацій у Чернівецькій області;
- Чернівецька філія ДУ “Держгрунтоохорона”;
- ДУ «Чернівецький обласний центр контролю та профілактики хвороб МОЗ України»;
- Басейнове управління водних ресурсів річок Прут та Сірет;
- Управління житлово-комунального господарства Чернівецької обласної державної адміністрації;

- Чернівецьке обласне управління лісового та мисливського господарства;
- ДП ПрАТ «НАК «Надра України» «Західукргеологія»;
- ННГФ обсерваторія Чернівецького національного університету ім. Ю. Федьковича;
- Чернівецький обласний центр з гідрометеорології;
- Управління Державного агентства меліорації та рибного господарства у Чернівецькій області (Чернівецький рибоохоронний патруль).

Надання інформації з екологічних спостережень в РСМД здійснюється на основі Меморандуму про співпрацю між управлінням екології та природних ресурсів та іншими суб'єктами моніторингу навколишнього природного середовища та у відповідності з взаємоузгодженими графіками.

Головною метою роботи РСМД є узагальнення інформації про стан довкілля, що надходить, для забезпечення інформаційної підтримки органів виконавчої влади при прийнятті ними рішень, що стосуються навколишнього природного середовища та безпеки життєдіяльності населення. Ця мета досягається за рахунок ведення на постійній основі баз даних екологічних спостережень, оперативності їх обробі та у реагуванні на випадки забруднення складових довкілля.

Постійно ведеться робота щодо удосконалення системи екологічних спостережень.

Як і у минулому році основними напрямками роботи РСМД було узагальнення даних спостережень за станом:

- водних ресурсів (поверхневих вод головних водних об'єктів області, стічних та ґрунтових вод);
- земельних ресурсів (земель сільськогосподарського призначення, в місцях проживання та відпочинку населення);
- атмосферного повітря (аналіз даних спостереження за вмістом забруднюючих речовин в атмосферному повітрі, промислових викидів основних підприємств – забруднювачів повітря в області, радіоактивне забруднення атмосферного повітря);
- біоресурсів (чисельності основних видів мисливських тварин, стану сільськогосподарських рослин та продуктів харчування);
- екзогенних процесів в області;
- надзвичайні екологічні ситуації.

В 2021 році роботи по моніторингу поширення та розвитку інженерно-геологічних процесів та явищ в межах області не проводились у зв'язку з відсутністю фінансування відповідних робіт з державного бюджету. Були проведені тільки локальні обстеження.

Враховуючи те, що поверхневі води області є одним з головних її природних ресурсів, питанню їх екологічного моніторингу приділялася особлива увага. Ґрунтуючись на даних, які надходять від організацій - суб'єктів

обласного екологічного моніторингу управління екології та природних ресурсів щомісяця надає в Міндовкілля інформацію про стан поверхневих вод головних річок області (Дністер, Прут, Сірет та Черемош), атмосферного повітря, радіаційний стан та стан геологічного середовища (сейсмічна активність). Далі ця інформація використовується при підготовці щомісячного екологічного вісника про стан довкілля в Україні. Але у зв'язку з недостатнім фінансуванням цей екологічний вісник виходить нерегулярно.

У звітному році було підготовлено 16 звітів в Міндовкілля – щомісячних, щоквартальних та річного, в яких представлена інформація про стан складових довкілля, що контролюються. Звіти склалися з інформаційно-аналітичної довідки та таблиць з узагальненими результатами екологічних спостережень за відповідний період.

З метою дотримання вимог законодавства щодо відкритості та широкого доступу громадськості до інформації про стан навколишнього природного середовища інформація щодо стану складових довкілля розповсюджується серед організацій – суб'єктів РСМД, розміщалася в мережі Інтернет на офіційному сайті інформаційно-аналітичного центру Міндовкілля та сайті управління екології та природних ресурсів Чернівецької ОДА.

Суб'єкти державного екологічного моніторингу за галузями середовища та число точок спостережень

Таблиця 64

№ з/п	Суб'єкти моніторингу довкілля	Кількість точок спостережень, од.								
		атмосферне повітря	стаціонарні джерела викидів в атмосферне повітря	поверхневі води	джерела скидів зворотних вод у поверхневі води	Морські води	джерела скидів зворотних вод у морські води	підземні води	джерела скидів зворотних вод у глибокі підземні водоносні горизонти	грунти
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
1.	Чернівецький обласний центр з гідрометеорології	3	-	4	-	-	-	-	-	-
2.	ДУ “Чернівецький обласний лабораторний центр МОЗ України”	19	-	30	-	-	-	-	-	49
3.	Чернівецька філія ДУ	-	-	-	-	-	-	-	-	33

	“Держгрунтоохорона”									
4.	Басейнове управління водних ресурсів річок Прут та Сірет	-	-	13	-	-	-	-	-	-

Здійснення екологічного моніторингу за регіональними (місцевими) програмами природоохоронних заходів

Таблиця 65

№ п./п	Назва регіональної (локальної) програми моніторингу довкілля	Суб'єкти моніторингу довкілля, що залучені до виконання програм	Основні рекомендації, що надаються за результатами впровадження регіональних програм
1.	Комплексна програма з охорони навколишнього природного середовища “Екологія” у Чернівецькій області на 2019-2021 роки	<ul style="list-style-type: none"> - управління екології та природних ресурсів Чернівецької обласної державної адміністрації; - Державна екологічна інспекція Карпатського округу; - управління державної служби України з надзвичайних ситуацій у Чернівецькій області; - Чернівецька філія ДУ “Держгрунтоохорона”; - ДУ «Чернівецький обласний центр контролю та профілактики хвороб МОЗ України»; - Басейнове управління водних ресурсів річок Прут та Сірет; - Управління житлово-комунального господарства Чернівецької обласної державної адміністрації; - Чернівецьке обласне управління лісового та мисливського господарства; - ДП ПрАТ «НАК «Надра України» «Західукргеологія»; - ННГФ обсерваторія Чернівецького національного університету ім. Ю. Федьковича; - Чернівецький обласний центр з гідрометеорології; - Управління Державного агентства меліорації та рибного господарства у Чернівецькій області (Чернівецький рибоохоронний патруль). 	<p>1. Інформування суб'єктів РСМД про екологічний стан поверхневих вод основних річок області;</p> <p>2. Інформування суб'єктів РСМД та органи державної влади про екологічний стан складових довкілля в області по напрямкам, що контролюються</p>

Інформаційна підтримка органів державної влади, інформування громадськості, суб'єктів РСМД забезпечується за рахунок:

- своєчасного надання узагальнених даних про екологічний стан природних ресурсів і загальний стан навколишнього природного середовища в Чернівецькій області за результатами аналітичних та інших даних, що надходять від членів РСМД;
- своєчасного інформування про зміни в державному законодавстві щодо моніторингу довкілля;
- розробки та впровадження документів регіонального рівня, направлених на удосконалення РСМД, подальшої організаційної інтеграції її суб'єктів.

Інформація про роботу РСМД друкувалась на Інтернет-порталі Міндовкілля в рубриці “Екологічний моніторинг”, на сайті Інформаційно-аналітичного центру Міндовкілля і висвітлювалась на веб-сайті управління екології та природних ресурсів.

Роботи з організації та впровадження регіонального моніторингу довкілля виявили ряд проблем, перелік найбільш гострих з них наданий нижче.

1. Низький рівень фінансового забезпечення з державного та обласного бюджетів регіональних програм у частині здійснення спостережень за станом складових довкілля, поліпшення екологічного стану навколишнього природного середовища, раціонального використання природних ресурсів.

2. Низький рівень технічного забезпечення організацій - суб'єктів обласного екологічного моніторингу, в тому числі сучасною комп'ютерною технікою, особливо в їх районних підрозділах.

3. Неврегульованість питання щодо отримання даних екологічних спостережень, особливо по відомчих мережах спостережень, які носять комерційний характер.

4. Недостатній рівень оперативності в інформуванні РСМД про появу відомчих та міжвідомчих документів з питань екологічного моніторингу.

5. Відсутність при Міндовкілля регулярних семінарів або інших форм обміну досвідом та проведення навчання спеціалістів регіональних підрозділів, інформування про нові технології та підходи, у тому числі в світовій практиці, в здійсненні моніторингу за станом навколишнього природного середовища та критеріїв оцінки його стану.

6. Згідно ст. 22 Закону України “Про охорону навколишнього природного середовища” спостереження за станом довкілля, рівнем його забруднення здійснюється також промисловими підприємствами, діяльність яких призводить або може призвести до погіршення стану навколишнього природного середовища, що передбачає наявність відповідних програм екологічного моніторингу об'єктового рівня. В той же час не визначена відповідальність за відсутність або небажання розробити таку програму.

7. Низький рівень відповідальності за надання та якості інформації про стан складових природних ресурсів.

6 Оцінка впливу на довкілля

18 грудня 2017 року набрав чинності Закон України «Про оцінку впливу на довкілля», а також Кабінетом Міністрів України прийнято три постанови, які є першочерговими для реалізації вимог даного Закону.

Процедура оцінки впливу на довкілля (далі – ОВД) спрямована на попередження та запобігання шкоді довкіллю, забезпечення екологічної безпеки, охорони довкілля, раціонального використання і відтворення природних ресурсів, у процесі прийняття рішень про провадження господарської діяльності, яка може мати значний вплив на довкілля, з урахуванням державних, громадських та приватних інтересів.

Основними завданнями управління екології та природних ресурсів у сфері оцінки впливу на довкілля є проведення відповідно до законодавства процедури оцінки впливу на довкілля:

- підготовка матеріалів для інформування громадськості та засобів масової інформації з питань ОВД;
- забезпечення проведення громадських обговорень (у тому числі громадських слухань);
- підготовка звітів про громадське обговорення, що включає аналіз отриманих письмових зауважень і пропозицій громадськості та підготування таблиці із зазначенням інформації про повне врахування, часткове врахування або обґрунтоване відхилення отриманих під час громадського обговорення зауважень та пропозицій;
- підготовка висновків з оцінки впливу на довкілля;
- внесення та обробка даних Єдиного реєстру з оцінки впливу на довкілля.

Відповідно до Закону України «Про оцінку впливу на довкілля» управлінням через Єдиний реєстр з оцінки впливу на довкілля видається документ дозвільного характеру – Висновок з оцінки впливу на довкілля.

Серед об'єктів, які розпочали та пройшли процедуру оцінки впливу на довкілля є міні гідроелектростанція, діяльність з руслорегулюючих робіт, діяльність по видобуванню корисних копалин, інфраструктурні проекти тощо.

Управлінням екології та природних ресурсів в 2021 році проведена наступна робота:

- реєстрація повідомлень про планову діяльність, яка підлягає оцінці впливу на довкілля – **10**;
- реєстрація звітів з ОВД – **6**;

- підготовка звіту громадській обговорень **6**;
- видано висновків з оцінки впливу на довкілля –**6**;

7 Економічні засади природокористування

Економічні механізми природоохоронної діяльності

В межах наданих повноважень велась відповідна робота по зміцненню фондів охорони навколишнього природного середовища.

Надходження екологічного податку станом на 01.01.2021 року

Таблиця 66

	2019 рік	2020 рік	2021 рік
Екологічний податок, пред'явлені підприємствам, організаціям та установам за забруднення навколишнього природного середовища, тис.грн.	2605,1	2311,7	3023,3
у тому числі за:			
викиди в атмосферне повітря	1691	1341,8	1339,7
скиди забруднюючих речовин безпосередньо у водні об'єкти	525,2	472,6	590,9
розміщення відходів	553,2	497,3	1844,2
Екологічний податок, фактично сплачений підприємствами, організаціями, установами за забруднення навколишнього природного середовища, тис.грн.	2769,4	2851,8	3774,8

Підприємства області задекларували у 2021 році податок за забруднення навколишнього природного середовища у розмірі 3023,3 тис. грн. (у 2020 р. – 2311,7 тис. грн.), у тому числі за забруднення атмосферного повітря 1339,7 тис. грн. (у 2020 р. – 1341,8 тис. грн.), за скиди забруднюючих речовин безпосередньо у водні об'єкти 590,9 тис. грн. (у 2020 р. – 472,6 тис. грн.), за розміщення відходів у спеціально відведених місцях 1844,2 тис. грн. (у 2020 р. – 497,3 тис. грн.).

Фактично сплачено у 2021 році підприємствами, організаціями та установами за забруднення довкілля 3774,8 тис. грн. (у 2020р. – 2851,8 тис. грн.).

Стан фінансування природоохоронної галузі

Перелік природоохоронних заходів, фінансування яких здійснювалось за рахунок коштів обласного фонду охорони навколишнього природного середовища у 2021 році

Таблиця 67

№ з/п	Назва природоохоронного заходу	Загальна кошторисна вартість (згідно з проектом), тис. грн	Термін реалізації заходу (згідно з проектом)	Ступінь готовності природоохоронного заходу, %	Обсяг фактичних видатків з обласного фонду, тис. грн	Інформація щодо стану виконання природоохоронного заходу (завершення або введення в експлуатацію)
1	2	3	4	5	6	8
1.	Проведення очистки замулових наносів водойми орнітологічного заказника «Чорторійський» на території Брусницької ОТГ, Вижницького району, Чернівецької області (реконструкція)	1314,654	2021	100%	1314,654	Виконано
2.	Придбання матеріально-технічних засобів для ефективного здійснення оперативних заходів контролю Державною екологічною інспекцією Карпатського округу	100,0	2021	100%	100,0	Виконано
3.	Виготовлення монографії «Регіональна доповідь про стан навколишнього природного середовища в Чернівецькій області у 2020 році»	45,0	2021	100%	45,0	Виконано

4.	Здійснення науково-дослідної роботи «Наукове обґрунтування принципів планування сталого якісного розвитку ландшафтів русла і заплави річки Сірет у межах Чернівецької області»	110,0	2021	100%	110,0	Виконано
5.	Створення Зеленого (екологічного) класу та кабінету учнівського лісництва на території Романковецького ліцею імені академіка К.Ф.Поповича Сокирянської міської ради Дністровського району Чернівецької області	100,0	2021	100%	100,0	Виконано
6.	Матеріально-технічне забезпечення управління екології та природних ресурсів обласної державної адміністрації	50,0	2021	100%	50,0	Виконано
7.	Придбання контейнерів для збору твердих побутових відходів на території Волоківської сільської територіальної громади	90,0	2021	100%	90,0	Виконано
8.	Придбання контейнерів для збору твердих побутових відходів на території Чагорської сільської територіальної громади	109,1	2021	100%	109,1	Виконано
9.	Придбання контейнерів для збору твердих побутових відходів у смт Кельменці	100,0	2021	100%	100,0	Виконано

10.	Придбання смітєвих баків для збору твердих побутових відходів на території Сторожинецької міської ради	90,0	2021	100%	90,0	Виконано
11.	Придбання контейнерів для збору твердих побутових відходів на території Сокирянської міської територіальної громади	140,0	2021	100%	140,0	Виконано
12.	Придбання контейнерів для збору твердих побутових відходів на території Юрковецької сільської територіальної громади	80,0	2021	100%	80,0	Виконано
13.	Придбання контейнерів для збору твердих побутових відходів на території Веренчанської сільської територіальної громади	70,0	2021	100%	70,0	Виконано
14.	Придбання контейнерів для збору твердих побутових відходів на території Кострижівської селищної територіальної громади	30,0	2021	100%	30,0	Виконано
15.	Придбання контейнерів для збору твердих побутових відходів на території Горішньошеровецької сільської територіальної громади	30,0	2021	100%	30,0	Виконано

8 Технічне регулювання у сфері охорони навколишнього природного середовища, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки

Технічне регулювання в сфері охорони навколишнього природного середовища, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки передбачає впровадження наступних заходів:

- екологічну стандартизацію та нормування, це група стандартів з державного класифікатора ДК 004-2003;
- екологічний аудит, відповідно до вимог Закону України “Про екологічний аудит”;
- екологічна сертифікація;
- залучення міжнародної фінансової допомоги для вирішення питань технічної допомоги у сфері охорони довкілля.

Стандартизація і нормування є не лише функціями державного управління, а й важливими засобами охорони довкілля. Отримавши закріплення в законодавстві, вони стали загальнообов'язковими. Це означає, що екологічні стандарти повинні виконуватися усіма природокористувачами і в обов'язковому порядку здійснюватися уповноваженими державними органами.

Нормування у сфері природокористування й охорони довкілля полягає у встановленні уповноваженими державними органами екологічних нормативів відповідно до вимог чинного законодавства. І такими екологічними нормативами Закон "Про охорону навколишнього природного середовища" називає:

- 1. Гранично-допустимі викиди та скиди у навколишнє природне середовище забруднюючих хімічних речовин (ГДВ), рівні допустимого шкідливого впливу на нього фізичних і біологічних факторів. Особливостями цих нормативів є те, що вони встановлюються для кожного стаціонарного джерела викидів чи скидів окремо. Основною метою встановлення їх є недопущення перевищення нормативів якості довкілля, особливо нормативів гранично допустимих концентрацій забруднюючих речовин;
- 2. Нормативи гранично допустимих концентрацій (ГДК) забруднюючих речовин в навколишньому природному середовищі та рівні шкідливих і біологічних впливів на нього. Вони належать до санітарно-гігієнічних нормативів. Це нормативи якості довкілля які встановлюють гранично допустимий рівень фізичних, хімічних та біологічних шкідливих впливів на довкілля. Вони повинні бути єдиними для всієї території України.

У разі необхідності для курортних, лікувально-оздоровчих, рекреаційних та інших окремих районів можуть встановлюватися більш суворі нормативи гранично допустимих концентрацій забруднюючих речовин та інших шкідливих впливів на навколишнє природне середовище.

3. Нормативи використання природних ресурсів. Вони встановлюються законодавством для різних видів природокористування. Так, Лісовий кодекс України передбачає встановлення лімітів заготівлі деревини в порядку рубок головного користування (ст. 71), Водний кодекс України визначає ліміт використання вод (ст. 49), а Закон "Про мисливське господарство та полювання" передбачає встановлення лімітів використання мисливських тварин (ст. 16) і т. д.

Варто наголосити, що законодавством України можуть встановлюватися й інші нормативи у сфері охорони довкілля і використання природних ресурсів. А розробляються і вводяться в дію вони спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади з питань екології та природних ресурсів чи іншими уповноваженими на те державними органами

9 Державне регулювання у сфері природокористування

Здійснюючи регулювання у сфері охорони природи протягом 2021 року управлінням екології та природних ресурсів Чернівецької ОДА проведена наступна робота:

- Видано Дозвіл на викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами викиду – **79**;
- Зареєстровано Звіти з інвентаризації викидів забруднюючих речовин – **80**;
- Визначення величини фонових концентрацій забруднюючих речовин в атмосферному повітрі для СГД – **40**;
- Погоджено поточні індивідуальні технологічні нормативи використання питної води – **4**;
- Зареєстровано декларації про утворення відходів – **140**;
- Розглянуто та затверджено реєстрові картки об'єктів утворення, оброблення та утилізації відходів – **8**;
- Розглянуто та затверджено технічних паспортів утворення відходів – **19**;
- Погоджено проєктів землеустрою щодо відведення земельних ділянок ПЗФ – **1**;
- Розглянуто та затверджено паспорт місця видалення відходів – **2**;
- Пропозиції до заяви про визначення обсягу стратегічної екологічної оцінки документів державного планування – **66**;
- Зауваження та пропозиції до звіту стратегічної оцінки – **66**;
- Реєстрація повідомлень про планову діяльність, яка підлягає оцінці впливу на довкілля – **10**;
- Реєстрація звітів з ОВД – **6**;
- Підготовка звіту громадських обговорень - **6**;
- Видано висновків з оцінки впливу на довкілля – **6**;

10 Стан та перспективи наукових досліджень у галузі охорони довкілля

Наукові дослідження з питань охорони навколишнього природного середовища та екологічної безпеки ведуться в Чернівецькому національному університеті ім. Ю. Федьковича, Чернівецькому факультеті Національного технічного університету “Харківський політехнічний інститут” (ЧФ НТУ “ХПІ”), у Буковинському державному медичному університеті.

Останніми роками досліджувалися різні типи екосистем Чернівецької області. Особлива увага приділялася дослідженням слабоурбанізованих селітебних та пасторальних екосистем. Уперше на базі ієрархічної біоіндикації створені геоінформаційні карти екологічного стану Чернівецької області. Запропонована оригінальна методика визначення внеску різних антропогенних факторів у загальну екологічну ситуацію

Наукові дослідження екологічного спрямування в ЧНУ ім. Ю. Федьковича проводяться Інститутом біології, хімії та біоресурсів на кафедрах “Біохімії та біотехнологій” (по тематиці “Біохімічні механізми метаболічної адаптації про- та еукаріот як основа для розробки біологічних технологій”), “Екології та біомоніторингу” (по тематиці “Екомоніторинг, екоаудит та екостабілізація регульованих людиною екосистем Чернівецької області”), “Землепорядкування та кадастру” (по тематиці “Методологічні основи моніторингу та формування стратегії еколого-безпечного землекористування Карпатського регіону та прилеглих територій”), “Ґрунтознавства” (по тематиці “Оцінка якісного стану ґрунтів природних екосистем та антропогенних ландшафтів: параметри, методологія, моделювання”), “Органічної і фізичної хімії та екології хімічних виробництв” (по тематиці “Синтез, дизайн, комп’ютерне моделювання перспективних органічних сполук як потенційних нових матеріалів і речовин”).

Колективом кафедри екології та біомоніторингу Інституту біології, хімії та біоресурсів Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича виконано дослідження за *науковою темою* «Екомоніторинг, екоаудит та екостабілізація регульованих людиною екосистем Чернівецької області». Тематика реалізується в рамках кількох наукових напрямків:

Пріоритетний науковий напрямок кафедри в останні роки - визначення масштабів і виявлення факторів ризику *втрат бджолиних колоній*. Дослідження здійснюється в межах: міжнародного моніторингу під егідою асоціації COLOSS, із виконаним функцій національного координатора від України. Втрати бджолиних колоній - одна з найгостріших екологічних проблем сьогодення, ескалація загрожує як екологічній безпеці навколишнього природного середовища, так і продовольчій безпеці людства. В межах Чернівецької області здійснюється дослідження втрат бджолиних колоній на градієнті ландшафтів із традиційним та інтенсивним сільським господарством, що формують стрімкий градієнт, що уможливорює аналіз численних факторів

ризик.

У напрямку *розробки основ екосистемного сервісу лісових та паркових екосистем*, запропоновано методику оцінки екологічного сервісу лісових заплавних екосистем. Екосистеми даного типу відрізняються високою різноманітністю екосистемних послуг: водоочисна, руслоукріплююча, берегозахисна, протиерозійна, кольматуюча, нерестозабезпечуюча, водорегулююча. Виділено імперативні екосистемні функції, які забезпечують реалізацію постійних та якісних екосистемних послуг при експлуатації зазначених типів екосистем. Здійснено порівняльний аналіз екосистемних функцій та послуг модельних лісових та паркових екосистем. Запропоновано та апробовано ефективні математичні методи оцінки сервісного потенціалу досліджуваних екосистем. Як модельні екосистеми було обрано об'єкти ПЗФ регіонального та національного значення - заказник "Тарячий Урбан" та НПП «Вижницький», міські парки Чернівців. Встановлено, видовий склад рослин, їх екологічні групи, виявлено інвазійні види (зокрема, *Acer negundo* L., в стадії експансії). На основі аналізу видового різноманіття рослин, едафічних факторів і характеру трапляння, доведено, що сольовий режим ґрунту - лімітуючий фактор для трав'яних рослин парків міста Чернівці.

Запропоновано та апробовано ефективні математичні методи оцінки сервісного потенціалу досліджуваних екосистем.

У напрямку вивчення *синантропізації фауни*, досліджено видовий склад і структуру аранеокомплексів приміщень різного призначення Чернівецької області. Проаналізовано абіотичні і біотичні чинники з урахуванням біотопічних, зональних, часових, трофоекологічних і мікробіологічних аспектів. Установлено термопреферендуми Pholcidae як найбільш численного компонента синантропних аранеокомплексів урбоекосистем Карпатського регіону. Розроблено прилад, який задовільняє вимоги біологічної адекватності експериментів із вивчення температурних преферендумів синантропних членистоногих в умовах штучно створеного градієнта температур (Патент 122808иА, МПК (2017.01). G01N25/00); обґрунтовано доцільність використання при обчисленні термопреферендумів методу прямого усереднення. Установлено, що павуки поїдають широкий спектр жертв у приміщеннях ЗАТ «Чернівецька птахофабрика». На зовнішніх поверхнях членистоногих із виробничих приміщень підприємства виявлено 9 видів патогенних та умовно патогенних бактерій. Істотна бактеріальна контамінованість зовнішніх поверхонь домінантів харчового спектра павуків і переважання у складі аранеокомплексів тенетників, які уникають частого переміщення, свідчить про причетність павуків до стримування поширення бактерій у тваринницьких господарствах.

Результати наукових досліджень представлено у вигляді наступних приладів, макетів, моделей:

В рамках Українсько-Австрійського проєкту створено сайт «Моніторинг

успішності зимівлі бджолиних колоній в Україні». Сайт використовується науковцями для залучення респондентів до моніторингу втрат бджолиних колоній, а також для інформаційної підтримки бджолярів України, розміщення інформації щодо проблем бджільництва.

Розроблено **2 нових методики - EcoNet** оцінки сервісного потенціалу лісових заплавних екосистем та мікрокосмного моделювання лісових заплав.

Створені EcoNet моделі 14 лісових заплавних екосистем.

Розроблено прилад для вивчення температурних преферендумів синантропних членистоногих в умовах штучно створеного градієнта температур (**Патент 1228081А**, МПК (2017.01) G01N25/00).

Розроблено **програми підготовки** здобувачів першого (бакалаврського) і другого (магістерського) рівнів вищої освіти галузі знань 10 «Природничі науки», спеціальності 101 «Екологія», що пройшли зовнішнє рецензування. Розроблено програму підготовки доктора філософії (PhD) за освітньо- науковою програмою 101 Екологія.

11 Участь громадськості у процесі прийняття рішень з питань, що стосуються охорони навколишнього природного середовища

Спільно з державними природоохоронними установами, органами виконавчої влади та місцевого самоврядування все дільше заявляють про себе громадські екологічні організації в справі оздоровлення довкілля та формування екологічної культури населення краю. Діяльність їх носить різнобічний характер: внесення пропозицій і участь в прийнятті рішень з питань екології в органах влади, організація та проведення конкретних природоохоронних заходів з охорони та примноження природних ресурсів, здійснення природоохоронного контролю, поширення екологічних знань, видавнича діяльність, розвиток міжнародного співробітництва тощо.

На Буковині широко відомі акції по створенню пам'ятних зелених насаджень, прибиранню населених пунктів, зокрема: “Зелена толока”, посадка дерев на алеї “Пам’яті жертв аварії на Чорнобильській АЕС” та в “Парку тисячоліть”, присвячена проведенню в області дня Довкілля, “Зелений пояс Чернівців” тощо, які проводяться спільно із громадськими організаціями “Зелений світ Буковини”, Буковинська філія національного екоцентру України “Крона”, обласна організація Українського товариства охорони природи, Всеукраїнська екологічна Ліга. Поряд з названими організаціями цікаві проєкти з проблем захисту та оздоровлення довкілля виконують дитячі і молодіжні організації області: “Паросток”, “Водограй”, “Буквиця”, “НЕО”, “В гармонії з природою”. Особливо відчутна їх активність в рамках проведення заходів Всеукраїнських та загальнообласних конкурсів “Мій рідний край, моя земля”, “Пізнай наш рідний край”, “До чистих джерел”, “Марш парків”, “Вчимося

заповідати”, “Парки – легені міст і сіл”, “Птах року”, “Першоцвіт”, “Живи, ялинко”.

Громадськістю ведеться також спостереження за довкіллям. Наприклад, така громадська екологічна організація, як “АкваБук”, яка функціонує при хімічному факультеті Чернівецького національного університету ім. Ю. Федьковича, проводить велику дослідницьку роботу по виявленню і формуванню банку даних про джерела забруднення природних вод міста та області, зосереджує свою увагу на питаннях дії на організм радіоактивного випромінювання, хімічних речовин, що використовуються в побуті, на присадибних ділянках, миючих засобах, забрудненні довкілля кислотами з автомобільних акумуляторів, питної води механічними домішками тощо.

Відчутна роль громадськості в роботі по розвитку заповідної справи та збереженню біорізноманіття, формуванню екологічної мережі та її інтегруванню в Європейську екомережу.

Тема сталого розвитку починає домінувати в співпраці з багатьма організаціями. Наприклад, керівниками організацій “Зелений світ Буковини”, Буковинської філії національного екоцентру України “Крона” та іншими розроблена Концепція сталого екологічного розвитку м. Чернівці, яка активно обговорювалась і знайшла свою підтримку в управлінні екології та природних ресурсів та в органах влади міста.

Наполегливо домагається розвитку сільського зеленого туризму на Буковині Чернівецьке обласне громадсько-молодіжне об’єднання “Буквиця”, яке працює на базі Чернівецького педагогічного коледжу ім. Ю. Федьковича. З даних питань послідовно проводяться семінари – тренінги для населення Путильського, Вижницького, Хотинського та Сторожинецького районів.

До висвітлення природоохоронних проблем активно долучається і така громадська екологічна організація, як “Вежа”, очолювана журналістом з багаторічним досвідом, шеф-редактором незалежної газети “Версії” Л. Чередарик.

Управління екології та природних ресурсів постійно сприяє громадським екологічним організаціям у проведенні ними екологічних заходів, надаючи їм методичну, організаційно-практичну допомогу.

Про визнання налагодженої спільної і дієвої роботи державних та громадських екологічних організацій в досягненні конкретних результатів можна судити з того, що наша область визначена базовою для проведення проєкту “Підтримка розвитку Національної екологічної мережі України у рамках формування Всеєвропейської екологічної мережі. Задум та втілення у пілотній зоні”. В якості експертів в проєкті задіяні фахівці управління екології та природних ресурсів, вищих навчальних закладів області, представники ряду громадських екологічних організацій.

Досвід спільної з громадськістю екологічної діяльності засвідчує (всього в області діє 46 громадських організацій природоохоронного спрямування), що

за умови об'єднання зусиль природоохоронних органів та активної підтримки громадськості можна розв'язати складні природоохоронні проблеми, поліпшити екологічну ситуацію для нинішніх та майбутніх поколінь.

12 Екологічна освіта та інформування

Екологічна проблема взаємодії людини і природи, а також впливу людського суспільства на навколишнє природне середовище стала дуже гострою і має величезні масштаби. Однією із екологічних проблем, які мають місце в Україні, є недостатнє розуміння в суспільстві правильних пріоритетів збереження навколишнього природного середовища та переваг його сталого розвитку. Тому, в наш час потрібно вести природоохоронне навчання і виховання, що дасть певні результати.

Екологічна освіта молоді шляхом підвищення екологічної свідомості повинна:

- бути тривалим процесом, тобто починатися в дошкільному віці і продовжуватися на всіх стадіях формальної і неформальної освіти;
- вивчати головні проблеми навколишнього середовища з урахуванням місцевих, національних, регіональних і міжнародних точок зору, щоб отримати знання про умови навколишнього середовища в інших географічних регіонах;
- надати можливість молоді застосовувати свої знання і досвід у плануванні, прийнятті рішень і визначенні наслідків;
- допомогати учням визначити ознаки виникнення проблем навколишнього середовища;
- розглядати навколишнє середовище в усій його складовій.

Лівову частку в екологічній освіті займає Чернівецький факультет Національного технічного університету “Харківський політехнічний інститут” який готує фахівців за освітньо-кваліфікаційними рівнями “бакалавр”, “спеціаліст” та “магістр” за чотирма спрямуваннями, в т.ч. за напрямком – 0708 “Екологія”. За даним напрямком на кафедрі екології і права навчається 335 студентів денної та заочної форм навчання за трьома спеціалізаціями: “Екологічні проблеми хімічної промисловості”, “Екологія лісового і заповідного господарства”, “Прикордонний екологічний контроль”. Особлива увага при підготовці фахівців-екологів відводиться вивченню дисциплін управлінського, еколого-правничого характеру, заповідної та природоохоронної справи, що відповідає практичним потребам регіону у фахівців саме даного спрямування. При читанні цілого ряду фундаментальних та професійно-орієнтованих дисциплін, таких, як “Екологія людини”, “Радіоекологія”, “Урбоекологія”, “Екологічне право”, “Ландшафтна екологія” та ін., широко використовується місцевий матеріал, здобутий співробітниками факультету в наукових дослідженнях, громадських слуханнях, екологічних експертизах тощо.

У Буковинському державному медичному університеті в процесі навчання студентам викладається методологія і загальні закономірності зв'язку здоров'я з факторами і умовами навколишнього середовища; походження, властивості та вплив основних природних та антропогенних факторів навколишнього середовища і соціальних умов на екологічну ситуацію та здоров'я населення. Вивчаються якісні та кількісні показники для гігієнічної діагностики навколишнього середовища і оцінки його впливу на здоров'я населення.

Післядипломна екологічна освіта забезпечує неперервність екологічної освіти та включає систему підвищення кваліфікації та перепідготовки державних службовців, керівного складу підприємств, організацій, установ, підприємств, а також підготовку фахівців-екологів найвищої кваліфікації — кандидатів і докторів наук у галузі екології та охорони навколишнього середовища, на базі провідних ВНЗ.

Все масовіше до екологічного виховання долучають молодь шкільного віку Буковинські національні природні парки «Вижницький», «Хотинський» та «Черемоський». Фахівці парків постійно проводять екологічні заходи на різну тематику, акції, гуртки, фестивалі, круглі столи та інше.

В рамках ознайомлення з парком було зняти короткометражний фільм «Туристичний бум» та в ефір випущено відеоролик «стежками НПП «Черемоський», який відзнято на території парку та висвітлено туристичко-привабливі перлини парку.

У 2021 році фахівцями відділу еколого-освітньої діяльності та рекреації проведено 29 еколого-освітніх заходів серед них: проведено 14 екоосвітніх занять в закладах освіти, 3 конкурси, 1 акцію, 3 екомарафони, 1 флешмоб, 1 онлайн семінар.

В національному природному парку крім проведення еколого-просвітницької роботи функціонує музей природи. На площі 200 м² у 4 залах зібрано понад 1000 експонатів, що розповідають про рослинний і тваринний світ краю. Експозиції відділу природи побудовані здебільшого за допомогою діорам, що відтворюють основні ландшафти та природничі особливості краю, презентують багатство флори і фауни. Музей має 9 відділів, які зразково оформлені на науковій основі її високому професійному рівні. В чотирьох залах розміщені натуральні експонати, фотографії. Вражає уяву палеозоологічна колекція, представлена кістками, зубами та бивнями мамонтів, котрі жили на території села в епоху пізнього палеоліту. Чудово збережені опудала земноводних, птахів і тварин ХХ сторіччя.

На діорамі «Весна», фотографії показують хід весті в різних її фазах, а на тлі весняного пейзажу добре видно, як пара жайворонків відкладає яєчка в щойно виготовлене гніздо та готується до висиджування. Майстерно виготовлені опудала шпака, дрозда, степового канюка заставляють зупинитися, а співочі птахи: соловей, іволга, щиглик, співочий дрозд та

фонограма їх співу довершують експозицію. Діорама «Літо» знайомить відвідувачів зі зразками місцевих злакових культур, овочів та фруктів. Привертає увагу велика колекція метеликів, опудала молодого вовченяти, зайченята та тхора. Діорама «Осінь» знайомить з перелітними птахами, а діорама «Зима» з представниками фауни, що зимують в наших краях.

Широко представлені в музеї рослинність, різноманіття грибів, група квіткових рослин. Без сумніву, найбільше привертає до себе група «Тваринний світ». Опудала диких звірів в природній обстановці - це те, що найбільше подобається екскурсантам, особливо, дитячій аудиторії. Розповіді про звички зайців, лисиць, козуль, кабанів, борсуків та спосіб їх життя викликає неабиякий інтерес у відвідувачів.

Парк «Хотинський» випустив анімацію фотомоніторингу берегової лінії річки Дністер де можна спостерігати за зміною краєвиду Хотинської фортеці протягом 12 місяців.

Парком організовано одноденний табір для дітей та їх батьків «Сімейний ЕКОдень». В програму заходу біло включено подорож-екскурсію екологічною стежкою «Поливанів Яр», майстер-клас із сортування сміття, навчання з орієнтування у лісі й «Зелені» звички в побуті. Також організовано прогулянки на катері р.Дністер.

В школах району проведено уроки, бесіди, екологічні ігри, вікторини з еколого-пізнавальної проблематики.

На теренах краю активно висвітлює та приділяє увагу екологічним питанням Чернівецька обласна громадська організація «Всеукраїнська екологічна ліга». Мета організації поліпшення екологічної ситуації в Україні, формування збалансованого розвитку, підвищення рівня екологічної освіти та культури громадян. Діяльність Ліги спрямована на розширення участі громадськості у формуванні та реалізації державної екологічної політики, організацію громадського екологічного контролю за дотриманням природоохоронного законодавства; припинення діяльності, яка загрожує екологічній безпеці, природному середовищу та здоров'ю громадян України.

Інформування населення області щодо стану навколишнього природного середовища забезпечувалось шляхом:

- публікацій матеріалів в пресі;
- виступів по радіо і телебаченню;
- участі в круглих столах, брифінгах, науково-практичних конференціях, сесіях обласної та місцевих рад;
- виступів з лекціями, бесідами в учнівських і студентських аудиторіях, серед населення;
- підготовки інформаційно-довідкових матеріалів та їх розміщення в громадських екологічних приймальнях;

- організації збору, підготовки та систематичного поповнення матеріалів веб-сайтах управління екології та природних ресурсів та Міндовкілля в мережі Інтернету.

13 Міжнародне співробітництво у галузі охорони довкілля

Враховуючи прикордонне розміщення Чернівецької області, для розв'язання наявних екологічних проблем краю широко використовуються можливості міжнародного співробітництва.

Чернівецька область підтримує міжнародні зв'язки з 8 регіонами 7 зарубіжних країн, зокрема, з провінцією Саскачеван (Канада), округом Швабія (Німеччина), Сучавським повітом (Румунія), департаментом Майєнн (Франція), Шльонським та Лодзьким воєводствами (Республіка Польща), Вараждинською жупанією (Республіка Хорватія) та Вітебським обласним виконавчим комітетом (Республіка Білорусь).

В рамках укладених міжрегіональних угод область динамічно розвиває міжрегіональне партнерство з округом Швабія (Німеччина) та Сучавським повітом (Румунія) – впродовж 20 років, департаментом Майєнн (Франція) та Лодзьким воєводством (Республіка Польща) – впродовж 15 років. В звітному періоді зусилля виконавчої влади області були зосереджені на забезпеченні сталого розвитку цих партнерств. На цей час співпраця області із вищезазначеними регіонами іноземних держав є багаторівневою та, враховуючи євроінтеграційні процеси в Україні, перейшла від культурних обмінів та обмінів досвідом до співпраці у реалізації проєктів задля вирішення спільних проблем у різних сферах життєдіяльності.

Міжнародне співробітництво

Таблиця 68

Назва угоди	Дата підписання	Термін дії угоди	Примітка
1	2	3	4
Протокол про співробітництво між Чернівецькою областю (Україна) та Сучавським повітом (Румунія)	21.08.1998	Безстроково	Стаття 4. Сторони налагоджуватимуть співробітництво у сферах використання природних та енергетичних ресурсів, захисту давкілля (...)
Угода про міжрегіональну співпрацю Шльонського воєводства (республіка Польща) і Чернівецької області (Україна)	23.09.2002	Безстроково	Стаття 2. Сторони зобов'язуються розвивати двосторонню регіональну співпрацю і підтримувати дії, щодо співпраці на регіональному і локальному рівнях обох регіонів (...) у сфері охорони навколишнього середовища. Стаття 3. Сторони докладуть усіх зусиль у сфері підтримки дій, що мають на меті обмін досвідом та інформацією в областях, зазначених у Статті 2, особливо в сфері використання природних ресурсів, захисту навколишнього середовища (...).
Угода про співробітництво між Чернівецькою областю (Україна) та Лодзьким воєводством (Республіка Польща)	17.10.2003	Безстроково	Стаття 2. Співробітництво сторін буде охоплювати, зокрема обмін інформацією та досвідом. Сторони також розвиватимуть співробітництво в напрямках (...) 9) охорони навколишнього середовища, зокрема, охорони природи, водного і енергетичного господарств та використання відходів виробництва.
Угода між Чернівецькою обласною державною адміністрацією України та Вітебським обласним виконавчим комітетом Республіки Білорусь про співробітництво у	06.07.2004	Безстроково	Обласна військова адміністрація заявила шляхом письмового повідомлення від 24.05.2022 №01.56/66-961 Вітебському обласному виконавчому комітету республіки Білорусь про припинення дії

торговельній, економічній, науково-технічній, гуманітарно-культурній та інших сферах			Угоди між Чернівецькою обласною державною адміністрацією та Вітебським обласним виконавчим комітетом республіки білорусь про співробітництво у торговельній, економічній, науково-технічній, гуманітарно-культурній та інших сферах.
Угода між Чернівецькою обласною державною адміністрацією (Україна) та Вараждинською жупанією (Республіка Хорватія) про торговельно-економічне, науково-технічне і культурне співробітництво	28.08.2013	Безстроково	Стаття 1. Сторони розвивають співробітництво у таких галузях (...) екології та раціонального використання природних ресурсів. Стаття 11. Сторони розвивають взаємне співробітництво у сфері охорони навколишнього природного середовища, раціонального використання і відтворення природних ресурсів, забезпечення екологічної безпеки, сприяння розширенню сфери екологічно чистих виробництв.

Перелік проєктів міжнародної технічної допомоги

Таблиця 69

№ п/п	Назва проєкту	Термін реалізації	Джерело фінансування	Вартість проєкту	Залишок коштів станом на кінець року	Результати, що мали бути досягнуті відповідно до ТЗ	Досягнуті результати
1.	План дій зі сталого енергетичного розвитку для місцевого економічно-соціального розвитку;	01.06.2018 – 31.03.2021	Європейський Союз	1542024,00 євро	-	Встановлено 6 установок енергії сонця для освітлення дитячих майданчиків у трьох районах міста. Не менше ніж 4155 натрієвих ламп замінено на світлодіодні.	Встановлено 16 установок ВДЕ-сонця на дитячих майданчиках на адресах бульвар Героїв Крут, 9-10 (Шевченківський район) – 8 установок, вул. Руська, 265-267 (Першотравневий район) – 4 установки та вул. Яна

	<p>Практичне впровадження ПДСЕР у напрямку сталого, розумного та енергоефективного міського освітлення в м. Чернівці</p>					<p>Замінено до 146 км проводів зовнішнього освітлення. Виготовлено не менше ніж 27378 одиниць промоційної продукції та поширено її серед населення. Створено базу для здійснення енергетичного та фінансового обліку на базі МПК «Міськвітло».</p>	<p>Налепки, 3 (Садгірський район) – 4 установки. Замінено: існуючі галогенні на натрієві лампи на 3718 сучасних світлодіодних світильників; повітряні лінії електромереж системи освітлення на 77,3 км самонесучого ізольованого проводу (СПП); 26 вуличних шаф керування, пультів включення з модернізацією інтелектуальної геоінформаційної системи управління вуличним освітленням. Виконано облаштування підсвічування трьох пішохідних переходів на вул. Небесної сотні виконані пусконаладжувальні роботи. Виготовлено друковану продукцію про Проєкт, а саме календарі, фласри українською мовою та блокноти, та встановлено борди.</p>
--	--	--	--	--	--	--	---

Висновки

Довкілля області у 2021 р. були притаманні такі основні тенденції:

- обсяги викидів забруднюючих речовин у повітря від стаціонарних джерел зменшились у порівнянні з 2020 роком на 8%;
- забір води із природних водних об'єктів збільшився на 26,3%, використано води – на 8,3% менше, скинуто зворотних вод – на 7% менше;
- підприємствами та організаціями області сплачено екологічного податку більше, ніж у 2020 році на 32,3%.

На основі аналізу екологічної ситуації та стану природоохоронної роботи в області можна зробити висновки:

1. Чернівецька область належить до найбільш чистих регіонів країни. Екологічна ситуація в області є керованою, аварій та надзвичайних ситуацій техногенного характеру, які привели б до суттєвого негативного впливу на навколишнє природне середовище та здоров'я людей, не було.

2. На належному рівні проводилась робота з будівництва та реконструкції очисних споруд, розширення мережі природно-заповідного фонду.

3. В межах наданих повноважень активно велась робота по зміцненню фондів охорони навколишнього природного середовища.

4. Впроваджувались заходи з поліпшення системи управління та організації природоохоронної роботи, забезпечувалась її міжвідомча координація, проводились колегії спільно з районними державними адміністраціями за участю сільських, селищних та міських голів, представників природоохоронних та правоохоронних органів, що сприяло підвищенню результативності природоохоронної роботи.

5. Відповідно до положень Оргуської конвенції одним з важливих напрямів діяльності управління екології та природних ресурсів було забезпечення конституційних прав громадян щодо вільного доступу до екологічної інформації. Здійснювалась співпраця із ЗМІ регіону. При управлінні екології та природних ресурсів працювала екологічна приймальня.

Відчутною була роль громадськості в екологічній сфері. Громадські екологічні організації спільно з державними природоохоронними установами, органами виконавчої влади та місцевого самоврядування все повніше заявляли про себе в справі оздоровлення довкілля та формування екологічної культури населення краю, направляли своїх активістів до роботи у сфері природоохоронного контролю.

Продовжувались наукові дослідження з проблем екології.

Виходячи з екологічної ситуації та особливостей природних умов краю, для Чернівецької області все актуальнішими постають питання переходу до сталого розвитку. Дедалі стає очевиднішим, що економічний розвиток не може відбуватись сам по собі поза екологічною сферою. Екологічні та соціальні проблеми дуже тісно пов'язані та взаємно посилюють одна одну.

Ситуація, яка складається в нашому регіоні засвідчує значний потенціал для прискорення темпів переходу до сталого розвитку.

Перш за все, це наявність високоосвічених спеціалістів, в тому числі екологів, підготовка яких проводиться в ряді вищих та середніх навчальних закладів області.

Це і значна підтримка цього курсу громадськістю. Саме тема сталого розвитку починає домінувати в діяльності багатьох громадських екологічних організацій, які все більше впливають на прийняття владними структурами рішень з екологічних питань.

Дуже важливими є самотність нашої області, багатство лісових і водних ресурсів, рекреаційні та курортні можливості тощо, зацікавленість країн Західної Європи значними незадіяними ресурсами (в тому числі і трудовими).

Тож, виходячи із окреслених вище позицій на майбутнє необхідно:

- домагатись, щоб розв'язання наявних екологічних та економічних проблем було єдиним процесом, не допускати, щоб економічні проблеми вирішувалися за рахунок погіршення екологічної ситуації;

- повніше використовувати особливості регіону, розвивати екотуризм, розширювати мережу природно-заповідного фонду, не допускати скорочення видового складу рослинного і тваринного світу;

- послідовно впроваджувати природоохоронні заходи, які не потребують значних капітальних вкладень, таких наприклад, як утримання рослинних захисних смуг вздовж річок і потоків, які довели свою ефективність щодо нейтралізації забруднюючих речовин;

- спрямувати екологічну освіту та виховання і діяльність громадських екологічних організацій на усвідомлення кожною людиною свого місця і ролі в природному середовищі, прагнення своїми діями сприяти його оздоровленню, не допускаючи безвідповідальності та злочинного відношення до природи;

- забезпечувати дієвість природоохоронного контролю, зокрема на основі дотримання принципу беззворотності покарання за правопорушення, домагатись повного відшкодування заподіяних природі збитків;

- повсюдно впроваджувати економічний механізм забезпечення охорони навколишнього природного середовища, зміцнювати екологічні фонди, використовуючи їх тільки на першочергові природоохоронні заходи;

- забезпечувати комплексний підхід у вирішенні завдань раціонального використання природних ресурсів та охорони довкілля, об'єднувати фінансові та матеріально-технічні можливості підприємств, організацій і установ в розв'язанні актуальних екологічних проблем.